

Η ΓΕΩΛΟΓΙΑ
ΧΡΟΝΟΛΟΓΕΙ
ΤΗΝ ΤΡΩΙΚΗ
ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

ΔΑΥΛΟΣ

ΤΙΜΗ ΛΡΧ. 500

Οί 'Ισπανοί "Έλληνες του 'Ελτσε

LEYENDAS DEL AGORA
POBLADORES GREGOS

ENTRADA
LIBRE
22:30 horas

JASON Y LOS
ARGONAUTAS

12 AGOSTO
SABADO

ROTONDA PARQUE MUNICIPAL (ELCHE)

ENRIQUECER LA CULTURA DE UN PUEBLO ES DEBER DE TODOS

Ο μέγας παραχαράκτης: τὸ Κράτος

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Ἀθήνα
Τηλ.: 3223957 ή 9841655.

Τὰ Γραφεία τοῦ Περιοδικοῦ
λειτουργοῦν πρωινές ὥρες
9.30-13.30 καθημερινά.

Ἰδιοκτῆτης-Ἐκδότης
- Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Ἀχιλλέως-Μουσῶν 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία-Ἀτελιέ:
«Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & Σία ΕΠΕ»
Μάγερ 11, Ἀθήνα, τηλ. 5221792.
Ἐκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Καλλιδρόμου 10
Μπουρνάζι, τηλ. 5726819

- Τιμή ἀντιτύπου: 500 δρχ.
- Ἐτήσια συνδρομή: 5.000 δρχ.
- Ὁργανισμῶν κ.λπ.: 7.000 δρχ.
- Φοιτητῶν: 3.500 δρχ.
- Ἐξωτερικοῦ: 50 δολλ. ΗΠΑ.

• Οἱ συνδρομὲς προκαταβάλλονται
τὸν μῆνα Ἰανουάριου κάθε χρόνου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ.

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἦλτες οἱ συνεργασίες καὶ τὰ
ταχυδρομικά ἐμβάσματα στὴ
διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσῶν 51
175 62, Π. Φάληρο, Ἀθήνα.

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς
ποὺ ἀλλάζουν διεύθυνση, νὰ τὸ
γνωστοποιοῦν στὸ περιοδικό.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 6628:

«Στὸν αἰθέρα στέκει, νά,
καὶ στὴ θάλασσα μόνη' της!»

Δ.Ι.Λ.

ΣΕΛΙΣ 6629:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ
ΛΑΖ. Χ. ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΣ, Χ. ΗΣΑ-ΓΑΣ,
ΠΑΝ. ΠΙΤΣΕΛΑΣ, ΚΩΝ. ΨΥΧΟΓΥΙΟΣ, Κ.
ΠΑΝΑΓΟΥ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΟΛΕΓΚΟΣ,
ΑΘΑΝ. ΠΑΠΑΤΖΙΜΑΣ.

ΣΕΛΙΣ 6636:

Τὸ Κράτος, ὁ «παπατζῆς» καὶ ἡ «γκανιόττα»
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 6637:

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΟΥ ΕΛΤΣΕ
(καὶ ἡ στάση τοῦ Ρωμῆικου Κράτους)
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ

ΣΕΛΙΣ 6647:

Οἱ ποταμοὶ τῆς Τρωάδος «διορθώνουν»
τὴν (ψευδῆ) χρονολόγησι τῶν Τρωικῶν
ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 6669:

«Παραχαράττειν τὸ νόμισμα»
(Τὸ βαθὺ νόημα ἐνὸς Δελφικοῦ Χρησμοῦ)
ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 6676:

Νομικὴ κριτικὴ τῆς ἀποφάσεως
ἀθώωσης τοῦ ὕβριστοῦ τοῦ «Δ»
ΚΩΣΤΑΣ ΠΛΕΥΡΗΣ

ΣΕΛΙΣ 6678:

«Ἐξὺς θεωρητικῆ»
Α.Ν. ΖΟΥΜΠΟΣ

ΣΕΛΙΣ 6686:

Καπιταλομαρξιστικὲς ἰλαροτραγωδίες
ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ
ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ:

Νίκος Μοσχολιὸς
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ:

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ: σελ. 6635 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗ-
ΡΙΤΑ: σελ. 6645 • ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΧΩΡΙΣ ΧΑΡΑ-
ΚΤΗΡΑ: σελ. 6665 • ΕΘΝΙΚΑ: σελ. 6667 • ΧΡΟ-
ΝΟΓΡΑΦΗΜΑ: σελ. 6674 • ΟΝΟΜΑΤΑ ΚΑΙ ΡΗ-
ΜΑΤΑ: σελ. 6680 • ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ: σελ.
6682 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ. 6686.

**«Στὸν αἰθέρα στέκει, νά,
καὶ στὴ θάλασσα μόνη της...»**

«Δύση» ἢ «Ἀνατολή»;
«Εὐρώπη» ἢ «Ἀσία»;
«Δημοκρατία» ἢ «δικτατορία»;
«Χριστιανισμός» ἢ «Ἰσλάμ»;

Οἱ ἀπειλητικὲς φιγοῦρες τῶν τεσσάρων αὐτῶν δῆθεν «διλημμάτων» (καὶ ὄχι μόνον αὐτῶν) ἐπισεύονται αὐτὴ τῇ στιγμῇ ὡς δαμόκλειος σπάθη παλινδρομοῦσα πάνω ἀπὸ τὴν καρωτίδα τοῦ εἰς ἀφασίαν περιπεσόντος Ἑλληνισμοῦ.

Καὶ βέβαια οἱ ἀπαντήσεις τοῦ «ἐπίσημου» Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἀνεπιφύλακτα θετικὲς στὰ πρῶτα σκέλη τῶν τεσσάρων «διλημμάτων» καὶ ἀνεπιφύλακτα ἀρνητικὲς στὰ δεύτερα σκέλη.

Τὸ ἐρώτημα ὅμως εἶναι, τί ἀντιπροσωπεύει στὴν πραγματικότητα κάθε σκέλος ἑνὸς ἐκάστου τῶν τεσσάρων ζευγῶν καὶ ἂν καθένα ἀπὸ τὰ ζεύγη αὐτὰ ἀποτελῇ (ἀπὸ ἐλληνικὴ σκοπιὰ) πράγματι «δίλημμα» ἱστορικὸ ἢ εἶναι χαλκευμένο φάντασμα ἐνισμένο — ὄχι δυῖσμένο.

Ἡ Ἱστορία ἔχει σαφεῖ ἀπάντηση καὶ γιὰ τὴν ὁμάδα τῶν τεσσάρων πρῶτων σκελῶν καὶ γιὰ τὴν ὁμάδα τῶν τεσσάρων δευτέρων σκελῶν. Ἄν τολμᾶτε κι ἂν ξέρετε νὰ τὴ ρωτήσετε (τὴν Ἱστορία), θὰ σᾶς πῇ πράγματα, πὺ θὰ σᾶς ἀφήσουν ἐμβρόντητους.

Ὅπως δὴποτε οἱ προαιώνιοι κατασκευαστὲς τῶν δῆθεν «διλημμάτων» καὶ οἱ σημερινοὶ ἐφαρμογεῖς ἢ ἐγγυητές των, ἂν θεωροῦν τὸν Ἑλληνισμό ἀπλῶς ἓνα «ἀμορτισσέρ», πὺ θὰ ἀμβλύνη τοὺς κραδασμοὺς μεταξὺ τῶν δῆθεν «δύο» κόσμων τοῦ νέου μανιχαϊκοῦ κατασκευασματός τους πὺ τώρα «καθιερώνουν», «δὲν ξέρουν καλὰ ἱστορία»...

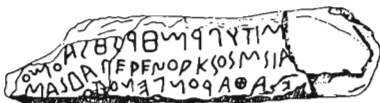
Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Γιατί «δὲν ἐρμηνεύονται» προδήλως ἑλληνικὲς λέξεις;

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Κατὰ τὴν ἔρευνά μου γιὰ συλλογὴ πληροφοριῶν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας ἀπὸ ἐπιγραφῆς στὴ γραμμικὴ Α καὶ Β ἀνακάλυψα ἓνα βιβλίο, ποὺ τιτλοφορεῖται *"The Decipherment of the Minoan Linear A and Pictographic Scripts"* τοῦ S. Danes, Johannesburg 1967. Ὁ συγγραφέας παρουσιάζει ἓναν ἐντυπωσιακὸ ὄγκο παραδειγμάτων ἐρμηνείας ἐπιγραφῶν σὲ πινακίδες καθὼς καὶ συμβόλων σὲ σφραγιδόλιθους. Ὅμως ὑπάρχουν ὀρισμένες λέξεις, στὴν ἀνάγνωση καὶ ἐρμηνεία τῶν ὁποίων ὁ συγγραφέας συνάντησε δυσκολία, καὶ μὲ τὸ αἰτιολογικὸ *"... they need further elucidation"* [χρειάζονται (αὐτὲς) περαιτέρω διασάφηση] τὶς ἀφήνει στὴν ἄκρη. Ὁμολογῶ, ὅτι οἱ γνώσεις μου ἐπὶ τῶν Γραμμικῶν Γραφῶν καθὼς καὶ τῆς προέλευσής τους εἶναι ἐλάχιστες, μοῦ προξένησαν ὅμως τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὲς οἱ ἀνερμήνευτες λέξεις καὶ θὰ ἤθελα νὰ τὶς παραθέσω ἀμέσως μὲ πλάγια στοιχεῖα (πρόκειται γιὰ πινακίδες τῆς Δρέρου):

Ἀπόδοση:

s/tuprmeri/eia omo

saida peren orkioi-si/a....katarongenoiito

Ἐρμηνεύονται οἱ λέξεις:

tuprment, eia, saida, peren καὶ orkioi (orkioi = arkini = μέρος ἑνὸς ναοῦ).

Ἀπόδοση: ente putioi... n agoraioi meros r... noi

Δὲν ἐρμηνεύεται καμμία λέξη λόγῳ ἑλλειψῆς στοιχείων.

Ἀπόδοση:

eFade toi situsta[] osm enkadi
doisimoι langkanen [to]je...

Ἐρμηνεύονται οἱ λέξεις:

eFade= uwatet (= αὐτὸς ἔφερε) καθὼς καὶ οἱ toi, situsta, osm, enkadi.

(σελ. 274-277)

Ἄναρωτιέμαι, μήπως ἡ δυσκολία στὴν ἐρμηνεία τοὺς ἔγκειται στὸ ὅτι εἶναι ἑλληνικές! Ἄν ὁμῶς εἶναι ἑλληνικές, τί ζητοῦν μέσα σὲ κείμενο τῆς «μινωϊκῆς χιττιτικῆς» Γραμμικῆς Α, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν κ. Davis εἶναι... (σ. 287, προτελευταία παράγραφος) "...the earliest Indo-European language of which we have any record" (!) [...ἢ πιὸ πρῶιμη, ἢ ἀρχαιότερη ἰνδο-ευρωπαϊκὴ γλῶσσα, τῆς ὁποίας ὑπάρχει καταγραφή];

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φιλοξενία

Μὲ τιμὴ

Λάζαρος Χαρ. Πολυμενάκος

Ἑσπέρου 19

17561 Π. ΦΑΛΗΡΟ

Υ.Γ. Μήπως ὁ ἐν λόγῳ συγγραφέας θὰ προτιμοῦσε *elimination* (ἐξάλειψη) τῶν λέξεων αὐτῶν ἀντὶ γιὰ *elucidation* (διασάφηση);

Ἡ Δημοκρατία, ὁ κ. Καντάφι καὶ οἱ καρεκλόσοφοί του

Κύριε διευθυντά,

Θὰ παρακαλοῦσα νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, μολονότι ὄχι ἀρμόδιος, νὰ προσθέσω δύο λόγια σὲ ὅσα γράφει ὁ κ. Δάκογλου στὴν ἐπιστολὴ του, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ τεῦχος 110 τοῦ «Δαυλοῦ», σχετικὰ μὲ τὴν «ἐπιχείρηση ἀνατολικοποιήσεως παντός Ἑλληνικοῦ», ποὺ κατὰ παράδοξη συγκυρία συμπίπτει (ἢ ἐπιχείρηση) μὲ τὴν ἀπόπειρα τοῦ Bernál περί «Μαύρης Ἀθηνᾶς», ποὺ σχολιάζεται στὸ ἴδιο τεῦχος, ἀλλὰ καὶ πολλές ἄλλες. Συγκεκριμένα πρὸ μηνός, ἢ λίγο περισσότερο, ἡ κυριώτερη τοπικὴ ἀγγλόφωνη ἐφημερίδα τῆς Σαουδικῆς Ἀραβίας, μεγάλης κυκλοφορίας, τὸ «Arab News», σχολίαζε εἰρωνικά, εἶναι ἡ ἀλήθεια, μία ἐνέργεια τοῦ ἡγέτη τῆς Λιβύης Μ. Καντάφι, ὁ ὁποῖος κάλεσε τοὺς δημοσιογράφους, γιὰ νὰ τοὺς ἀνακοινώσει, ὅτι «ἡ λέξη "δημοκρατία" κακῶς θεωρεῖται ἑλληνικὴ, διότι εἶναι γνήσια ἀραβικὴ, ποὺ τὴν καρπώθηκαν οἱ Ἕλληνες». Τοὺς ἐξήγησε δέ, ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν σύνθεση τῶν λέξεων *demon* (δὲν σᾶς θυμίζει τὴν ἑλληνικὴ *δαίμων* ἀλήθεια;), ποὺ ἦταν κάποιοι σοφοὶ γέροντες ποὺ καθόταν σὲ καρέκλες (*kursy* ἀραβιστί) γύρω-γύρω καὶ ἀποφάσιζαν γιὰ τὰ κοινά. Ἀπὸ τὴν σύνθεση τῶν λέξεων *demon* καὶ *kursy* προήλθε ἡ λέξη *demokursy*, ποὺ ἐξελίχθηκε σὲ *demokrasyy* καὶ προφέρεται «ντεμόκρασυ», καὶ σημαίνει τὸ πολί-

τευμα ὅπου δὲν ἀποφασίζει ὁ ἓνας (ὁ βασιλεὺς ἢ ὁ τύραννος), ἀλλὰ οἱ πολλοὶ «καρεκλόσοφοι», ἂν ἀντιστρόφως μεταφράσουμε στὰ Ἑλληνικά τὴν Κανταφικὴ ὀνομασία, ὅπως τὴν βλέπει ἐκεῖνος νὰ σχηματίζεται. Ὅπως δὲποτε ἡ ἐφημερίδα τὸ σχολίασε εἰρωνικά καὶ ἀνέφερε καὶ ἄλλες ἀπόπειρες τοῦ ἰδίου νὰ οἰκειοποιηθεῖ καὶ ἄλλες ἐννοιες. Μὲ τὴν ἀφορμὴ αὐτὴ σκεπτόμουν, πόσο χάνουν οἱ μὴ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν χρῆση αὐτῶν τῶν ἐννοιῶν χωρὶς τὴν δυνατότητα τῆς ἄμεσης ἀναγωγῆς στὶς συνιστώσες ἐννοιες ποὺ ἔχει ὁ Ἕλληνας, ὁ ὁποῖος αὐτόματα συνδυάζει στὸ μυαλό του τὴν Δημοκρατία μὲ τὸν «Δῆμο» καὶ τὸ ρῆμα «κρατῶ», ἐνῶ αὐτοὶ σκέπτονται εἴτε «δαίμονες καθισμένους σὲ καρέκλες» εἴτε «δαίμονες ἄλλο ἄσχετο. Πόσο χάνει ἀκόμη ἡ ἐννοια τῆς Δημοκρατίας, καὶ κάθε ἐννοια, ὅταν χρησιμοποιεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τὴν κατανοήσουν ἀναλύοντάς τις καὶ πόσο, τέλος, ἄδικο εἶχαν ὅλοι αὐτοί, ποὺ ἐπὶ τόσους αἰῶνες προσπαθοῦσαν καὶ ἐπειθαν τοὺς ἀνθρώπους ὅτι οἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ὀνομαζομένων πραγμάτων ἢ ἐννοιῶν ἦταν συμβατικές, στερεώνοντας τοὺς ἔτσι τὴν δυνατότητα νὰ γνωρίσουν τὸ ἀκριβὲς περιεχόμενό τους.

Θὰ σταθῶ λίγο ἀκόμη σὲ μία ἀπὸ τίς λέξεις ποὺ ἀναφέρει ὁ κ. Δάκογλου καὶ συ-

γκεκριμένα στην λέξη «καταρράκτης», γιά νά ἀναρωτηθῶ μήπως ἔχει σχέση μέ τήν «ροή» καί τήν πρόθεση «κατά». Σύμφωνα μέ τόν κ. Τσατσόμοιρο τὸ γράμμα «ρ» (καί ἡ λέξη ροή φυσικά) σχετίζεται καί σημαίνει τήν φυσική κίνηση πρὸς τὰ κατάντη. Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται σάν πλεονασμός ἡ προσθήκη τῆς προθέσεως «κατά», στήν πραγματικότητα ὅμως δὲν εἶναι περιττός ὁ πλεονασμός αὐτός, διότι ἐδῶ δὲν πρόκειται ἀπλῶς γιά φυσική πρὸς τὰ κατάντη κίνηση, ἀλλὰ γιά κατακόρυφη πτώση ὀρμητική. Αὐτὴ τήν κατακόρυφη πτώση ἀλλὰ καί τήν αἴσθηση τῆς κρούσεως μέ δύναμη προδίδει ἡ πρόθεση «κατά» σύμφωνα καί πάλι μέ τόν κ. Τσατσόμοιρο, τήν ἀναλυτική μέθοδο τοῦ ὁποίου δὲν θά πρέπει νά τὴν ξεχνᾶμε ἀπὸ ἐδῶ καί πέρα, ὁσάκις ἀναζητοῦμε τήν σημασία τῶν λέξεων.

Ἄν οἱ παραπάνω σκέψεις εἶναι σωστές, τότε ἡ λέξη καταρράκτης θά μπορούσε νά ἐρμηνευθεῖ ὅτι ὑποδηλώνει τήν ὀρμητική, κατακόρυφη, φυσική πτώση καί ταυτόχρονη κρούση τοῦ νεροῦ. Θὰ ἤθελα ἐδῶ νά ἐπισημάνω χάριν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλή-

θειας, ὅτι ὁ κ. Γιώργος Γιανουλέλλης στὸ βιβλίο του «Πλωμάρι Λέσβου», ὅπου ἀναλύει τὰ τοπωνύμια τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος, ἀναφέρει στήν σελίδα 88 στήν ἀνάλυση τῆς τοπωνυμίας «Κατρονύλ», ὅτι αὐτὴ μᾶλλον προέρχεται ἀπὸ τὸ «κατουρ-μύλ», τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτο συνθετικὸ κατουρ «φαίνεται νά εἶναι Ἀραβο-Τουρκικό», διότι *katur* ἢ *katr* στὰ ἀραβικά σημαίνει «αὐτὸ ποὺ στάζει νερό», ἀλλὰ καί «χύνω νερό» ἢ «στάζω νερό». Κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα θά πρέπει οἱ Ἀραβες νά πῆραν τὸ *katr* ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ καταρράκτης ἢ καταρροή καί ἀπὸ ἐκείνους νά τὸ ξαναπῆραν οἱ Πλωμαρίτες πίσω. Ὁ ἴδιος ἀναφέρει καί τὸ Ἰκαριακὸ κατούρι = ἰκμάδα σάν ἴδιας προελεύσεως. Θὰ ἄξιζε, νομίζω, νά ἐρευνηθεῖ ἡ περίπτωσις, ὅπως ἴσως καί τὸ λαϊκὸ «κατουρῶ» = οὐρῶ, σὲ σχέση μέ τὰ παραπάνω.

Εὐχαριστῶ

Χαράλαμπος Ἡσαΐας

Πολιτικὸς Μηχανικός

Πρόεδρος Ἑλληνικῆς Κοινότητος

Τζέντας Σαουδικῆς Ἀραβίας

Ἡ γλῶσσα μας πεθαίνει στὴν Μεγάλῃ Ἑλλάδα

Ἀγαπητέ μας φίλε,

Τρεῖς χιλιάδες χρόνους ξεχασμένοι καί ἐγκαταλελειμμένοι εἴμαστε ἐδῶ, οἱ ἑλληνόφωνοι τῆς Ἀπουλίας. Μέρα μέ τήν ἡμέρα ἡ ζωὴ μας χάνεται. Δὲν ἔχουμε χέρια νά σηκώσουμε τήν γλῶσσα μας. Τὰ ποτάμια μας στέρεψαν. Οἱ οὐρανοὶ μας βούλιαξαν. Καί ποῦ νά βροῦμε τῆς γλώσσας τὸ νερό. Πῶς νά ξεδιψάσουμε. Ἐσεῖς τὸ νερὸ τὸ ρίχνετε στοὺς ὑπονόμους. Καί οἱ ἄλλοι γιά ἄλλα τυρβάζουν. Γιά ἄλλα ὁμιλοῦν καί μᾶς ξεπατοῦν. Κι αὐτοὶ ποὺ πλησιάζουμε μᾶς καλωσορίζουν, καί πίσω μας μᾶς πολεμοῦν.

Ἄν ἡ μοῖρα μας εἶναι μόνο νά τρῶμε δίχως νά σκεπτόμαστε, ὥς πεθάνουμε. Ἄς ἐξαφανισθοῦμε σάν ἔθνος. Λαὸς ἀνάξιος τῆς γλώσσας του (τῆς μάνας τῶν γλωσσῶν) ἀχρηστὴ ζωὴ φέρει. Δὲν ζοῦμε. Μᾶς ζοῦν. Κι αὐτὸ τὸ κατρακύλισμα δὲν τελειώνει. Ἡ μεταδοτικὴ ἀσθένεια τῆς Ἑλλάδος ἐφθάσε μέχρις ἐδῶ. Καί δὲν μπορούμε νά κλάψουμε, νά ὑβρίσουμε, νά χτυπήσουμε (ποιόν;). Καί δὲν καταλαβαίνουμε πιά τίποτε γιά μᾶς, γι' αὐτούς, γιὰ τοὺς ἄλλους, ποὺ εἴμαστε ὅλοι ἐμεῖς.

→

Τὸ ξέρουμε, θὰ ποῦν: τώρα αὐτοὶ πᾶνε. Ναί, φίλε μας, πᾶμε, γιὰ νὰ μὴν σκοτώσουμε. Νὰ μὴν προδώσουμε. Νὰ μὴν ταπεινωθοῦμε. Προτιμοῦμε νὰ μᾶς λέγουν τρελλοὺς ἀπὸ τὸ νὰ εἴμαστε ἀδιάφοροι. Κι ἄς μᾶς σούρνουν ντενεκέδες. Ἐμπόδια, ἐμπόδια καὶ δὲν ἔχουμε χῶρο νὰ στοχαστοῦμε. Δρόμο νὰ περπατήσουμε. Δὲν ἔχουμε μιὰ ἡσυχὴ μέρα, νὰ γύρουμε κεφάλι. Νὰ ποῦμε σ' αὐτοὺς ποὺ φύγαν: «Ἐλᾶτε, ὑπάρχουμε ζωντανοί». Καληνύχτα, καλέ μας φίλε. Τί ἄλλο μποροῦμε νὰ ποῦμε. Τί ἄλλο μποροῦμε νὰ κάνουμε ἀπὸ τὸ νὰ ἐξομολογηθοῦμε.

Δώστου νὰ φάει τοῦ σκασμοῦ ἐνὸς λαοῦ.

Δώστου νὰ πιεῖ, δώστου καὶ νὰ πηδήσει.

Θὰ ναρκωθεῖ, θὰ κοιμηθεῖ, θὰ ξεχαστεῖ.

Θὰ ἐκφυλισθεῖ καὶ θὰ ψοφήσει...

Μετὰ τιμῆς

Παναγιώτης Πιτσελᾶς

Parrochia "Maria Assunda"

Martano (Le)

73025 Ἰταλία

Κρίσεις γιὰ μιὰ νεοεκδοθεῖσα ἱστορικὴ ἔρευνα

Φίλε «Δαυλέ»,

Μόλις πρὸ ἡμερῶν ἐκυκλοφόρησε ἡ ἐργασία τοῦ κ. Παν. Δ. Γρηγοριάδη: «*Μινωικὸ ἡμερολόγιο καὶ ἄβακας μετρήσεως τοῦ χρόνου*», Ἀθήνα 1991. Χρονία τριβὴ μὲ τὸ θέμα —ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπλὴ λογικὴ ἀρκεῖ— μοῦ δίδει τὸ δικαίωμα ἐκφράσεως μιᾶς ἐπὶ τοῦ θέματος γνώμης καὶ κριτικῆς συναφῶν προσπαθειῶν. Ἄλλως τε πρόκειται νὰ δημοσιεύσω τὴν θέσιν μου ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε ἀντικειμενικῶς νὰ κρίνῃ ὁ ἀναγνώστης.

Καλὴ ἡ πρόθεσις τοῦ συγγραφέως καὶ θαυμαστὴ ἡ προσπάθεια. Ὅμως, λέγων ὅτι «οἱ Μίνωες εἶναι οἱ πρῶτοι στὸν Μεσογειακὸ χῶρο ποὺ ἀνακαλύψανε καὶ ἐφαρμόσανε τὸ ἡλιακὸ ἡμερολόγιο ἀντὶ τοῦ μέχρι τότε σεληνιακοῦ» σφάλλει· σφάλλει ἐπίσης, ὅταν ἰσχυρίζεται ὅτι «τὸ "*Μέγα Ζατρίκιο*" εἶναι ἓνα τετραετὲς ἡλιακὸ ἡμερολόγιο» (σελ. 9). Καὶ τοῦτο, διότι τὸ Μινωικὸν Ἠμερολόγιον ἦτο σύνθετον, σεληνιακὸν καὶ ἡλιακὸν μαζύ, βασιζόμενον ἐπὶ ὀρισμένων περιόδων — ἡ πρώτη τῶν ὁποίων ἦτο ἡ ὀκταετία.

Προκειμένου ν' ἀναπτύξῃ τὸν συλλογισμόν του, ὁ συγγραφεὺς θέτει (σελ. 13)

τρεῖς ὅλως αὐθαιρέτους ὑποθέσεις, τὰ δὲ συμπεράσματά του δὲν διαφέρουν τῶν (ἀναποδείκτων) ὑποθέσεων. Οὕτω διατείνεται ὅτι ὑπῆρχε «*διαίρεση τῆς ἡμέρας σὲ 72 ἴσα μέρη 20λέπτου διαρκείας*» (σελ. 21) καὶ ὅτι «*τὸ Μινωικὸ ἔτος εἶχε 3 ἐποχές, ἡ ὥρα διαιρεῖτο σὲ τρία ἴσα μέρη ὅπως καὶ ἡ ἡμέρα, ὁ Μινωικὸς μῆνας (Δάκτυλος) ἀποτελεῖτο ἀπὸ 36 ἡμέρες (4×9ῆμερα) [;]*» (σελ. 32). Εἰσάγει τὴν ἀνάγκην ὑπάρξεως δύο κλεψυδρῶν (σελ. 17) καὶ δὲν ἀνησυχεῖ, ποὺ κατ' αὐτὸν ἀπαιτοῦνται πέντε πτόνια, ἐνῶ πλησίον τοῦ Ζατρίκιου εὐρέθησαν μόνον τέσσαρα! Ἡ ὅλη περιγραφὴ ἔχει πλεονάζοντα στοιχεῖα. Ἰδίως ἐνοχλοῦμαι ἀπὸ τὴν ιδέαν, ὅτι ἡ ὀλυμπιακὴ περίοδος προέκυψε ἀπὸ ἀτέλεια τοῦ ἡμερολογίου (σελ. 49)!!

Διαφωνῶ πλήρως μὲ τὸν συγγραφέα, συμφωνῶ δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ ὅτι «*δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία πῶς τὸ ἔκθεμα τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου [τὸ Ζατρίκιον]... εἶναι ἔνας ἄβακας μετρήσεως τοῦ χρόνου*» (σελ. 20-1).

Φιλοξενίας εὐγνώμων,

Κωνσταντῖνος Ψυχογιὸς

ΠΕΖΑ 701 00 Ἀρχάναι Ἡρακλείου Κρήτης

Πρεσβυτάτην ἑσορῶν γαῖαν Ἑλλάδος κλινομένην...

Κύριε διευθυντά,

Γιὰ νὰ τελειώνουμε μὲ τὴν περιπτωσιολογία. Ἡ οὐσία, ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ ποὺ συμβαίνει σήμερα στὴν Ἑλλάδα, εἶναι:

«Ἡμετέρη δὲ πόλις κατὰ μὲν Διὸς οὐποτ' ὀλεῖται/ αἶσαν καὶ μακάρων θεῶν φρένας ἀθανάτων/ τοίῃ γὰρ μεγάλθυμος ἐπίσκοπος ὀβριμοπάτρη/ Παλλὰς Ἀθηναίη χειῖρας ὕπερθεν ἔχει/ αὐτοὶ δὲ φθείρειν μεγάλην πόλιν ἀφραδίησιν/ ἀστοὶ βούλονται χρήμασι πειθόμενοι,/ δήμου θ' ἡγεμόνων ἀδικος νόος, οἷσιν ἐτοῖμον/ ὕβριος ἐκ μεγάλης ἄλγεα πολλὰ παθεῖν/ οὐ γὰρ ἐπίστανται κατέχειν κόρον/ τίκει δὲ κόρος ὕβριν/ σὺ δὲ παρούσας εὐφροσύνας κοσμεῖν/ δαιτὸς ἐν ἡσυχίῃ/ ἅπαντες δ' ἐφ' ἀρπαγαῖσιν ἤλθον,/ ἐλπίδ' εἶχον ἀφνεάν,/ κἀδόκου ἑκαστος αὐτῶν ὄλβον εὐρήσειν πολύν,/ βούλονται κτήσεσθαι χρήματα πολλὰ,/ κέρδος ἄγειν φειδωλὴν ψυχῆς οὐδεμίαν θέμενοι./ οὐθ' ἱερῶν κτεάνων/ οὔτε τι δημοσίων φειδόμενοι κλέπτουσιν/ ἐφ' ἀρπαγῇ ἄλλοθεν ἄλλος,/ οὐδὲ φυλάσσονται σεμνὰ θέμεθλα Δίκης,/ ἢ σιγῶσα σύνοιδε νὰ γινόμενα πρὸ τ' ἐόντα,/ τῷ δὲ χρόνῳ πάντως ἤλθ' ἀποτετισσόμενη./ τοῦτ' ἤδη πάσῃ πόλει ἔρχεται ἔλκος ἄφυκτον/ εἰς δὲ κακὴν ταχέως ἤλυθε δουλοσύνην,/ ἢ στάσιν ἐμφυλον πόλεμον ἐπεγεῖρει,/ ὅς ὤλεσεν ταχ-

έως πολυήρατον ἄστν./ οὕτω δημόσιον κακὸν ἔρχεται οἴκαδ' ἐκάστω./ εἰ δὲ πεπόνθατε λυγρὰ/ δι' ὑμετέρεην κακότητα, μὴ θεοῖσιν τούτων μοῖραν ἐπαμφέρετε/ αὐτοὶ γὰρ τούτους ἠύξήσατε ρήματα δόντες,/ καὶ διὰ ταῦτα κακὴν ἔσχετε δουλοσύνην./ ὕμεων δ' εἰς μὲν ἑκαστος ἀλώπεκος/ ἔχνεσι βαίνει, σύμπασιν δ' ὕμιν/ χαῦνος ἔνεστι νόος/ εἰς γὰρ γλῶσσαν ὀρᾷτε/ καὶ εἰς ἔπη αἰμύλων ἀνδρῶν,/ εἰς ἔργον δ' οὐδὲν γιγνόμενον βλέπετε./ ταῦτα διδάξει θυμὸς Ἑλληνάς με κελεύει/ γινώσκω/ καὶ μοι φρενὸς ἔνδοθεν ἄλγεα κεῖται/ πρεσβυτάτην ἑσορῶν γαῖαν Ἑλλάδος κλινομένην...».

Αὐτὰ ὁ ὕψιπετής Σόλων ἀπ' τὸν 7ο-6ο αἰ. π.Χ. γιὰ τὴν Ἑλλάδα τοῦ τέλους τοῦ 20ου αἰ. μ.Χ. — ἀκριβέστερα γιὰ τὴν ἀρρώστια ποὺ ἡ Ἑλλάς [φρίττω λέγων] ἔχει [ἢ ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει], δηλ. γιὰ τὴν Ἑλλάδα - ἀρρώστια. Ναί — πεπόνθατε δι' ὑμετέρεην κακότητα... ἔλκος ἄφυκτον οὐκ ἂν τις λύσαιτ' ἤπια φάρμακα δοῦς. Ἐλκος ἄφυκτον — αἰσχος ἄφυκτον— πότε θὰ ἐξεγερθοῦμε μαχησόμενοι περὶ χώρης ἡμερτῆς χαλεπὸν τ' αἰσχος ἀπώσάμενοι.

Μετὰ τιμῆς

Κ. Πανάγου

Ἑλ. Βενιζέλου 7

154 51 Ν. Ψυχικὸ

Ὁ Θάνατος τοῦ γέλιου στὴν σύγχρονη ζωὴ

Κύριε διευθυντά,

Εἶναι ἀλήθεια πὼς ζοῦμε σ' ἓνα κόσμον μαγικό. Τὰ πάντα γύρω μας εἶναι ἐξωπραγματικά. Ἐξωπραγματικὴ ἡ ἐπικοινωνία μας (ἀπ' τὰ βασικότερα χαρακτηριστικά τοῦ ἀνθρώπου). Ἐξωπραγματικὸ τὸ γέλιο, τὸ τραγοῦδι μας (ἄλλο κύριο ἀνθρώπινο χαρακτηριστικό). Ἐξωπραγματικὴ ἡ συμπεριφορὰ μας.

Δὲν συναντιώμαστε μὲ τοὺς γνωστούς ἢ τοὺς συγγενεῖς μας. Δὲν συναντιώμαστε μὲ τοὺς συνεργάτες, τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς φίλους μας. Δὲν συναντᾶμε κανένα καὶ δὲν θέλει νὰ μᾶς συναντήσῃ κανεὶς. Μὲ ὅλους τηλεπικοινωνοῦμε μέσω τηλεφώνου, τηλε-

τύπου, τηλεομοιοτύπου (τέλεφαξ).

Δὲν γελᾶμε ἀληθινά, δὲν ξέρουμε πλέον τί εἶναι αὐτὸ ποὺ θὰ πρέπει νὰ μᾶς προκαλέσῃ γέλιο ἢ κλάμα. Ξεχάσαμε τί εἶναι αὐτὸ ποὺ προκαλεῖ τὴν συγκίνησιν. Ἀπόδειξη, οἱ χιουμοριστικὲς (;) ἐκπομπὲς στὴν τηλεόραση (προφανῶς πᾶσχομε ἀπὸ τηλεμανία - τηλεφῶνο - τηλετύπου - τέλεφαξ - τηλεόραση - τηλεκ.λπ.) μὲ τὸ κονσερβαρισμένο γέλιο τους, ποὺ μᾶς δείχνουν ὅτι «νά, ἐδῶ εἶναι τὸ ἀστεῖο», «γέλα, ἡλίθιε ἀκροατή-θεατή», «δὲν καταλαβαίνεις πὼς προσπαθῶ νὰ σὲ κάνω νὰ γελάσεις γιὰ νὰ τὰ 'κονομήσω;», «γέλα λοιπόν».

Παλιότερα τὸ φαινόμενο περιοριζόταν

στις 'Αμερικάνικες έκπομπές, που μάς σερβίριζαν. Τελευταία όμως άρχισε να εμφανίζεται και στις εγχώριες παραγωγές. Σημάδι ότι χάσαμε πλέον και μείς την αίσθηση του χιούμορ σαν θεατές ή την έχασαν οι παραγωγοί των έκπομπών και μ' αυτό τον τρόπο προσπαθούν να μάς δείξουν «που γελάνε». Θυμάμαι, στο Γυμνάσιο μιá περίοδο ήτανε της μόδας κάτι κρύα και άνοστα ανέκδοτα, τὰ λεγόμενα «'Αμερικάνικα». Τò άστειό τους, και αυτό που κύρια προκαλούσε αυθόρμητο γέλιο, τò ζητούμενο στην αφήγηση του κάθε ανέκδοτου, ή-

ταν στο τέλος, όταν ό ακροατής κάποια στιγμή περίμενε την κατάληξη της ιστορίας και σύ σταμάταγες δείχνοντάς του πώς τελείωσες. "Αρα, αν δεν γέλασε, «δεν τò κατάλαβε». "Αν δεν τò κατάλαβε, μήπως τελικά ήταν χαζός; Μè έκπληκτο λοιπόν ύφος ρωτούσε ό φουκαρής: «... και λοιπόν; που γελάνε;». Εύτυχώς, μόδα ήταν και πέρασε (πέρασε;).

Με τιμή

Γιώργος Καραμολέγκος

'Αρχιπελάγους 119

165-62 Γλυφάδα

Γιατί δέν επενδύουν οί "Ελληνες επιχειρηματίες

'Αγαπητέ «Δαυλέ»,

Θά μου επιτρέψητε να κάμω χρῆσιν τῆς κατ' έξοχὴν ιδιότητός μου, ὡς οἰκο-νομολόγου, διὰ νὰ συμβάλω, κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων καὶ τῶν δυνατοτήτων μου, εἰς τὴν ἀπ-ἐμπλοκὴν τῆς ἑλλαδικῆς οἰκονομίας ἐκ τοῦ θανασίμου τέλματος, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐγκλωβισμένη.

'Ακούγεται, ἀπὸ διαφόρους πλευράς, ἡ γνωστὴ πλέον ἐπωδός, ὅτι ὁ κύριος λόγος ποὺ δέν γίνονται ἐπενδύσεις ἐν 'Ελλάδι εἶναι τὸ ὑπέρογκον κόστος τοῦ χρήματος καὶ τὸ δυσθεώρητον ὕψος τῶν τραπεζικῶν ἐπιτοκίων. Θά μου επιτρέψητε νὰ δια-φωνήσω μὲ τὴν ἀποψιν αὐτὴν καὶ νὰ ἀντι-προτείνω τὰ ἑξῆς: Τὸ πρῶτον εἶναι κάτι πασίγνωστον: Σταθεροποίησις, σταθερότης, διασάφησις/ ἀποσαφηνισμός τῶν «κανόνων τοῦ παιχνιδιοῦ», τοῦ «εὖ παίζειν». Δεύτερον, ἐνεργοποίησις τοῦ ὑπνώττοντος φιλοτίμου τοῦ ἑλληνικοῦ (καὶ ὅχι ἀπλῶς ἑλλαδικοῦ) ἐπιχειρηματικοῦ κόσμου.

'Εννοῶ τὸ ἑξῆς: κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην, τὸ πρόβλημα τῆς ἑλληνικῆς/ἐλλαδικῆς οἰκονομίας (τοῦ φροντίζειν τὰ τοῦ οἴκου) δέν εἶναι ἡ περιβόητος ἑλλειψις ρευστότητος. Διὰ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές, δῆτε πόσους "Ελληνες - ἑλληνοφώνους ὑπαλλήλους ἀπασχολεῖ καὶ ἡ ἐσχάτη τῶν ἑλβετικῶν τραπεζῶν... (καὶ ὅχι μόνον αἱ ἑλβετικάί...!). Τουτέστιν, χρῆμα ὑπάρχει, πίστις - ἐν-πιστοσύνη δέν ὑπάρχει.

Τέλος, δέν νομίζω ὅτι εἶναι τόσο δύσκολον νὰ πεισθῇ ὁ ἑλληνικὸς επιχειρηματικὸς κόσμος νὰ ἐπενδύσῃ τὰ λεφτά του ἐν 'Ελλάδι, ἀρκεῖ νὰ πεισθῇ, νὰ βεβαιωθῇ ὅτι «θὰ πιάσουν τόπο» καὶ ὅτι «ἀξίζει τὸν κόπο». Διότι, τώρα, ὄντως θὰ πιάσουν τόπο καὶ ὄντως ἀξίζει τὸν κόπο!

Μετ' ἐκτιμήσεως,

'Αθανάσιος Κ. Παπατζίμας

Οἰκονομολόγος - Γεωργοκτηματίας

'Οδὸς Κεντρικὴ 60

570 07 "Αδενδρον Θεσσαλονίκης

Δέν ὑπάρχει σκεπτόμενος ἄνθρωπος, ποὺ νὰ μὴν ἐνδιαφέρεται νὰ διαβάξῃ ἓνα περιοδικὸ σὰν τὸν «Δαυλό». Μιλήστε στὸν ἐκλεκτὸ φίλο ἢ γνωστὸ σας γιὰ τὸν «Δαυλό» καὶ ὑποδείξτέ του ποῦ θὰ τὸν βρῇ (βλ. ὀπισθόφυλλο).

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

Οικονομική δουλεία και πολιτική έκμηδένιση

Δέν υπάρχει τυραννία, ἂν δέν ὑπάρχη δουλεία· καὶ δέν ὑπάρχει δουλεία, ἂν δέν ὑπάρχη τυραννία. Συνεπῶς ἡ τυραννία καὶ ἡ δουλεία εἶναι οἱ δύο ὄψεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. Ταυτίζονται, ἐνίζονται καὶ συμπίπτουν ἀπόλυτα.

Ἡ μοντέρνα τυραννία (ἐξ-ουσία) μεγιστοποιήθηκε τοὺς τελευταίους αἰῶνες μὲ τὴν βοήθεια (ἐκτὸς τῆς πνευματικῆς δουλείας — δόγμα — καὶ πολιτικῆς δουλείας — ὀργάνωση) κυρίως τῆς **οἰκονομικῆς δουλείας**. Ἀφοῦ πρῶτα ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία τοῦ ἀτόμου συκοφαντήθηκε χυδαιότατα (μαρξισμός), στὴν συνέχεια ἐφευρέθησαν πλεῖστοι ὅσοι τρόποι οἰκονομικῆς ὑποδουλώσεως τοῦ ἀτόμου στὴν ἐξουσία. Σήμερα στὴν πραγματικότητα δέν ὑπάρχει καμμία ἀπολύτως οἰκονομικὴ ἢ ἐπαγγελματικὴ δραστηριότης, πὺ νὰ μὴν εἶναι ἐξαρτημένη ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ τὴν Διεθνῇ Ἐξ-ουσία καθ' ὅλοκληρίαν ἢ σὲ βαθμὸ καθοριστικὸ γιὰ τὴν ὑπαρξή της. Βεβαίως δέν ἐννοοῦνται ἐδῶ μόνον οἱ καθ' οἷονδήποτε τρόπο ἀμειβόμενοι ἀπὸ τὸ Κράτος (ὑπάλληλοι, συνταξιούχοι, ἐργολῆπτες κ.λπ.) ἢ οἱ παντὸς εἶδους τρόφιμοι τοῦ Δημόσιου Ταμείου. Ἔμμεσα ἢ ἄμεσα, μὲ τὰ «πρίμ» ἢ τοὺς φόρους, μὲ τὶς ἐπιχορηγήσεις ἢ τὶς νομικὲς ἐπεμβάσεις καὶ ἀπαγορεύσεις, μὲ τὰ «ἀναπτυξιακὰ προγράμματα» ἢ τοὺς «δασμοὺς» καὶ τὰ «τέλη», ὅποιοσδήποτε ἀναπτύσσει κάποια δραστηριότητα εἶναι οἰκονομικὰ δεσμώτης τῆς ἐξ-ουσίας — ὅσο «ἐλεύθερος» ἐπαγγελματίας, ἐπιχειρηματίας ἢ εἰσοδηματίας κι ἂν

φαντάζεται ὅτι εἶναι... Σήμερα ἡ οἰκονομικὴ τυραννία τῆς ἐξ-ουσίας εἶναι ἀπόλυτη καὶ ἡ οἰκονομικὴ δουλεία τοῦ ἀτόμου εἶναι ἐπίσης ἀπόλυτη — ὅσο ποτὲ ἄλλοτε σ' ὅλες τὶς φάσεις τῆς ἱστορίας, ἀκόμη καὶ τὶς πιὸ σκοτεινές.

Θὰ καταστοῦν, πιστεύω, πρόδηλα καὶ ἡ αἰτία καὶ ὁ σκοπὸς πὺ ἡ Διεθνῆς Ἐξ-ουσία ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτυχε τὴν οἰκονομικὴν ἐκμηδένιση τοῦ ἀνθρώπου, ἂν ἀναφέρω ἓνα ἱστορικὸ γεγονός: Στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, τὴν μὴ ἐξ-ουσιαστικὴ, οἱ πολῖτες πὺ ἔχαναν τὴν οἰκονομικὴν τοὺς ὑπόστασιν (ἔχαναν δηλαδὴ τὴν κτηματικὴν ἢ ἀστικὴν τοὺς περιουσίαν ἢ ἐπτώχευαν ὡς ἔμποροι, βιοτέχνες ἢ ἐπαγγελματίες), ἔχαναν ταυτόχρονα καὶ τὰ πολιτικὰ τοὺς δικαιώματα, ἔπαυαν δηλαδὴ νομικὰ νὰ θεωροῦνται πολῖτες. Ἡ λογικὴ τῶν σχετικῶν νόμων τῶν διαφόρων ἀρχαιοελληνικῶν πόλεων-κρατῶν εἶναι διαφανής: Ἄτομα οἰκονομικῶς ἐκμηδενισμένα δέν εἶναι ἐλεύθερα ἄτομα καὶ εἶναι ἀδιάφορα ἢ ἐχθρικὰ ἔναντι τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. Θέλουν δηλαδὴ τὴν καταστροφὴ τῆς πολιτείας.

Θέλησε τοὺς ἀνθρώπους οἰκονομικὰ δούλους ἢ σύγχρονη τυραννία, ἢ Διεθνῆς Ἐξ-ουσία (καὶ τοὺς ἐφτιαξε πράγματι οἰκονομικὰ δούλους). Ἡ ἀπόλυτη οἰκονομικὴ δουλεία τοῦ σημερινοῦ «πολίτη», εἶναι ἡ βαθύτερη αἰτία ὅχι μόνον τῆς συνεχοῦς πτώσεως τῆς παραγωγικότητος τῶν λαῶν τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπόλυτης ἀδιαφορίας τοὺς ἢ ἐχθρότητάς τοὺς γιὰ τὰ κοινά.

Μετέωρος

Τὸ Κράτος, ὁ «παπατζῆς» καὶ ἡ «γκανιόττα»...

Ναί. Καὶ πλαστὲς μετοχὲς καὶ πλαστὰ «πετσετάκια» καὶ παραχαραγμένα λαχεῖα. Δηλαδή καὶ τί ἔγινε; 'Εδῶ ἔχουμε κοτζάμ γιαλαντζῆ - κράτος, τὰ φωτοτυπημένα χρεώγραφα καὶ τραπεζογραμμάτια μᾶς ἐνόχλησαν; Στὸ κάτω-κάτω δὲν εἶναι παρὰ ἡ φωτοαντιγραφικὴ ἀπεικόνιση τῆς οἰκονομικῆς μας ἀνυποληψίας καὶ τῆς διαρκῶς διολισθαίνουσας δραχμῆς. Στὸ κάτω-κάτω ὑπὸ τὶς σημερινὲς οἰκονομικὲς συνθῆκες καὶ τὰ γνήσια καὶ τὰ πλαστὰ πεντοχίλιαρα ἔχουν τὴν ἴδια μηδενικὴ σχεδὸν ἀγοραστικὴ ἀξία.

Ναί. Καὶ Γούκους καὶ Ζαχάρηδες καὶ ὅλα τὰ «εὐοσμα» ἄνθη τοῦ οἰκονομοῦ μας βίου. Τὸ τραπεζικὸ μας σύστημα νάναι καλὰ, πὺν τοὺς ἐκτρέφει ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς καὶ ἀνατροφοδοτεῖ τὴν παραοικονομία. Καθόσον τρέχει ὁ ταλαίπωρος πολίτης νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ «δανειάκι» του, γιὰ νὰ τὰ φέρῃ βόλτα. Μαραθῶνιος σωστός. «Μπερδεύει τὴν γραβάττα μὲ τὸ σῶβρακο» στὴν γραφειοκρατία καὶ τοῦ ζητοῦν ἓνα κάρρο ἐγγυήσεις! 'Εμπράγματα ἐγγυήσεις· σπίτια, οἰκόπεδα, ὅ,τι ἔχει καὶ δὲν ἔχει. Μέχρι καὶ τὸ παιδί του ὄμηρο σὲ στρατόπεδο συγκέντρωσης, δηλαδή. Καί, τελικά, παίρνει τὸ περιπόθητο δάνειο μὲ ἐπιτόκιο 35%. Μὰ τί λέτε, κύριοι! 'Εδῶ, ὁ ὁποιοσδήποτε Γούκος χωρὶς καμμία γραφειοκρατία, χωρὶς ἐμπράγματα ἐγγυήσεις καὶ μὲ ἐπιτόκιο 40% σοῦ παρέχει δάνειο ὁποιοῦδήποτε ὕψους. "Ἀσε πὺν ἔτσι ὁ δανειζόμενος γλυτώνει τὸν διασυρμὸ τῆς φυλακῆς, δὲν ἐγγράφεται σὲ καμμία «μαύρη λίστα» ὡς κακοπληρωτῆς καὶ τελικά κάνει πὺν ἄνετα τὴν δουλειά του. 'Η διαφορά τοῦ 5% σᾶς ἐνόχλησε; Μὰ γιὰ νὰ κυνηγᾶτε τὴν τοκογλυφία καὶ τὴν παραοικονομία, πρέπει νὰ εἰστε σὲ θέση νὰ κάνετε τὴν οἰκονομία νὰ λειτουργῇ σωστά. "Οχι ἡ ἀξία τοῦ χρήματος νὰ αὐξάνῃ καθημερινά. "Ἐτσι τὸ τελευταῖο πὺν νοιάζει κάποιον πὺν πνίγεται οἰκονομικά εἶναι τὸ ποιὸς θὰ τὸν γδάρῃ· τί τὸ κράτος, τί ὁ τοκογλύφος, σοῦ λέει.

'Αλλὰ μήπως καὶ τὸ ἴδιο τὸ κράτος δὲν ἔχει ἀναγάγει τὴν ἀπάτη σὲ ἐθνικὸ δίκαιο; "Όταν τοῦ χρωστᾶς μία δραχμὴ, σοῦ «τὰ παίρνει» μὲ τὴν ἀπειλὴ τῆς προσωποκράτησης, ἐνῶ δταν ἐκεῖνο σοῦ χρωστᾶ, στὰ δίνει ὅποτε τοῦ «καπνίσει» (ἂν σοῦ τὰ δώσει ποτὲ) καί, μάλιστα, χωρὶς τόκους ὑπερμερίας. Φυσικά ἡ κλεψιά, ἡ ρεμούλα καὶ ἡ παντὶ τρόπῳ διασπάθισις τοῦ δημοσίου χρήματος ἔχει γίνει ἐθνικὴ ἔξις, τὰ «δωράκια» (εἰς ἑαυτόν), οἱ μίζες καὶ τὰ ρουσφέτια εἰς βάρος τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ προσθέτουν κάποια ἰδιαίτερη αἴγλη στοὺς δημόσιους μας ἄνδρες. Τρέξε, λοιπόν, ἐσύ, «νὰ καλύψῃς τὰ ἐλλείμματα». Κατὰ τ' ἄλλα ὁ ἀγῶνας τῶν, πάσης φύσεως καὶ παντὸς χρώματος, κυβερνήσεων γιὰ τὴν ἐξυγίανση τοῦ χρηματοπιστωτικοῦ συστήματος, τῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν δίκαιη κατανομὴ τῶν φορολογικῶν βαρῶν συνεχίζεται ἀδιάπτως...

Σεττάκι, ὅμως μὲ τοὺς πολίτες του τὸ κράτος, καὶ ἔχοντας πιάσει τὸν παλμὸ τῆς ἐπικαιρότητας, ἔχει ἐξελιχθῇ σὲ τζογαδόρο ὀλκῆς, ἀφοῦ μὲ τὰ διάφορα λῶττο, ΠΡΟΠΟ καὶ λαχεῖα, ὅλα παίζονται καὶ ὅλα ἐπιτρέπονται. Παρ' ὅλα αὐτὰ κυνηγᾷ τὸν φουκαρᾶ τὸν «παπατζῆ», πὺν ξεροσταλιάζει γιὰ τὸ «μεροκάματο». "Ισως γιὰτὶ δὲν παίρνει τὴν «γκανιόττα» πὺν τοῦ ἀναλογεῖ...!

Γιώργος Πετρόπουλος

ΕΛ. ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΟΥ ΕΛΤΣΕ

Τὸ Ρωμέικο κρατίδιο τοὺς χαρακτηρίζει
«ψώνια» καὶ ὁ Πρόξενος παραιτεῖται...

Στὸ τεῦχος 110 τοῦ «Δαυλοῦ» (Φεβρουάριος 1991) καὶ στὸ ἄρθρο τοῦ κ. Κ. Γεωργανᾶ τὸ σχετικὸ μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Μπερνάλ «Μαύρη Ἀθηνᾶ», στὴν τελευταία παράγραφο τῆς σελίδας 6340 ἀναφέρονται πληροφορίες «περὶ τῆς ἀρχαιο-ελληνικῆς πόλεως Ἑλίκης-Ἑλτσε, πού ἐτησίως τὸ θέρος ἄγει τριήμερους ἐορτάς, ὅτε οἱ κάτοικοί της, φέροντες ἀρχαιοελληνικὰς ἐνδυμασίας, τιμοῦν τὴν καταγωγὴν των καὶ ὁ Ἰσπανικὸς τύπος καὶ ἡ τηλεόρασις προβάλλουν. Ἡ Ἑλλάς (τὸ Κράτος) ὅμως ἀπέχει συστηματικά, ὄχι τυχαῖα». Ἡ ὑπογράμμιση δική μου, τὴ δικαιολογοῦν πληροφορίες ἀπὸ πρῶτο χέρι, πού ἔλαβα ἀπὸ τὸ Ἑλτσε.

Κατὰ σύμπτωση στὶς 12/12/90 ὁμάδα συμπατριωτῶν ἀπὸ τὸν τόπο καταγωγῆς μου (Σπέτσες) συνταξίδευσε ἀπὸ Ἀθῆνα πρὸς Μαδρίτη μὲ τὸν ἐγκατεστημένο στὸ Ἑλτσε συμπατριώτη μας καὶ συνάδελφό μου πλοίαρχο Ε.Ν. κ. Κυριάκο Λιοντῆ. Ἀπὸ τὸν κ. Λιοντῆ, μὲ τὸν ὁποῖο δὲν γνωρίζομαι καὶ ὁ ὁποῖος μέχρι πρόσφατα, ὅποτε παραιτήθηκε, ἦτο καὶ πρόξενος τῆς χώρας μας στὸ Ἀλικάντε, ἔλαβα ἐπιστολή, τῆς ὁποίας ἀντιγράφω τὸ μέρος πού ἐξηγεῖ τὴν ἀποστολὴ της καὶ ὅ,τι ἀναφέρει γιὰ τοὺς «Ἑλλήνες τοῦ Ἑλτσε».

«... Ἀπὸ τὸν κ. Κουγιουμτζόγλου ἔχω τὴ διεύθυνσή σας καὶ πληροφορία πὼς ἀπὸ ἐσᾶς θὰ μπορούσα νὰ ἔχω τὸ ποίημα τοῦ Στρατήγη «Ματρώζος». Τὸ θέλω γιὰ μιὰ φιλελληνικὴ ὀργάνωση Ἰσπανικῆ. Μιὰ ὀργάνωση πού κάθε χρόνο τιμᾷ τοὺς ἀρχαίους ἀποίκους Ἑλλήνες τῆς πόλεως των μὲ παρελάσεις, κλασσικὸ θέατρο, Ἑλληνικὴ ἀγορὰ κ.λπ. Μιὰ περίφημη ὀργάνωση, πού σήμερα κινδυνεύει νὰ διαλυθεῖ ἀπὸ Ἑλληνικὴ ἀδιαφορία. Παράδειγμα, τὸν Αὐγούστο 1988 ἡ ΕΤ-1 ἔστειλε ἕναν σκηνοθέτη, καὶ τοὺς ἐτράβηξε ταινία. Τοὺς ὑποσχέθη, καθὼς καὶ στὸν Δήμαρχο, πὼς θὰ ἔστελνε μιὰ κόπια τοῦ βίντεο. Ἐγγραψα καὶ γράψανε πρὸς τὴν ΕΤ-1 σχετικὰ, ἀλλὰ χωρὶς ἀπάντηση. Ἐγὼ δέ, ὡς πρόξενος, ἔγραψα καὶ πρὸς τὸ Τμῆμα Μορφωτικῶν Σχέσεων τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ. Ἀπὸ παντοῦ σιωπῇ. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Δήμαρχος καὶ τὰ μέλη ὑποψιάζονται, πὼς ἡ ταινία τοὺς παρουσιάζει ὡς Ζουλοῦ ἢ καὶ ψώνια, πρᾶγμα πού τοὺς ἔχει γίνεи ψύχωσης [...] καὶ εἶναι μιὰ ντροπὴ μας. Ὅπως πᾶνε τὰ πράγματα, στὴν προσεχῇ παρέλαση δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ παρελάσουμε οὔτε 20 ὀπλίτες —ἀπὸ 50 ἕως 55— καὶ οὔτε 50 χιτωνοφόροι καὶ μὲ χλαμύδες, γυναικες καὶ παιδιὰ —ἀπὸ 150 τουλάχιστον ὡς τώρα—. Σᾶς στέλνω μερικὲς φωτοτυπίες, γιὰ νὰ δεῖτε ποιοὺς θεωρεῖ «ψώνια» ἡ πατρίδα μας. Ἀλλὰ, ὅπως ἔχω καταλάβει, Ἑλλάδα ὑπάρχει καὶ ζῇ μόνον ἐκτός Ἑλλάδος!...».

Στὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ ἀπάντησα καὶ ζήτησα περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὸν «Ὁμιλο Ἀπογόνων Ἑλλήνων». Ὁ κ. Λιοντῆς μοῦ τηλεφώνησε ἀπὸ Ἰσπανία καὶ μοῦ ἔστειλε δευτέρη ἐπιστολὴ (ὀκτὼ πυκνογραμμένες σελίδες). Δὲν περιορίστηκε μόνο στοὺς «Γριέγος», ἀναφέρθηκε καὶ στὶς δυνατότητες πολλὰ-πλὴς ἀξιοποιήσεως τῶν σχέσεων μὲ αὐτοὺς καὶ μὲ τὴν περιοχὴ. Γράμμα γεμᾶτο

έθνικό παλμό αλλά και έντονη πικρία και αγανάκτηση για την «παχυδερμική αδιαφορία των εγκαταστημένων στα σεράγια της Αθήνας, που κανένα δεν εκπληροί τον προορισμό της ταμπέλλας του», όπως γράφει. Αντιγράφω ολόκληρες παραγράφους της επιστολής του, παραλείποντας πολλές άλλες:

«...Στό Έλτσε πολλοί ξέρουν και μιλοῦν για τὸ μπουρλοτιέρη μας Ματρῶζο, τὴ Μπουμπουλίνα... σὲ κάθε συγκέντρωση δὲν μᾶς λείπουν οἱ σημαίες, ἡ Ἑλληνικὴ τοῦ Βυζαντίου, ἡ Σπετσιώτικη καὶ ἀπὸ ἐφέτος τῆς Ὑδρας. Μᾶς λείπει τῶν Ψαρῶν. Σὲ ὅλους κάνω μάθημα, πῶς ἡ Κυανόλευκος εἶναι ἡ σημαία τοῦ Ἑθνους, ἡ Βυζαντινὴ τῶν ὀνείρων καὶ τῶν πόθων τῆς φυλῆς...».

Γράφει γιὰ τὶς δυνατότητες ποὺ δίνει ἡ περιοχὴ, «μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς λωρίδες, τουριστικές, τῆς Ἰσπανίας».

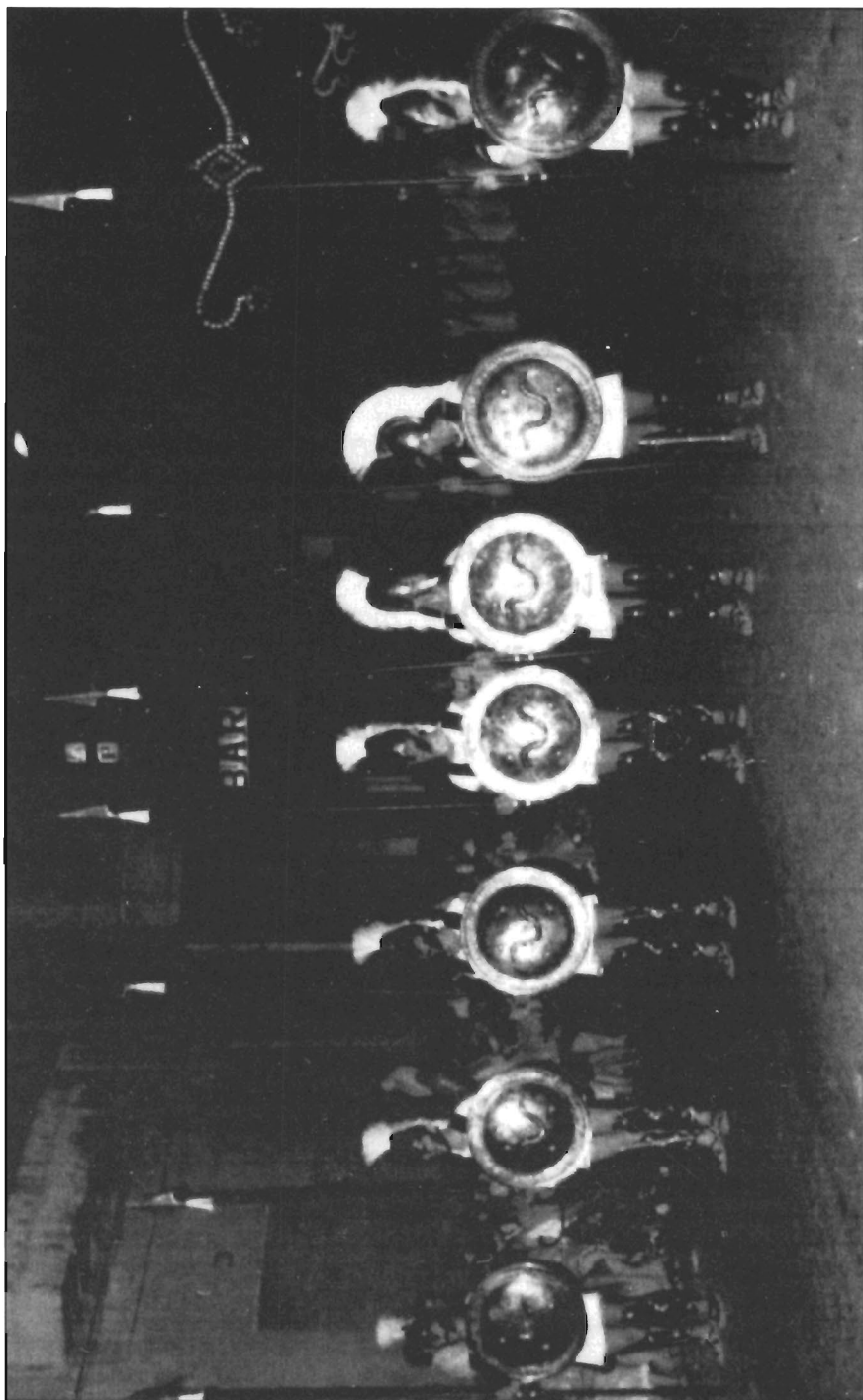
«Πόσες φορές δὲν ὑπέδειξα τὸν τρόπο νὰ ἔχουμε δωρεὰν προπαγάνδα στὸν Τύπο-Ράδιο-TV. Ἐδῶ εἶναι μιὰ ἄριστη πιάτσα γιὰ “ψώνισμα” τουριστῶν τόσο Ἰσπανῶν ὅσο καὶ ξένων. Πρᾶγμα ποὺ ἐκμεταλλεύονται οἱ βόρειοι γείτονές μας στέλνοντας συγκροτήματα (καλλιτεχνικά). Ἄσε ποὺ ἔντεχνα ρίχνουν καὶ τὴν προπαγάνδα τοὺς γιὰ Μακεδονία, Θράκη, Μεγ. Ἀλέξανδρο καὶ ἱστορικὲς ἀνακρίβειες [...]. Τώρα ἐν ὄψει τῆς τουριστικῆς περιόδου γιὰ τὴν προσεχὴ Παρασκευὴ 3 Μαΐου στὴν πλατεία τοῦ Δημοτικοῦ Κήπου (ἢ, ἂν βρέχει, στὴν πολυτελὴ αἴθουσα CAM) ἕνα Βουλγαρικὸ συγκρότημα».

Στὴ συνέχεια ὁ ἐπιστολογράφος γράφει γιὰ τὸ τί εἶναι ἡ CAM καὶ πῶς, ἀφοῦ οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἔλθουν σὲ ἐπαφὴ μαζί της, ἐγκαίρως ἀναλαμβάνει τὶς ἐνέργειες καὶ μέρος τῶν ἐξόδων γιὰ τὴν ὀργάνωση ἐκδηλώσεων σὲ αἴθουσες ποὺ διαθέτει, ὅπου παρουσιάζει ξένα συγκροτήματα, πῶς οἱ “Γιουγκοσλαβοβουλγαροτοῦρκοι” ἔχουν ἐπανελημμένα ἐπωφεληθεῖ τῶν δραστηριοτήτων τῆς ἐξασφαλίζοντας καὶ παρουσίες δημάρχων, νομαρχῶν κ.λπ.

«... Ἐμένα μιὰ φορά, γιὰ τρεῖς ὥρες, μοῦ διέθεσε ὁ κυβερνήτης τοῦ “Ἑλλη” πέντε μπουζούκια. Ἄν καὶ ἔχει περάσει τόσος καιρὸς, 1989-28/10, κανένας ἀπ’ ὁσους παρέστησαν στὴ δεξίωση δὲν τὴν ξεχνᾷ. Ὅπως καὶ τὴν παράσταση ποὺ ἔδωσαν οἱ Γριέγος τοῦ Ἑλτσε στὸ Ἀλικάντε, στίς ἐκδηλώσεις τῶν κρατῶν τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς, μὲ τὸ ἔργο τοὺς “Ἡ ἀρπαγὴ τῆς Ὠραίας Ἑλένης”. Κατὰ τὸ πρόγραμμα ἀντιπροσώπευαν τὴ χώρα μας. Ἐγινε Νοέμβριο καὶ ἀπὸ τὸν Μάιο εἶχα εἰδοποιήσει τὶς ἀρχές μας γιὰ τὸ γεγονός: οὔτε κανεῖς ἐνδιεφέρθη. Εὐτυχῶς οἱ Γριέγος ὄχι μόνο ἔσωσαν τὴν κατάσταση, ἀλλὰ εἶχαν τόση ἐπιτυχία, ποὺ ἔγραψαν ὅλες οἱ ἐφημερίδες καὶ μίλησαν Ράδιο καὶ TV. Μοῦ τοὺς ζήτησαν γιὰ ἐπανάληψη. Πῶς νὰ τὸ κάνεις, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν τσέπη τοὺς ἐπλήρωσαν τὴ μεταφορὰ τῶν σκηνηκῶν καὶ τὴ δική τους...».

Στὴ συνέχεια ὁ ἐπιστολογράφος ἀναφέρεται στὸν ἐρχομὸ τοῦ στὴν Ἑλλάδα, στίς ἐνέργειές του, στὴν ἀδιαφορία τῶν «ἀρμοδίων», στὴν ἀπογοήτευσή του ἀπὸ τὴν ὀργάνωση τῆς πρώτης συνδιασκέψεως Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, στὴν ἀποχώρησή του, στὴν παραίτηση ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Προξένου καὶ συνεχίζει:

«Πᾶμε τώρα στοὺς Γριέγος: Ἡ *Escuadra de Pobladores Griegos de Elche* ἢ Ὁμιλος Ἀπογόνων Ἑλλήνων Ἀρχαίας Ἑλίκης ἔχει ἔδρα τὸ Ἑλτσε. Τὸ Ἑλτσε

Ἀποψη τῆς παρελάσεως τῶν “Robladores Griegos” στοὺς δρόμους τῆς ἰσπανικῆς πόλεως Ἔλτσε (Αὐγούστος 1990). Στὴν
παρέλαση ἔλαβαν μέρος ἑκατοντάδες φιλέλληνες Ἴσπανοὶ καὶ τὴν παρακολούθησαν πολλὲς χιλιάδες θεατές.

είναι μιὰ πλούσια πόλις μὲ πάνω ἀπὸ 200.000 κατοίκους. Ἀπὸ πολλὰ χρόνια ὑπάρχει ἡ Ἑσκουάδρα (δμίλος), πού κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια διοικεῖται ἀπὸ νέους δῶλων τῶν κοινωνικῶν, μορφωτικῶν καὶ οἰκονομικῶν τάξεων. Σκοπὸς ἡ μελέτη καὶ διάδοση τῶν ιδεωδῶν τῆς κλασσικῆς μας ἐποχῆς. Διοικοῦνται κατὰ τὸ Ἀττικὸν σύστημα, δηλαδὴ μὲ ἐπιτροπὴ πού ἐκλέγει ἡ ἀγορὰ διὰ βοῆς καὶ πού τὸ κάθε μέλος τῆς εἶναι ὑπεύθυνος νὰ ἐκτελέσει τὶς ἐντολὰς τοῦ λαοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον λογοδοτεῖ στίς συγκεντρώσεις. Κανέννας Ἑλληνας μεταξὺ τῶν μελῶν. Ὁ μόνος εἶμαι ἐγώ, πού εἶμαι καὶ ἐπίτιμος πρόεδρος τούς καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ὑπεύθυνος γιὰ θέματα σχετικὰ μὲ Ἑλλάδα καὶ Κύπρον, τὰ ὁποῖα γράφονται στὴν Ἑλληνική. Ἐπίτιμα μέλη εἶναι ἐπίσης ὁ νῦν Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν κ. Π. Οἰκονόμου, πρῶν πρέσβης μας στὴ Μαδρίτη, πού τὸ 1988 μᾶς εἶδε ἀπὸ κοντὰ καὶ ὁ κ. Μίκης Θεοδωράκης, πού πέρασε ἀπὸ ἐδῶ τὸ Μάιο τοῦ 1989. Πρὶν ἔκαναν δύο παραστάσεις. Καὶ τὶς δύο μὲ ἀφάνταστη ἐπιτυχία καὶ πάντοτε μὲ κλασσικὰ ἔργα. Ἀπὸ τρία χρόνια τώρα κάνουν μίαν παράσταση (κι αὐτὸ γιὰτὶ ἀκρίβηναν πολὺ τὸ νοῦκι τοῦ θεάτρου καὶ τὰ γενικὰ ἔξοδα) μὲ ἐλευθέρην εἴσοδον —καθὼς λέγουν, ἡ κουλτούρα πρέπει νὰ εἶναι δωρεάν— κατὰ τὶς γιορτὲς τοῦ Αὐγούστου. Ἡ παράσταση γίνεται στὸ θερινὸ Δημοτικὸ Θέατρο. Δύο χιλιάδες καθίσματα, πάντα γεμάτο καὶ μὲ 500 ἕως 700 ἄτομα στὸ πόδι, κατὰ τὸν Τύπο. Γιὰ ἐφέτος ἐτοιμάζουμε τὸ “Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας” τοῦ Αἰσχύλου. Μὲ τὸ ἴδιο ἔργο ζητήσαμε νὰ λάβουμε μέρος στὸ Φεστιβάλ τῶν Δελφῶν, πού κάνει ὁ ΕΟΤ, καὶ μᾶς ἀπήντησαν πὼς ἐφέτος δὲν θὰ γίνῃ, καὶ ἂν γίνῃ, θὰ μᾶς εἰδοποιήσουν.

»Οἱ Γριέγος κάνουν πολλὰ δημοσιεύματα καὶ ὁμιλίες ἀπὸ Ράδιο καὶ τοπικὴ TV. Ἔχουμε τὸ καλὸ, ὅτι ὑπάρχουν σὲ ὅλα τὰ Μέσα μέλη καὶ φίλοι μας, καὶ σὲ ἀνώτερες θέσεις [...].

»Κάνουμε παρέλαση καὶ πρὸ τῆς Δημαρχίας. Κάτι τὸ ἀπερίγραπτον. Ὅπλιτες, χιτωνοφόροι, χλαμύδες, πλατφόρμα μὲ ἄγαλμα τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς ἢ μακέττα τῆς Ἀκροπόλεως ἢ καὶ τὰ δυὸ μαζί, ἀνάλογα μὲ τὰ χρήματα, κι αὐτὸ γιὰτὶ τὰ τρακτέρ πού τὰ σέρνουν πληρώνονται μὲ τὴν ὥρα καὶ ἀκριβὰ, ἀλλὰ τὸ πιὸ ἀκριβὸ ἔξοδον εἶναι οἱ μὲντες μουσικῆς (δύο), πού παίρνουν γύρω στὰ 2000 δολλάρια ἢ κάθε μία (μία γιὰ τοὺς ὀπλίτες, γιὰ τὸ βῆμα, καὶ μία γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους) καὶ παίζουν μὲ ρυθμὸ συρτάκι. Αὐτὰ τὰ ἔξοδα μᾶς γονατίζουν.

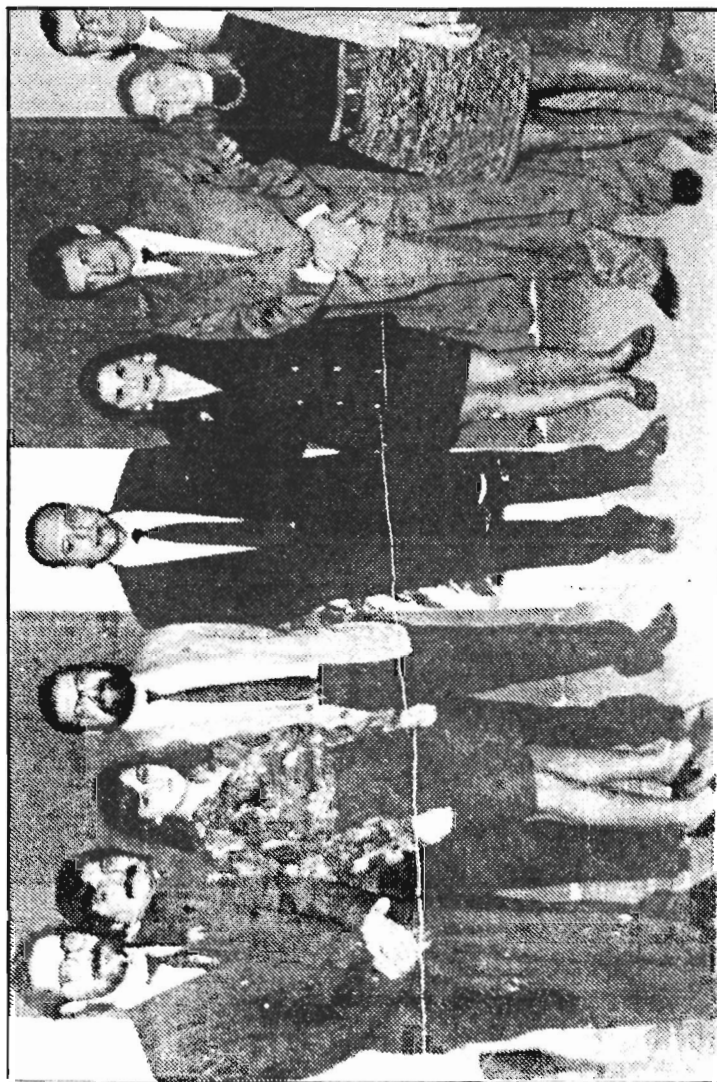
»Κάνουμε ἐπίσης τὴν Ἑλληνικὴ ἀγορὰ (Mercadilio Griegos). Ἐχει φήμην καὶ συγκεντρώνει πολὺ κόσμον. Γίνεται στὸν Δημοτικὸ κῆπο. Μοιράζουμε δωρεάν νέκταρ, ἄκρατον οἶνον, ἀσπρότυρον, φρούτα καὶ σκωμάτῃδα, πού, καθὼς λέγουν, οἱ πρόγονοί μας τοὺς ἔμαθαν νὰ φτιάχνουν. Μιὰ ἀγορὰ, ὅπου, ὅπως εἶναι συνήθεια, ὅλοι εἶναι μὲ στολὰς τῆς ἐπὶ 2.500 χρόνια ἐποχῆς, καὶ μὲ ἐλληνίζοντα προϊόντα... μέχρι προπαγάνδα τοῦ ΕΟΤ διαθέτουμε, εἶναι μιὰ παλιά μας συνήθεια, κακὴ φαίνεται, ἂν κρίνουμε ἀπὸ τὴν σιωπῇ-σκασμὸ καὶ ἀδιαφορίαν τοῦ ἐν λόγῳ ὄργανισμοῦ.

»Μετὰ ἔχουμε τὸ “Στρατόπεδον” ἢ “Στέκι” μας, μιὰ τεράστια αὐλὴ μὲ κολῶνες, σημαῖες μας, βωμό... καὶ πάντοτε μὲ εἴσοδο διαφορετικὴ, π.χ. Πύλη Μυκηνῶν, ἀέτωμα, κολῶνες Κνωσοῦ. Παίρνουμε μέρος στὴν προσφορὰ φρούτων. Ὅλα, κράνη, σπαθιά, ἐνδυμασίες, ὅλα βγαλμένα ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Γριέγος. Πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἀνανεώσεως τοῦ ἱματισμοῦ, ἐζητήσαμε ἀπὸ πολλὰς ὑπηρεσίες νὰ μᾶς βοηθήσουν, γιὰ νὰ κάνουμε ἀκριβεῖς ἀντιγραφές. Δὲ βαρύνεσαι, σιωπῇ...

»Πρὶν ἀπὸ χρόνια ὁ τότε πρέσβης μας κ. Γ. Μαζαράκης ἔγραψε ἕνα πολὺ συστατικὸ γράμμα στὸν τότε Ὑπ. Πολιτισμοῦ· σὲ λίγες μέρες παίρνω ἕνα ἐπείγον ἔγγραφον ἀπὸ τὴν Διεύθυνσιν Μορφωτικοῦ, μοῦ ζητοῦσε νὰ γράψω τὶς ἀνάγκες μας. Ἐγώ, τὸ... θύμα, ἐπίστεψα καὶ σὲ συνεργασία μὲ τοὺς Γριέγος ἔστειλα μιὰ κατάσταση: 1. Ἑλληνικὴ σημαία. 2. Ἐθνικὸς Ὑμνος. 3... Πόσα χρόνια ἀπὸ τότε πέρασαν καὶ παραμένουμε στὸ “περίμενε, ραγιά”.

4 ELCHE

ELCHE

El embajador -cuarto por la derecha- con los representantes de la escuadra "Griegos"

Φωτογραφία από την πρόσφατη συνάντηση του Δ.Σ. των "Pobladores Griegos" με τον "Ελληνα πρεσβευτή στη Μαδρίτη κ. Δ. Βακαλόπουλο. Η φωτογραφία αναδημοσιεύεται εδώ παρμένη από ισπανική εφημερίδα. Ο ελληνικός Τύπος και τα Μέσα "Ενημερώσεως του Ρωμείου «δεν έχουν ιδέα»...

»Δές όμως σύμπωση. Τὴν ἴδια ἐποχή, στὴν παρέλαση, ξεκόβει ἀπὸ τὸν κόσμο (τοὺς θεατὲς) μιὰ κοπέλλα κι' ἀγκαλιάζοντας κοπέλλες (τῶν Γριέγος) ποὺ παρήλαυναν φωνάζει στὴ γλῶσσα μας: "Γειά σας, ζήτω ἡ Ἑλλάδα..." —ἦταν Ἀθηναία, ἔκανε τουρισμό. Πρὶν φύγει, ζήτησε νὰ τῆς πῶ, τί θὰ θέλαμε ἀπ' τὴν Ἑλλάδα. Τῆς ζήτησα σημαιοῦλες χάρτινες. Δὲν πέρασαν 3-4 βδομάδες καὶ μᾶς ἔστειλε ἓνα πακέττο καὶ τόσες, ποὺ καὶ γιὰ ἐφέτος ἀκόμα θὰ ἔχουμε.

» Ἀπὸ ἓνα δημοσίευμα σὲ Ἑλληνικὴ ἐφημερίδα, ἔνας, ἔως τότε ἄγνωστός μας, ὁ κ. Γ. Καψάλης τῆς ἐφημερίδας "Στόχος", μᾶς ἔστειλε μιὰ συγχαρητήρια ἐπιστολή, καθὼς καὶ ἓνας σύλλογος "Συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων", καὶ μᾶς ζητοῦσαν νὰ γράψουμε τυχὸν ἀνάγκες μας. Μὲ πάρα πολὺ ἐπιφύλαξη κάναμε μιὰ λίστα. Ποιά ὁμως ἡ ἐκπληξὴ ὅλων μας, ὅταν τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ 1990 ἐλάβουμε στολὴ εὐζώνου, δύο μεγάλες Βυζαντινὲς [σημαῖες], δύο πακέττα γιὰ δῶρα καλεσμένων μας καὶ 50.000 πεσέττες γιὰ βραβεῖο τοῦ διαγωνισμοῦ μας "Ἀθήναια". Ἐπίσης ἔγιναν στὸν "Στόχο" δημοσιεύματα μὲ πολὺ καλὰ λόγια γιὰ μᾶς. Πρὸς ἀτυχία μας πληρώσαμε καὶ πληρώνουμε ἀκριβὰ αὐτὴ τὴ βοήθεια. Μᾶς δώσανε τὴ ρετινιά... μέχρι καὶ ψῶνια μᾶς εἶπαν πολλοὶ ἀρμόδιοι, γιὰ τὴν υπεράσπιση τῶν Γριέγος ἔφτασα νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τὸ Προξενεῖο...

»Οἱ Γριέγος ἔχουν τρεῖς ἐτήσιους διαγωνισμοὺς:

1. Φιλολογίας "Pericles" γιὰ δοκίμιο, μελέτῃ ἢ φανταστικὴ ἱστορία γιὰ τὴν κλασσικὴ μας ἐποχή. Τὸ πριμοδοτεῖ ἡ Πρεσβεία μας Μαδρίτης καὶ χάρις στὸν κ. Οἰκονόμου.
2. Φωτογραφίας "Samothracia", γιὰ τὴν πιὸ καλὴ φωτογραφία ἀπὸ τὶς γιορτὲς τοῦ περασμένου χρόνου. Τὸ πριμοδοτοῦμε ἐμεῖς, καὶ ἓνας φωτογράφος προσφέρει μερικὰ εἶδη.
3. Κλασσικοῦ Σχεδίου "Atenea". Ἀπὸ φέτος εἶναι "Certamen Atenea Premio Altea Lidoriki", δηλαδὴ διαγωνισμὸς "Ἀθήναια", δῶρον πολίχνης Λιδωρικίου, γενέτειρας τοῦ (πριμοδοτοῦντος) κ. Γ. Καψάλη.

» Ἐπίσης στοὺς νικητὲς δίνουμε μπουστο Περικλῆ, "Ἀπτερο Νίκη τῆς Σαμοθράκης».

Συνεχίζοντας ὁ ἐπιστολογράφος ἀναφέρεται μὲ ἀγανάκτηση στὴν ἀσυνέπεια τοῦ σκηνοθέτη, ποὺ «τράβηξε» τὴν ταινία τῶν ἑορτῶν τῶν Γριέγος, νὰ στείλει τὴ βιντεοκασέττα, ποὺ εἶχε ὑποσχεθεῖ ὅτι θὰ ἔστελνε μόλις ἐπέστρεφε στὴν Ἀθήνα. Ὑπόσχεση, τὴν ὁποία ἐπίσης ἔδωσε καὶ στὸ Δήμαρχο τῆς πόλεως (καθηγητὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ βουλευτῇ). Γράφει γιὰ τὰ δικά του γράμματα πρὸς ΕΤ-1 καὶ τὶς παρακλήσεις του νὰ σταλεῖ ἡ βιντεοκασέττα ἔναντι οἰασδῆποτε πληρωμῆς καὶ τὴν σιωπὴ τῶν «ἀρμοδίων» πρὸς ...ἀπάντησή του. Γράφει πόσο στοίχισε στὴ φήμῃ τοῦ «Ἐθνικοῦ μας Κέντρου» ἡ συμπεριφορὰ αὐτὴ, γράφει, γράφει καὶ καταλήγει:

«Τώρα ποὺ ξαναρχίζουμε τὶς προπαρασκευὲς γιὰ τὶς γιορτὲς, ἀναζωπυρῶνεται τὸ "μήπως σᾶς ἦλθε τὸ βίντεο;," κατὰ τὸ δικό μας "μὴν τὸν εἰδατε;...". Ντρέπομαι τὸν κόσμο. Βαρέθηκα, νιώθω κουρασμένος, μὲ ἔχει ἀπελπίσει ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ σιωπὴ. Σκέπτομαι, πὼς πιὸ καλὰ θὰ ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή, νὰ μὴν εἶχα φέρεи σὲ ἐπαφὴ τοὺς Γριέγος μὲ καμμιὰ μας ἀρχή».

Θὰ θεωροῦσα παράλειψη, νὰ μὴν ἀντιγράψω καὶ δυὸ ὑστερόγραφα γραμμένα στὸ περιθώριο μὲ τὸ χέρι:

LEXENDAS AGORA POBLADORES GRIGIOS		BRASSIDAS Y SAIS JUEVES, 6 de AGOSTO '87 • 22:30 horas ROTONDA PARQUE MUNICIPAL (ELCHE) ENTRADA LIBRE
LEXENDAS AGORA POBLADORES GRIGIOS		EL JUICIO DE PARIS DOMINGO, 7 de AGOSTO '88 • 22:30 horas ROTONDA PARQUE MUNICIPAL (ELCHE) ENTRADA LIBRE
LEXENDAS AGORA POBLADORES GRIGIOS		LA AIDA DE TROYA ENTRADA LIBRE 12 AGOSTO DOMINGO 22 horas ROTONDA PARQUE MUNICIPAL (ELCHE)

Φωτοτυπίες τῶν προγραμμάτων τῶν θεατρικῶν ἔργων, ποὺ ἀνεβάζουν κάθε καλοκαίρι στὸ "Ἐλτε οἱ "Pobladores Griegos": «Βρασίδης καὶ Σάις» (1987), «Ἡ κρίση τοῦ Πάρι» (1988), «Ἡ πτώση τῆς Τροίας» (1989). Τὰ ἔργα αὐτά, γεννήματα τοῦ θαν-
μασμοῦ τῶν Ἰσπανῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀποτελοῦν ὅμοιο πρὸς τὴν ἑλληνικότητα καὶ τὸ Ἑλληνικὸ μας Μεγαλεῖο καὶ πα-
ρακολουθοῦνται ἀπὸ χιλιάδες Ἰσπανοὺς θεατῆς. Τὸ ὄθλιο καὶ μισελληνικὸ Ρωμέικο Κρατίδιο ὄχι μόνο ἀδιαφορεῖ ἀπὸλυτα
γιὰ τὴν θαυμαστὴ αὐτὴ ἀποθέωση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος στὴν καρδιά τῆς Ἱβηρικῆς Χερσονήσου, ἀλλὰ καὶ διαβάλλει
τοὺς λαμπροὺς αὐτοὺς Ἰσπανοὺς «τῆς ἑλληνικῆς παιδείας μετέχοντες» παρουσιάζοντάς τους ὡς «ψώνια»!!! Ποιὸς μίλησε
γιὰ «Ἑλληνικὸ» Κράτος;

«1) Τὸ “Ματρῶζο” θὰ ἀπαγγεῖλει στὴ γιορτὴ ἑνας καθηγητὴς πὺ πάντα παίρνει μέρος στὸ θέατρο ἢ ἑνας ἀρχισυντάκτης-δημοσιογράφος πὺ εἶναι ραψωδὸς (καὶ συγγραφέας).

2) Οἱ Γριέγος βαφτίζουν τὰ παιδιὰ τους μὲ Ἑλληνικὰ ὀνόματα: Ἀλέξανδρος - Νέστωρ - Ἐκτωρ - Ἀριάδνη - Νηρηΐς - Ἑλένη. Καμμὶ ὀργάνωση δὲν ἔχει τόσα παιδιὰ μὲ ἀρχαῖα ὀνόματα».

Δὲν κάνω κανένα σχόλιο, ἄς τὸ κάνει ὁ ἀναγνώστης.

- Ἡ ἑφημερίδα «Τὸ Βῆμα τῆς Αἰγιαλείας» στὸ φύλλο τῆς 30/5/91 γράφει τὰ ἑξῆς:

«Σχέσεις μὲ τὴν “ἀποικία” τους στὸ Ἑλτσε τῆς Ἰσπανίας θέλουν νὰ ἀρχίσουν οἱ κάτοικοι τῆς κοινότητος Ἑλίκης (οἱ κάτοικοι τῆς πόλης Ἑλτσε θεωροῦν, ὅπως εἶναι γνωστὸ, τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀπόγονους τῶν ἀρχαίων Ἑλικέων, πὺ μετανάστευσαν πρὶν τὴν καταπόντιση τῆς Ἑλίκης...).

»Οἱ κάτοικοι τῆς Σέλισσας θέλουν σχέσεις μὲ τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ Σέληνος τῆς Σικελίας (πὺ ἐπίσης θεωροῦνται Ἀχαιοὶ μετανάστες), ἐνῶ σχέσεις ἔχει ἤδη ξεκινήσει ἡ Κερύνεια (Γαρδενά) μὲ τὴν Κυπριακὴ Κερύνεια, πὺ εἶναι ἀποδεδειγμένο ὅτι κτίστηκε ἀπὸ Κερυνειῶτες μετανάστες...

»Οἱ Ἀχαιοὶ ξανάρχονται!... ἢ μᾶλλον ξανακτυποῦν!...».

ΝΙΚΟΣ Μ. ΜΟΣΧΟΛΙΟΣ

Τῆς Μνημοσύνης

Θέλω τὸ ἀνθογνάμι σου
μὲ λέξεις νὰ στολίσω,
μὲ τῆς Κνωσὸς τὰ χρώματα
θέλω νὰ ζωγραφίσω.

Ἀνάμεσα στὰ θρύμματα
στὸ φῶς νὰ περπατήσω,
μὲ τοῦ Πινδάρου τὴ λαλιά
ἀπλᾶ νὰ σοῦ μιλήσω.

Φθινόπωρο νὰ βυθισθῶ
στοῦ ποταμοῦ τὴν κοίτη,
κι ὡς εἶν' ἡ κοίτη του βαθεῖα
βαθὺς νᾶναι κι ὁ λόγος,
ἀνάλαφρα μεταλλικός,
καθὼς ταιριάζει, δωρικός.

«Θέλω», δὲν εἶναι ἀρκετό...
Ἄς μοῦ δοθεῖ ἡ χάρις
νὰ γίνεῖ ἔτσι, ὡς ποθῶ
μαζὺ σου νὰ γιορτάσω,
τῆς Μνημοσύνης τὸ νερὸ
νὰ πιῶ, νὰ ξεδιψάσω.

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ

Γονεῖς καὶ Παιδεία

Ὁ πρόεδρος τοῦ «Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου» καθηγητῆς κ. Μπαμπινιώτης σὲ ἄρθρο του στὸ «Βῆμα» (25-5-91) σχολιάζει τὰ χάλια τῆς παιδείας στὴν Ἑλλάδα καί, μεταξύ ἄλλων, ἀπευθύνεται στοὺς ...γονεῖς, τοὺς ὁποίους ἐρωτᾷ: «Οἱ γονεῖς στὴν Ἑλλάδα τί κάνουμε; Πόσο πιέζουμε ὡς πολῖτες καὶ πόσο συμμετέχουμε ὡς γονεῖς στὴν ἀλλαγὴ τῆς ἀπαράδεκτης κατάστασης τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος; Γιατί ἀνεχόμαστε νὰ γίνονται τὰ μικροκομματικὰ καὶ μικροσυντεχνιακὰ συμφέροντα φραγμὸς στὴν ἀναβάθμιση τῆς Παιδείας μας; Πόσο ἀγωνιζόμαστε γιὰ καλύτερη ποιότητα Παιδείας;».

Οἱ γονεῖς ὅμως θὰ μπορούσαν νὰ ρωτήσουν ἀκριβῶς τὰ ἴδια στὸν κ. Μπαμπινιώτη, ὁ ὁποῖος στὸ κάτω-κάτω τῆς γραφῆς σὰν πρόεδρος τοῦ «Π.Ι.» εὐθύνεται γιὰ τὰ χάλια τῆς παιδείας καὶ ἰδίως γιὰ τὸ ποιοτικὸ κατάντημά της. Ἐν τούτοις θὰ τοῦ ἀπαντήσουν στὸ ἐρώτημά του «πόσο (ἐμεῖς οἱ γονεῖς) ἀγωνιζόμαστε γιὰ καλύτερη ποιότητα παιδείας» λέγοντάς του, ὅτι οἱ γονεῖς ἔχουν ἐπανελημμένα ἀγωνισθῇ γιὰ τὴν ποιότητα τῆς παιδείας· καὶ μόνιμος ἀντίπαλός τους στέκει τὸ «Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτούτο», τὸ ὁποῖο, ἀντὶ νὰ τοὺς συγχαίρη γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον τους πρὸς βελτίωσιν τῆς παιδείας, ἀντιδρᾷ καὶ τοὺς κοροϊδεύει. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν ὅτι τὸ «Π.Ι.» ἐξαπατᾷ τοὺς γονεῖς, πὺν νοιάζονται γιὰ τὴν ποιότητα τῆς παιδείας, φέρνουμε χαρακτηριστικὰ παραδείγματα:

Τὴν 17 Σεπτεμβρίου 1985 γονεὺς ἀπέστειλε συστημένη ἐπιστολὴ στὸν τότε ὑπουργὸ Παιδείας κ. Ἀπ. Κακλαμάνη καὶ τοῦ κατήγγειλε τίς ἀντιφάσεις πὺν ἔχουν τὰ σχολικὰ βιβλία στὸ θέμα τῆς γραφῆς. Συγκεκριμένα στὴν «Ὀμήρου Ὀδύσσεια» τῆς Α΄ Γυμνασίου διδάσκεται ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γραφὴ ἐπινοήθηκε μεταξύ 1000-800 π.Χ. (ἐνθ. ἀνωτ., εἰσαγωγή σελ. 5-6), ἐνῶ στὴν «Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ» τῆς ἰδίας τάξεως διδάσκεται ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γραφὴ ἀνάγεται στὴν «2α χιλιετηρίδα». Ὁ ὑπουργός, πρὸς τιμὴν του, διαβίβασε τὴν ἐπιστολὴ στὸ «Π.Ι.» (τότε ἐλέγετο ΚΕΜΕ), μὲ τὴν παράκλησι νὰ μελετηθοῦν οἱ ἐπισημάνσεις καὶ σχετικὰ νὰ ἐνημερωθῇ ὁ γονεὺς (Ἀριθμ. Πρωτ. 7717/26-9-85). Τὸ «Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτούτο» δὲν καταδέχθηκε νὰ ἀπαντήσῃ, μολονότι εἶχε νομικὴ καὶ πρῶτιστα ἠθικὴ ὑποχρέωσι...

Πάντοτε καὶ παντοῦ ὁ Ὅμηρος ἀναγνωρίζεται ὡς ἀξιοπίστος πηγὴ ἱστορικῶν πληροφοριῶν. Ἀλλῶς τε μὲ τὸν Ὅμηρο ἀνὰ χεῖρας ὁ Σλῆμαν ἀνεκάλυψε τὴν Τροία, Τίρυνθα, Μυκῆνες κ.τ.λ. Ὁ Στράβων («Γεωγραφικά» Α, 15) δηλώνει κατηγορηματικὰ ὅτι ὁ Ὅμηρος παρέλαβε τίς βάσεις τῆς ποιήσεώς του ἐκ τῶν πραγματικῶν ἱστορικῶν συμβάντων: «ἔλαβεν οὖν παρὰ τῆς ἱστορίας τὰς ἀρχάς...». Μολαταῦτα τὰ παιδιὰ μας στὴν Ἑλλάδα διδάσκονται τὸ καταπληκτικὸ ψεῦδος, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου εἶναι σὰν «ἱστορικὴ πηγὴ ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνη». Γονεὺς διαμαρτυρήθηκε ἐγγράφως στὸ «Π.Ι.», τὸ ὁποῖο πάλι δὲν καταδέχθηκε νὰ ἀπαντήσῃ!

Νὰ σᾶς πῶ καὶ κάτι ἄλλο: Στις 9 Μαΐου 1986 ὁ τότε ὑπουργός Παιδείας διαβιβάζει στὸ «Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτούτο» (Φ. 211 17/85/52 2143 — ἀπὸ φακέλους καὶ πρωτόκολλα πᾶμε καλὰ) αἴτησι γονέως «πὺν ἀναφέρεται σὲ παρατήρηση γιὰ τὸ διδακτικὸ βιβλίο “Ἱστορία τῶν χρόνων ὡς τὸ 30 π.Χ.” τῆς Α΄ Γυμνασίου

καὶ παρακαλοῦμε γιὰ τὶς δικές σας ἐνέργειες. Ὁ ὑπουργὸς παρεκάλεσε, ἀλλὰ τὸ «Π.Ι.» ἔρριψε στὸ καλάθι τῶν ἀχρήστων τὴν παράκλησι τοῦ ὑπουργοῦ καὶ δὲν καταδέχθηκε νὰ ἀπαντήσῃ στὸν γονέα...

Τέτοιες περιπτώσεις ὑπάρχουν πολλές καὶ δείχνουν ὅτι οἱ γονεῖς προσπαθοῦν νὰ ἀνεβάσουν τὴν ποιότητα τῆς παιδείας ἀποκαθιστώντας τουλάχιστον τὴν ἱστορικὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ τῷ «Παιδαγωγικῷ Ἰνστιτούτῳ» ἄλλως ἔδοξε. Ἐπομένως ὁ κ. Πρόεδρος τοῦ «Π.Ι.», ἀντὶ νὰ ἀπευθύνεται στοὺς γονεῖς, ἄς τραβήξῃ τὸ αὐτὶ σὲ μερικoὺς ὑφισταμένους του, οἱ ὅποιοι, γιὰ λόγους ποὺ ἐκεῖνοι γνωρίζουν, ἐκθέτουν τὸ ἴδρυμα καὶ τὸ χειρότερο παραποιοῦν τὴν ἀλήθεια υποβιβάζοντας ἔτσι τὴν παρεχόμενη παιδεία στὰ Ἑλληνόπουλα.

Ποιοὶ πληρώνουν;

Ἀπὸ παντοῦ φθάνουν ἐπιβεβαιωμένες εἰδήσεις γιὰ τὴν ἄθλια οἰκονομικὴ κατάστασι στὴν Ρουμανία καὶ στὴν Βουλγαρία. Σ' αὐτὲς τὶς χῶρες ὑπάρχει ἔντονο πρόβλημα διατροφῆς τοῦ λαοῦ. Φυσικὰ οὔτε λόγος γιὰ εἶδη πολυτελείας. Ἀκόμη δὲν φαίνεται στὸ ἔγγυς μέλλον, πῶς θὰ ἀντιμετωπισθῇ ἡ γενικὴ κρίσι, ποὺ μαστίζει ἐκεῖνα τὰ δύο κράτη. Κι' ὅμως μέσα στὴν φτώχεια ἀνθεὶ κάτι, ποὺ ἀπαιτεῖ πολὺ χρῆμα, πάρα πολὺ χρῆμα: τὸ κόμμα.

Εἰλικρινὰ εἶναι νὰ ἀπορῇ κανεὶς, πῶς συντηροῦνται τὰ 34 (!) κόμματα τῆς Ρουμανίας καὶ τὰ 15 τῆς Βουλγαρίας. Ποιὸς πληρώνει γραφεῖα, ἐφημερίδες, τηλεοράσεις, προπαγάνδα, στελέχη, πολιτικὲς δραστηριότητες κ.τ.λ. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Κομμουνιστικοῦ καθεστώτος δὲν ἐπετρέπετο ἡ δρᾶσι τῶν κομμάτων οὔτε ὑπῆρχε καμμιά ἄλλη πολιτικὴ δραστηριότης πέρα τῆς κρατικῆς κομμουνιστικῆς. Πῶς λοιπὸν ξαφνικὰ ὀργανώθηκαν τόσα πολλὰ κόμματα καὶ ἰδίως ποὺ βρέθηκαν τὰ πελῶρια χρηματικὰ ποσά, ποὺ ξοδεύουν γιὰ τοὺς πολυδάπανους κομματικοὺς μηχανισμούς;

Τὰ χρήματα αὐτὰ εἶναι βέβαιο, ὅτι δὲν προέρχονται ἀπὸ ἐσωτερικὲς πηγές, βουλγαρικὲς ἢ ρουμανικὲς, διότι δὲν ὑπάρχουν Βούλγαροι ἢ Ρουμᾶνοι βιομήχανοι, ἐφοπλιστές, ἐπιχειρηματίες καὶ γενικῶς κεφαλαιοκράτες, γιὰ νὰ χρηματοδοτήσουν τὰ κόμματα. Ἀσφαλῶς ὅμως κάποιοι δώσανε τὰ χρήματα, καὶ φυσικὰ τὰ δώσανε, γιὰ νὰ ἔχουν κάποιο μελλοντικὸ ὄφελος. Καὶ αὐτοὶ οἱ «κάποιοι» δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλοι παρὰ τὰ ὄργανα τῶν ἐξουσιαστῶν, ποὺ βλέπουν στὴν Ρουμανία καὶ Βουλγαρία δύο λαοὺς ἐτοιμοὺς γιὰ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευσι.

Ἑλβετικὴ προσφορά

Ἡ Ἑλβετικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἀποστολὴ στὴν Ἑρέτρια μὲ πλούσια δική της χορηγία ὠργάνωσε καὶ μετὰ χάρισε στὸ νεοελληνικὸ κρατίδιο ἓνα Μουσεῖο «ὡς δῶρο τῆς Ἑλβετίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα» (ἐφημερίδες 11-5-91). Γιὰ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς ποὺ περιλαμβάνονται στὸ Μουσεῖο μίλησε στὰ Ἑλληνικὰ (!!) ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἑλβετικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἀποστολῆς καθηγητὴς Πιέρ Ντικρέ, ὁ ὁποῖος καὶ ξενάγησε στὰ ἐκθέματα τὸν ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ κ. Τζαννετάκη.

Στὰ σχόλια ποὺ δημοσιεύθηκαν ἀναφέρθηκε ὅτι ἡ Εὐβοία «διαθέτει ἱστορία 6.000 χρόνων». Οἱ ξένοι ἐπιστήμονες ἀναγνωρίζουν ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Εὐβοίας ἀνατρέχει στὸ 4.000 π.Χ., ἐνῶ τὸ «Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτούτο» ἐπέβαλε στὴν ἐκπαίδευσι τὴν θεωρία τοῦ 2.000 π.Χ. στίς... «Οὐγγρικὲς πεδιάδες».

Αἶσα

Η.Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

Οἱ ποταμοὶ τῆς Τρωάδος «διορθώνουν» τὴν (ψευδῆ) χρονολόγησι τῶν Τρωικῶν

Ο ΤΡΩΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΓΙΝΕ ΠΟΛΥ ΠΡΟ ΤΟΥ 1200 π.Χ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

1. Συνεχίζοντας τὴν ἀνάπτυξι θεμάτων με ἀφορμὴ τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ ταξιάρχου τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας Στρατοῦ κ. Κ.Β. Κουτρουβέλη καὶ σχετικῶν πάντοτε πρὸς τὴν χρονολόγησι τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῶν κατοίκων τοῦ χώρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐσχηματίσθηκε καὶ ὠλοκληρώθηκε στὸ ὑψηλότερό του σημεῖο ὁ ἐλληνικὸς οἰκουμενικὸς Λόγος, θὰ ἀσχοληθῶ στὸ ἄρθρο αὐτὸ με τὸ Ὀμηρικὸ Ἴλιον, τὴν κουρφαία πόλι τῆς Τρωάδος. Τὸ θέμα ἀπησχόλησε τίς σελίδες τοῦ «Δαυλοῦ» (τεῦχος 103) καὶ μάλιστα διὰ τῆς γραφίδος τοῦ ἰδίου τοῦ συγγραφέως κ. Κ.Β. Κουτρουβέλη ἐπ' εὐκαιρία τῶν ἑκατὸ χρόνων ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἑρρίκου Σλήμαν. Ὁ συγγραφεὺς, ὅπως οἱ ἀναγνώστες θὰ θυμούνται, περιώρισε τὸ θέμα τῆς ἐρευνᾶς του μόνο στὴν θέσι στὴν ὁποία ἔγιναν οἱ ἀνασκαφές καὶ ἀπέδεδιξε «τὸ σφάλμα τοῦ Ε. Σλήμαν» νὰ θεωρήσῃ, ὅτι τὸ ἀρχαῖον Ἴλιον εὕρισκετο ἐπὶ ἐνὸς λόφου μιᾶς ἐκτεταμένης πράγματι πεδιάδος, ὅπου σήμερα τὸ χωριὸ Χισσαρλίκ.

Ἐπειδὴ τὸ θέμα δὲν θὰ πάψῃ ποτὲ νὰ εἶναι σοβαρὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν πανάρχαια ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, ἡ ὁποία, λόγῳ ἐνὸς γεωλογικοῦ συμβάντος ὑψίστης σημασίας γιὰ τὴν ζωὴ τοῦ πλανῆτη, ἀνεκόπη ἀλλὰ δὲν ἐξηφανίσθη (Δευκαλίων) καὶ ἐπανῆλθε με κορυφαία ἱστορικὴ ἀπόδειξι τὸν πόλεμο στὴν Τροία, θεωρῶ ὅτι μία ἀνάπτυξι καὶ πάλι τοῦ θέματος αὐτοῦ ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ «Δαυλοῦ» ἐπίσης με βοήθημα τὸ ἔργο τοῦ κ. Κ.Β. Κουτρουβέλη «Τὸ Ὀμηρικὸν Ἴλιον τῆς Τροίας» (1988) θὰ ἐρεθίσῃ καὶ πάλι τὸ ἐν ἀφασίᾳ ἐνδιαφέρον μας γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ γιὰ τὸν προηγηθέντα μεγάλο πολιτισμὸ, φορεὺς τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε ἡ Ἑλλοπικὴ - Πελασγικὴ - Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καὶ θὰ δώσῃ ἀκόμη τὴν ὁδὸ γιὰ τὴν ὀρθὴ τοποθέτησι τῶν ἱστορικῶν συμβάντων, ὥστε νὰ καταστῇ ἐφικτὴ ἡ πρόβλεψι, ἡ ἄλλως λεγόμενη «μαντικὴ», διότι ἄνευ τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας (πρὸ τ' ἐόντων) οὔτε τὰ παρόντα δυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσουμε καὶ βεβαίως καμμία ὀρθὴ πρόβλεψι δὲν δυνάμεθα νὰ κάνουμε γιὰ τὰ μέλλοντα.

2. Εἶναι κατάντια, οἱ Ἕλληνες μαθητὲς καὶ φοιτητὲς ὄχι μόνο νὰ μὴν γνωρίζουν τίποτα, καὶ τὸ τονίζω αὐτό, ἀπὸ τὴν ἱστορία τῶν προγόνων τους, ἀλλὰ νὰ στεροῦνται σήμερα καὶ τοῦ δικαίωματος νὰ συμβουλευόνται τὰ κείμενα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γραμματείας, διότι τὰ «πνευματικὰ» ἱδρύματα τοῦ τόπου μας ἀλλὰ καὶ οἱ κυβερνήσεις ὡς προερχόμενες ἐξ ἐνὸς λαοῦ ἀγραμμάτων οὐδεμία φροντίδα ἱστορικῆς διαφωτίσεως καταβάλλουν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἔκοψαν τὸν ὁμφάλιο λῶρο με τὴν ἀρχαία γλῶσσα, θεσπίσαντες τὴν βαρβαρικὴ τῶν πεζοδρομίων καὶ διὰ τοῦ μονοτονικοῦ κατάφεραν τὸ τελευταῖο πλήγμα στὴν καρδίᾳ τοῦ ἐλληνικοῦ Λόγου. Πρέπει νὰ ἀνατρέχῃ κανεὶς στίς ἐκδόσεις τῶν ξένων Πανεπιστημίων, γιὰ νὰ βρῇ τὰ κείμενα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γραμματείας (!!).

Πότε ἐπιτέλους θ' ἀρχίσῃ ἡ ἀφύπνισι;

Η.Α.Τ.

ΙΛΙΟΝ: 'Απὸ τὰ πρὸ τοῦ Δευκαλίωνος ἔτη

Ἐκ τοῦ Ὅμηρου εἶναι ἀναγκαῖο ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀναζήτησι τοῦ Ἰλίου τῆς Τρωάδος. Ξεχνώντας πρὸς στιγμήν κάθε ἄλλο βοήθημα, θὰ ἐπιχειρήσω νὰ σχηματίσω τὴν εἰκόνα τῆς θέσεως (τοπογραφικῆς) τῆς πανάρχαιας πόλεως τοῦ Ἰλου, τὰ τεῖχη τῆς ὁποίας ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, βασιλεύοντος τότε τοῦ Λαομέδοντος. Ὁ Ὅμηρος ἀποσπώντας τὴν σπουδαία αὐτὴ πληρόφορία ἐκ τοῦ «ἐνεχύρου λόγου τῶν Μουσείων» λέγει τὰ ἐξῆς σημαντικὰ (Ἰλ. Φ441-447): «...οὐδέ νυ τῶν περ/μέμνηται, ὅσα δὴ πάθομεν κακὰ Ἰλιον ἀμφί-/μοῦνοι νῶι θεῶν, ὅτ' ἀγήνορι Λαομέδοντι/παρὰ Διὸς ἐλθόντες θητεύσαμεν εἰς ἐνιαυτὸν/μισθῶ ἐπὶ ῥητῶ, ὃ δὲ σημαίνων ἐπέτελλεν./Ἦ τοι ἐγὼ Τρώεσσι πόλιν περὶ τεῖχος ἔδειμα/εὐρύ τε καὶ μάλα καλόν, ἔν' ἄρρηκτος πόλις εἴη». [Ξέχασες, φαίνεται, πόσα τραβήξαμε, ὅταν ἀπεσταλμένοι τοῦ Διὸς ἐργαστήκαμε στὸν ὑπερόπτη Λαομέδοντα μὲ ἀμοιβή συμφωνημένη καὶ κάτω ἀπ' τὴν δικὴν σου προσταγὴν, ὅταν ἐγὼ ἔκτισα γύρω ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Τρώων τὸ εὐρὺ καὶ πολὺ ἰσχυρὸ τεῖχος, ὥστε νὰ καταστῇ ἡ πόλις ἀδιάρρηκτη].

Ἡ πρώτη, καὶ πολὺ σημαντικὴ γιὰ τὴν χρονολόγησι τῆς πόλεως τοῦ Ἰλου τοῦ υἱοῦ τοῦ Δαρδάνου, εἶναι ἡ πληροφόρια γιὰ τὴν περιτείχισί της ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Αὐτὴ ἡ πληροφόρια μᾶς ὁδηγεῖ ὅχι πλέον στὴν ἐποχὴ τῶν Τρωικῶν, ἀλλὰ πολὺ πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς ἐπελθούσης ἐπὶ Δευκαλίωνος. Εἶναι δὲ στοιχεῖο ἀξιοπρόσεκτο, ὅτι ὁ Ἰδομενεὺς, ὁ ὁποῖος «Κρητῶν ἡγεμόνευεν, οἳ Κνωσὸν τ' εἶχον Γορτυνά τε τειχιόεσσαν, Λύκτον Μίλητόν τε ἀργινόεντα Λύκαστον Φαιστόν τε Ρύτιόν τε πόλεις εὐ ναιετοώσας ἄλλοι θ', οἳ Κρήτην ἑκατόμολιν ἀμφενέμοντο» (Ἰλ. Β 645-649) [τῶν Κρητῶν ἦταν ἡγεμῶν, ἑκατοστὸς γιὰ τὴν πολεμικὴν του ἐπιδόσεις, αὐτῶν δηλαδὴ ποὺ κατοικοῦσαν τὴν Κνωσό, τὴν Γόρτυνα τὴν περιτειχισμένην, τὴν Λύκτο (ἐκεῖ ὅπου ἐγεννήθη ὁ Ζεὺς) καὶ τὴν Μίλητο καὶ τὴν Λύκαστο τὴν ἀσπροχώματη καὶ τὴν Φαιστό καὶ τὸ Ρύτιο, πόλεις καλοκατοικημένες, καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι κατοικοῦσαν στὰ γύρω τῆς Κρήτης, ποὺ εἶχε τὴν ἑκατὸ πόλεις], ὁ Ἰδομενεὺς λοιπὸν ἀποκαλεῖται καὶ υἱὸς τοῦ Δευκαλίωνος. Αὐτὴ ἡ προσφώνησι τοῦ Ἰδομενέως, ὁ ὁποῖος λαμβάνει μέρος στὰ Τρωικὰ ὡς «Δευκαλίδης», ἔχει μεγάλη χρονολογικὴ σημασία, διότι μᾶς πληροφορεῖ ὅτι: τὸ βασιλικὸ σκῆπτρο ἐκ τοῦ Δευκαλίωνος τὸ ἔλαβαν οἱ πρόγονοί του καὶ ἐπομένως μετὰ τὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἐπῆλθε ἡ μεγάλη καταστροφὴ. Ἄς ξαναέλθουμε ὅμως στὸ Ἰλιον καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ πολέμου, τὸν ὁποῖο περιγράφει ὁ Ὅμηρος.

Α'. Πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς πόλεως τῶν Τρώων, ἡ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἰλιον, ὑπῆρχε ἐκεῖ ὁ τάφος τοῦ Ἰλου τοῦ υἱοῦ τοῦ Δαρδάνου τοῦ πανάρχαιου ἄρχοντα. Λέγει ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Λ 371-372): «ἐπὶ τύμβῳ/ Ἰλου Δαρδανιδάο, παλαιοῦ δημογέροντος». Αὐτὸς δὲ ὁ τύμβος, μᾶς λέγει ὁ Ὅμηρος, εὐρίσκετο... (Ἰλ. Λ 166-167): «μέσον κάπ πεδίον παρ' ἐρινεόν» [καταμεσίς τοῦ κάμπου, ἐκεῖ ὅπου καὶ ἡ ἀγριοσυκιά!].

1. Εἶναι φανερό, ὅτι οἱ λεπτομέρειες αὐτὲς πρέπει νὰ μᾶς προβληματίζουν καὶ νὰ μὴν τις ἀντιπαρερχόμεθα μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τίθενται «ποιητικὴ ἀδεία». Ὁ καταγράψας τὴν ἀσημαντὴν αὐτὴν πληροφορίαν, ὅπως π.χ. ὅτι «Σκαῖός τε πύλας καὶ φηγὸν ἴκοντο», μᾶς ὁδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι εἶχε ἰδεῖ μὲ τὰ μάτια του τὸ τοπίο τῆς μάχης. Αὐτὰ γιὰ ἐκείνους ποὺ θεωροῦν τὰ ἔπη ὡς ὑπόθεσι τῶν «γυρολόγων τραγουδιστῶν»!..

Β'. "Ενα άλλο τοπογραφικό στοιχείο ήταν ο τύμβος του Αίσυήτου, ο οποίος μάλιστα εύρισκετο σὲ ἕνα ὑψηλότατο σημείο, ἀπὸ ὅπου ἡδύνατο ὁ παρατηρητὴς νὰ διαπιστώσῃ τὴν ἐξόρμησι τῶν Ἀχαιῶν ἀπ' τὰ καράβια ('Ιλ. Β 793-794): *«τύμβω ἐπ' ἀκροτάτῳ Αἰσυήτῳ γέροντος δέγμενος, ὁπότε ναῦφιν ἀφορμηθεῖεν Ἀχαιοί»* [ἐκ τοῦ τάφου (τύμβου) τοῦ Αἰσυήτου τοῦ γέροντος² στὸ ὑψηλότατο ἀκρωτήριο, ἀπ' ὅπου ἦταν δυνατόν νὰ ἀναμείνῃ (προκειμένου νὰ δώσῃ σινιάλο στὴν πόλι τοῦ Ἰλίου) πότε θὰ ἐξορμήσουν ἀπ' τὰ καράβια (ὀρθότερα, θὰ ἔλεγα, θὰ ἐξορμήσουν ἐκ τοῦ στρατοπέδου των, γιὰ νὰ ἐπέλθουν κατὰ τῆς πόλεως) οἱ Ἀχαιοί]. Ο τύμβος, λοιπόν, τοῦ Αἰσυήτου ἐπὶ ἐνὸς ἀκρωτηρίου λίαν ὑψηλοῦ καὶ ἀσφαλῶς ὠχυρωμένου ἦταν παρατηρητήριο τῶν Τρώων ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἀπ' ὅπου ἐφαίνετο τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀχαιῶν (δηλαδὴ ὁ ναύσταθμος τῶν πλοίων). Ἐκ τοῦ παρατηρητηρίου εἰδοποιούντο στὴν πόλι γιὰ τίς ἐξορμήσεις τῶν Ἀχαιῶν.

Γ'. Τρίτο τοπογραφικό στοιχείο ἦταν ἡ τοποθεσία ἢ ὀνομαζόμενη τῆς Καλλικολώνης. Ἐδῶ ὁ Ὅμηρος ('Ιλ. Υ 53) λέγει ὅτι: ὁ Ἄρης ἄλλοτε παρορμῶντας μὲ φωνὴ στριγγὴ τοὺς Τρώες χρησιμοποιοῦσε τὴν ψηλότερη κορφή τοῦ κάστρου ἀπέναντι ἀπ' τὰ βουερά ἀκρογιάλια καὶ ἄλλοτε ἔτρεχε στίς ὄχθες τοῦ Σιμόεντος κοντὰ στὴν Καλλικολώνη:

*«Αὔε δ' Ἄρης ἐτέρωθεν, ἐρεμνὴ λαίλαπι Ἴσος/ὄξυ κατ' ἀκροτάτης πόλιος
Τρώεσσι κελεύων/ἄλλοτε πάρ Σιμόεντι, θεῶν ἐπὶ Καλλικολώνη».*

Τρίτο ἐπομένως στοιχείο εἶναι ὁ Σιμόεντας ποταμὸς καὶ τὸ ὕψωμα τῆς Καλλικολώνης.

Δ'. Τέταρτο τοπογραφικὸ ὁ Σκάμανδρος ποταμὸς. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Ὅμηρος δίδει μιὰ ἐπίσης σημαντικὴ πληροφορία πέρα τῆς τοπογραφικῆς. Ἀποκαλεῖ τὸν Σκάμανδρο (α) *«μέγαν ποταμὸν βαθυδίνην»* καὶ (β) ἀποκαλύπτει, ὅτι στὴν ἐποχὴ τῶν θεῶν-βασιλέων ὁ ποταμὸς αὐτὸς ἀπεκαλεῖτο «Ξάνθος» [*«ὃν Ξάνθον καλέουσι θεοί, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον»*]. Ἡ μεταβολὴ τοῦ ὀνόματος ἀπὸ Ξάνθο σὲ Σκάμανδρο ἐπιβεβαιώνει τὴν ἱστορικὴ διαδρομὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν θεῶν βασιλέων μέχρι τῆς μετέπειτα τοῦ Δευκαλίωνος ἐποχῆς, ὁπότε ἐπισυμβαίνουν τὰ «Τρωικά». Ἀλλὰ ἡ περιγραφή αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ δίδει, ὅπως εἴπαμε, σημαντικὰ στοιχεῖα τοπογραφικά.

(α) Ὁ Σκάμανδρος ἔχει ἀπόκρημνες ὄχθες, εἶναι μεγάλος καὶ προκαλεῖ λόγῳ τῆς ὀρμητικότητός του βαθύτατους στρόβιλους: *«μέγας ποταμὸς βαθυδίνης»* ('Ιλ. Υ 73). Ἡ ὀρμητικότης καὶ οἱ στρόβιλοι τοῦ ποταμοῦ φθάνουν μέχρι κάτω στὴν πεδιάδα. Ὁ Ὅμηρος προσωποποιώντας τὸν Σκάμανδρο τὸν βάζει νὰ ἀπευθύνεται στὸν Ἀχιλλέα καὶ νὰ τοῦ λέγῃ ('Ιλ. Φ 218-220):

*«πλήθη γάρ δή μιν νεκύων ἐρατεινὰ ρέεθρα/οὐδὲ τί πη δύναμαι προχέειν
ρόον εἰς ἄλα δῖαν/στεινόμενος νεκύεσσι, σὺ δὲ κτείνεις αἰδήλῳς»*

[διότι τὰ ἀμέτρητα πτώματα στὴ χαρίεσσα κοίτῃ μου δὲν μοῦ ἐπιτρέπουν ἄλλο νὰ ἐκβάλω τὴν ροὴ μου στὴν δοξασμένη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Διὸς θάλασσα, γιὰ τὸ στόμῳσα ἀπ' τὰ κουφάρια, ἐνῶ σὺ ἀπ' τὴν ἄλλῃ ἀδιάκοπα σκοτώνεις]. Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτά, ἐπειδὴ ὁ Ἀχιλλεὺς συνέχιζε τὴν σφαγὴ, ὁ θεϊκὸς ποταμὸς ἐφώρμησε μὲ ὀλόρθο κύμα κτυπώντας μὲ δύναμι τὸν Ἀχιλλέα καὶ κυνηγώντας τον μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Σιμόεντα μέχρι τὰ βαλτόνερα, πὺ ἐκεῖ μέσα ἐλπίζει νὰ

2. Ὁ τίτλος τοῦ γέροντος, διότι περὶ τίτλου ἐπρόκειτο, ἦταν πολὺ παλαιότερος καὶ τῶν πανάρχαιων χρόνων. «Γέροντα» ἢ *Θεογονία* ἀποκαλεῖ τὸν Νηρέα (στίχ. 233-234), ὁ δὲ Ὅμηρος τὸν Πρωτέα ('Ὀδ. Δ 365. 385). Ὁ τίτλος τοῦ γέροντος ἦταν τιμητικὸς καὶ ἀπεδίδετο στοὺς Οὐρανίῳνες λόγῳ τοῦ ἡθους των.

τὸν θάψῃ στὴ λάσπη καλύπτοντάς τον μὲ ἄμμο καὶ ἄπειρα λιθάρια ('Ιλιάς Φ 233-323). Εἶναι μιὰ ὑπέροχη περιγραφή αὐτῆ τοῦ 'Ομήρου, μὲ τὸν 'Αχιλλεὺς κατασφάζοντα τοὺς Τρῶες, ποὺ φεύγουν πρὸς τὰ τεῖχη καὶ πέφτουν τὰ κουφάρια τους στὸν ποταμὸ καὶ τὸν ποταμὸ ποὺ μὲ τὴν ὀρμὴ του προσπαθεῖ ν' ἀποτρέψῃ τὸν ὄλεθρο τῶν Τρώων. Σ' αὐτὴν τὴν περιγραφή ὁ Σιμόεντας, ἕνας μικρὸς ποταμὸς ἢ καλύτερα ἕνας ξεροπόταμος, ποὺ ζωντανεύει μόνο ἀπὸ τὶς πηγές ἢ τὶς νεροποντές, ἀποκαλεῖται ἀπὸ τὸν Ξάνθο (Σκάμανδρο) «*φίλος κασίγνητος*» ('Ιλ. Φ 308), δηλαδὴ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς προερχόμενος ἀπὸ τὴν ἴδια μήτρα (ὁμομήτριος). Εἶναι ἐπομένως φανερό, ὅτι καὶ ὁ Σιμόεις πηγάζει ἀπὸ τὴν ἴδια περιοχὴ (τὸ ἴδιο βουνὸ) ἀπ' τὸ ὁποῖο καὶ ὁ Σκάμανδρος.

(β) 'Ο Σκάμανδρος πάλι, λέγει ὁ 'Ομηρος ('Ιλ. Φ 1-26), διέθετε βραχώδεις ὄχθες κάτω ἀπὸ γκρεμοὺς. 'Εκεῖ στὸ πέρασμα τοῦ ποταμοῦ ὁ 'Αχιλλεὺς χώρισε τοὺς Τρῶες στὰ δύο: τοὺς μισοὺς τοὺς κυνηγοῦσε ἀπ' τὸν κάμπο, ὅπου ἐγίνετο ἡ μάχη, πρὸς τὴν πόλι, ἄλλους δὲ τοὺς στρίμωχνε πρὸς τὸ βαθὺ μέρος τοῦ ποταμοῦ. Σ' αὐτὴν τὴν περιγραφή τῆς μάχης δίδονται οἱ σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ τὰ δύο ποτάμια, Σκάμανδρο καὶ Σιμόεντα. Διαπιστώνουμε, ὅτι ὁ Σιμόεις ἦταν ξεροπόταμος (ρέμα) ποὺ ἐπεφταν τὰ νερά του στὸν Σκάμανδρο καὶ ὅτι ἡ ὀρμητικότης τοῦ Σκάμανδρου ἦταν μεγάλη στὶς βραχώδεις ὄχθες του κάτω ἀπὸ τοὺς γκρεμοὺς. 'Ενῶ, ὅταν ἡ κοίτη του ἐφθανε στὴν ἐξοδο, συναντοῦσε μιὰ μικρὴ πεδιάδα καὶ ἕναν βάλτο, ἀπ' ὅπου τὰ νερά του ἐφθάναν στὴ θάλασσα. Εἶναι ἐπίσης φανερό, ὅτι καὶ ὁ Σκάμανδρος καὶ ὁ Σιμόεις εὐρίσκοντο πλησίον τῆς πόλεως καὶ μεταξὺ τοῦ στρατοπέδου τῶν 'Αχαιῶν καὶ τῆς πόλεως. Εἶναι δὲ ἐκ τῶν ἰδίων λόγων φανερό, ὅτι καὶ οἱ βραχώδεις ὄχθες εὐρίσκοντο πολὺ κοντὰ στὴν πόλι. 'Αμέσως ὅμως μετὰ τὸ βραχώδες καὶ βαθὺ μέρος τῆς κοίτης του ὁ ποταμὸς ἀπλάνετο, καὶ τὸ βάθος ἐπέτρεπε τὸ πέρασμα τῶν ὀχθῶν του ὑπὸ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων ἢ ἄρμάτων καὶ τὴν ἀνοδὸ τῶν πρὸς τὴν πόλι. Αὐτῆς τῆς πόλεως τὰ «*ἄρρηκτα τεῖχη*» ἀνήγειραν ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ 'Απόλλων, ὅταν στὴν Τρωάδα βασίλευε ὁ Λαομέδων ὁ ὑπερόπτης.

Ε'. Πέμπτο τοπογραφικὸ στοιχεῖο ἦταν ὁ ποταμὸς Σατνιόεις. Περί αὐτοῦ ὁ 'Ομηρος λέγει, ὅτι στὶς ὄχθες του ἔβοσκαν τὰ βόδια τους οἱ Λέλεγες, ποὺ κατέχουν τὴν ἀπόκρημνη Πήδασο, ἐκεῖ κοντὰ στὸν Σατνιόεντα ('Ιλιάς Ξ 445, Φ 86): «*βουκολέοντι παρ' ὄχθας Σατνιόεντος*» — «*Λελέγεσσι φιλοποτόλμοισι ἀνάσσει Πήδασον αἰπήεσσαν ἔχων ἐπὶ Σατνιόεντι*». Καὶ αὐτὸς ὁ ποταμὸς, κατερχόμενος ἀπὸ τὴν 'Ιδη, ἀφοῦ ἡ κοίτη του περνοῦσε ἀπ' τὴν ὀρεινὴ Πήδασο, τὴν ὁποία κατοικοῦσαν Λέλεγες, ἐφθανε στὶς ὑπώρειες καὶ ὁμαλῶς διὰ χαμηλῶν πεδιάδων ἐξέβαλλε στὸν ἔμπροσθεν αὐτῶν κόλπο.

ΣΤ'. 'Εκτο τοπογραφικὸ στοιχεῖο, ἕνας ἄλλος μὴ ὀνομαζόμενος ὑπὸ τοῦ 'Ομήρου χειμαρρὸς: 'Ο 'Ομηρος ὁμιλεῖ γιὰ μιὰ περιοχὴ, τὴν ὁποία ἀποκαλεῖ «*Θύμβρη*» ('Ιλιάς Κ 430). Αὐτὴν τὴν περιοχὴ ἀντιδιαστέλλει ἀπὸ τὴν θάλασσα λέγοντας: «*Πρὸς μὲν ἄλως Κἄρες... Λέλεγες... καὶ δίοι τε Πελασγοί, πρὸς Θύμβρης δ' ἔλαχον Λύκιοι*» κ.λπ. 'Η Θύμβρη ἐπομένως ἦταν κάποιο ὄρεινὸ σημεῖο ὑπεράνω τοῦ κόλπου τῆς θάλασσας καὶ πιθανῶς πρὸς τὰ βορειοανατολικά τῆς ὀρεινῆς Πηδάσου τῶν Λελέγων. 'Απὸ τὴν Θύμβρη κατήρχετο ἐπίσης ἕνα ρέμα, ποὺ ἔλαβε ἀργότερα τὸ ὄνομα Θύμβρις ποταμός.

Ζ'. 'Εβδομο τοπογραφικὸ ἀποτελεῖ ὁ εὐρύτατος κόλπος, ἐντὸς τοῦ οὗοῦ εἰσήρχετο ἡ θάλασσα, ἢ κατερχόμενη ἐκ τοῦ 'Ελλησπόντου, καὶ αὐτὴ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Στὸν κόλπον αὐτόν, ἄρκετὰ μεγάλον ὥστε νὰ ὁμοιάζῃ πρὸς θάλασσαν, ἔχουν τὰ νερά τους ὅλα τὰ ποτάμια ποὺ κατήρχοντο ἀπὸ τὶς ὑπεράνω τοῦ κόλπου κλιτύες τῆς 'Ιδης.

Τὸν Ὅμηρο δὲν τὸν ἀπασχολεῖ ὁ κόλπος, διότι ποτὲ ἴσως δὲν θὰ ἐφαντάζετο, ὅτι αὐτὸς θὰ ἐπιχωματωθῇ καὶ θὰ γίνῃ μιὰ μεγάλη πεδιάδα, τὴν ὁποία ἐξακολουθοῦν νὰ διασχίζουν ποταμοὶ ἢ χεῖμαρροι μὲ τὰ καινούργια τοὺς ὀνόματα (π.χ. «Μεντερές»). Τὸν ἀπασχόλησε ὅμως τὸ εἰσερχόμενο σὲ μεγάλο βάθος λιμάνι τῆς Χρύσης, πρὸς τὸ ὁποῖο ἐπλευσε ὁ Ὀδυσσεύς, γιὰ νὰ παραδώσῃ στὸν μάντη Χρῦση τὴν κόρη του Χρυσηίδα καὶ τὴν ἱερὴ ἑκατόμβη ('*Ιλ.* A 430-439): «*Αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς/ἐς Χρῦσιν ἴκανεν ἄγων ἱερὴν ἑκατόμβην./Οἱ δ' ὅτε δὴ λιμένος πολυβενθέος ἐντὸς ἴκοντο,/ἰστία μὲν στείλαντο, θέσαν δ' ἐν νηὶ μελαίνῃ,/ἰστὸν δ' ἰστοδόκη πέλασαν προτόνοισιν ὑφέντες/καρπαλίμως, τὴν δ' εἰς ὄρμον προέρεσαν ἑρετμοῖς./Ἐκ δ' εὐνὰς ἔβαλον, κατὰ δὲ πρυμνήσι' ἔδρσαν/ἕκ δὲ καὶ αὐτοὶ βαῖνον ἐπὶ ῥηγμῖνι θαλάσσης,/ἕκ δὲ ἑκατόμβην βῆσαν ἐκηβόλῳ Ἀπόλλωνι/ἕκ δὲ Χρυσηῖς νηὸς βῆ ποντοπόροιο*». [*Ἀμέσως ὁ Ὀδυσσεὺς στὴν Χρῦση ἔφθανε μὲ τὰ πρὸς θυσίαν σφάγια. Ὅταν δὲ αὐτοὶ ἐντὸς τοῦ εἰσερχομένου στοῦ βάθος (τοῦ κόλπου) λιμανιοῦ ἐφθασαν, μάζεψαν τὰ πανιὰ καὶ τὰ τοποθέτησαν ἐντὸς τοῦ βαθυγάλανου πλοίου καὶ τὸ κατάρτι τὸ κατέβασαν καὶ τὸ τοποθέτησαν ἐντὸς τῆς «ἰστοδόκης» γρήγορα τραβῶντας τὰ σχοινιά. Τὸ καράβι τ' ἄραξαν στοῦ λιμανί, ἀφοῦ τὸφεραν λάμνοντας μὲ κουπιά. Ἀπὸ μέσα δὲ πέταξαν τὰ λιθάρια, ποὺ χρησιμοποιοῦντο ὡς ἄγκυρα καὶ τὰ πρυμνήσια ἔδεσαν σφικτά. Αὐτοὶ δὲ ἀπεβίβασθησαν στοῦ σημείου ἐκεῖνο ποὺ τὰ κύματα σπάζουν (εἶναι φανερό, ὅτι ἐκεῖ ὅπου ἔδεσαν τὸ πλοῖο ἦταν λιμενικὸς βραχίων καὶ ἐπομένως καὶ κυματοθραύστης) καὶ ἀπὸ τὸ κῦτος τοῦ πλοίου ἀπεβίβασαν τὴν ἱερὴν ἑκατόμβη τὴν προσφερόμενη στὸν ἐκηβόλον Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Χρυσηίδα ἐκ τοῦ ποντοπόρου πλοίου].*

Σὲ ποῖο ὅμως σημεῖο τοῦ κόλπου εὐρίσκετο τὸ λιμάνι τῆς Χρύσης, ὅπου καὶ ὁ «*χαρίεις νηὸς*» τοῦ Σμινθέως Ἀπόλλωνος καὶ ἡ ἰσόθεος Κίλλα, σημεῖο δὲ ἀναφορᾶς ἡ Τένεδος, ἡ ὁποία ἴσως καὶ ἐξουσίαζε τὴν περιοχὴ; Δὲν θὰ προχωρήσω σὲ ὑποθέσεις παρὰ μόνον μετὰ τὸ τέλος τῆς παρουσιάσεως τῶν τοπογραφικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ὁ Ὅμηρος μᾶς παρέδωσε καὶ ὁ Στράβων ἐπαλήθευσε.

ΟΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ

Ἄς δοῦμε ὅμως τὰ τοπογραφικὰ στοιχεῖα τῆς περιοχῆς τοῦ κόλπου, ὅπως μᾶς τὰ παρέδωσε ὁ Στράβων, ὁ ἐξ Ἀμασειᾶς τοῦ Πόντου ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος, ὁ ὁποῖος περιηγήθη καὶ περιέγραψε καθ' ὅλην τὴν διάρκειά του βίου του (ἀπέθανε τὸ 25 μ.Χ.) τίς γνώσεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἀλλὰ καὶ τὰ μέρη τὰ ἀναφερόμενα σὲ σπουδαῖα ἱστορικὰ συμβάντα. Τὸ ἐνδιαφέρον μας ἀπὸ τὸ μέγιστο σὲ ἀξία γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἔργο του περιορίζεται στὸ XIII βιβλίον του καὶ μάλιστα σὲ ὅσα σ' αὐτὸ διαλαμβάνει γιὰ τὴν Τροία καὶ τὰ ἀφορῶντα στὸν Τρωικὸ Πόλεμο. Ἡ ἀναφορά μου στὸ ἀρχαῖο κείμενο θὰ εἶναι ἄλλοτε ἄκρως συνοπτικὴ, ὅσκις τὰ ἀφηγούμενα δὲν ἔχουν ἄμεση σχέσι μὲ τὸ θέμα μας, δηλαδὴ τὴν τοπογραφικὴ ἀνάλασι τῆς περιοχῆς κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Στράβωνος· καὶ ἄλλοτε θὰ δίδω ὅλο τὸ κείμενο, διότι ἐκ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας του προκύπτουν σπουδαῖα στοιχεῖα ὅχι μόνον γιὰ τὴν θέσιν τῆς πόλεως τοῦ Ἰλίου ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν Τρωικῶν. Ἡ περιγραφὴ τοῦ Στράβωνος ἀρχίζει ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Ἐφόρου τοῦ ἐκ τῆς Κύμης τῆς Αἰολίδος καταγομένου (πατρίδος ἐπίσης τῶν προγόνων τοῦ Ἡσιόδου), ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη τὸ 405 περίπου π.Χ. καὶ ἀπέθανε τὸ 334 π.Χ. καὶ ὁ ὁποῖος ἐτιμᾶτο πάντοτε γιὰ τὸ ἱστορικὸ του ἔργο, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλάχιστα ἀποσπάσματα διεσώθησαν. Μᾶς λέγει ὁ Στράβων λοιπόν, ὅτι ὁ Ἐφορος τοπογραφεῖ ἀκριβῶς τὴν περιοχὴ τῆς λεγομένης Τροίας. Καὶ συνεχίζει:

«Ἐκεῖ εἶναι ἡ θέσις τῆς Ἰδης, ὅρους ὑψηλοῦ βλέποντος πρὸς τὴ δύσιν καὶ τὴν

πρὸ αὐτῆς θάλασσα, μὲ μικρὴ δὲ στροφή πρὸς τὰ ἄνω πρὸς τὸν Βορρᾶ ἀκολουθώντας τὴν παραλία, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς Προποντίδα ἀπὸ τῶν περὶ Ἄβυδον στενῶν ἐπὶ τοῦ Αἰσῆπου καὶ τῆς Κυζικηνῆς, πρὸς δὲ δυσμὰς ἡ θάλασσα τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τὸ ἔξωθεν αὐτοῦ Αἰγαῖον πέλαγος. Πολλοὺς δ' ἔχουσα πρόποδες ἡ Ἰδη ὁμοιάζουσα μὲ σαρανταποδαροῦσα κατὰ τὸ σχῆμα καταλήγει ὀριστικῶς στὸ περὶ τὴν Ζέλειαν ἀκρωτήριον καὶ στὸ καλούμενον Λεκτόν· τὸ μὲν τελειώνει στὴν περιοχὴ μικρὸν ὑπὲρ τὴν Κυζικηνὴν καὶ ὅπου εἶναι σήμερα ἡ Ζέλεια τῶν Κυζικηνῶν, τὸ δὲ Λεκτόν στὸ Αἰγαῖον Πέλαγος ὀριστικῶς τελειώνει καὶ τὸ συναντᾷ ὁ παραπλέων τὴν ἀκτὴ ἀπὸ τῆς Τενέδου στὴν Λέσβο» (*Γεωγρ.* ΙΓ' 5).

Μετὰ ἀπ' αὐτὴν τὴν μικρὴ ἐκ τοῦ Ἐφόρου προερχόμενη εἰσαγωγή τοῦ Στράβωνος στὴν ἀκτογραφία τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Τρωάδος τῆς ὀριζόμενης ὑπὸ τῆς ὁροσειρᾶς τῆς Ἰδης μέχρι τῶν ἔσχατων ὑπωρείων τῆς, θὰ ἀφήσουμε τὸν ἴδιον τὸν Στράβωνα νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ στὸ Ἴλιον καὶ στὴν πέριξ αὐτοῦ μορφολογία κατὰ τὴν περιοδὸ τῆς ἐπισκέψεώς του, ἡ ὁποία συντελεῖται τριακόσια ἔτη μετὰ τὸν Ἐφορο. Ὁ Στράβων θεμελιώνει καὶ αὐτὸς τὴν ἀρχὴ τῆς ἔρευνας γιὰ τὴν ἱστορία τῶν Τρώων στὸν Ὅμηρον (θὰ ἔλεγα, στίς πληροφορίες ποὺ ἔλαβε ὁ Ὅμηρος ἐκ τοῦ ἐνεχύρου λόγου τοῦ εὐρισκομένου στὰ Μουσεία). Λέγει:

«Τὰ ἐκτὸς δὲ τῆς Ἀβύδου ὡς εὐρισκόμενα περὶ τὸ Ἴλιον καὶ τὰ παράλια ἔως τοῦ ἀκρωτηρίου Λεκτόν καὶ τὰ εὐρισκόμενα στίς Τρωικὲς πεδιάδες καὶ παρὰ τὶς πλευρὰς τῆς Ἰδης τὰ ὑπὸ τὸν Αἰνεῖαν, ὁ Ὅμηρος μὲ δύο τρόπους ὀνομάζει λέγων [*Ἰλ.* Υ 215-218]:

*“Δάρδανον αὖ πρῶτον τέκετο νεφεληγερέτα Ζεὺς
κτίσε δὲ Δαρδανίην, ἐπεὶ οὐπώ Ἴλιος ἱρή
ἐν πεδίῳ πεπόλιστο, πόλις μερόπων ἀνθρώπων
ἀλλ' ἔθ' ὑπωρείας ᾤκεον πολυπίδακος Ἰδης”*».

[Πρῶτον τὸν Δάρδανο ἀνέδειξε ὁ Ζεὺς καὶ ἔκτισε τὴν Δαρδανία, διότι δὲν εἶχε ἀκόμη θεμελιωθῇ ἡ ἱερὴ πόλις τοῦ Ἰλίου στίς ὑπώρειες τῆς Ἰδης ὡς ἡ πόλις τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἐνάρθρου λόγου, ἡ πόλις μὲ τὰ πολλὰ τρεχούμενα νερά]. Καὶ ὁ Στράβων καταλήγει: «νῦν μὲν γὰρ οὐδ' ἵχνος πόλεως σώζεται αὐτόθι» [τώρα βεβαίως κανένα ἵχνος τῆς πόλεως (τοῦ Δαρδάνου) δὲν σώζεται ἐκεῖ]. Συνεχίζει δὲ μὲ δύο ἄλλους στίχους Ὀμηρικοὺς (*Ἰλ.* Λ 166-7):

*«οἱ δὲ παρ' Ἴλον σῆμα παλαιοῦ Δαρδανίδαο
μέσσον κάπ πεδίον παρ' ἐρινεὸν ἐσσεύοντο»*

[οἱ δὲ Τρῶες παρὰ τὸ μνημα τοῦ Ἴλου ἀπογόνου τοῦ Δαρδάνου ἔφευγαν καταμεσίς τοῦ κάμπου, στὴν ἀγριοσυκιά].

Σχολιάζει ὁμοῦς ὁ Στράβων λέγων ὅτι (ΙΓ' 25):

25. «Ἐδῶ, ὅπου τὸ μνημεῖο, δὲν ἰδρύθηκε ἡ πόλις Ἴλιον, ἀλλὰ μικρὴ κωμόπολι ἀργότερα. Τὸ Ἴλιον ἀπέχει τριάντα στάδια (5.500 μ.) πρὸς τὴν ἀνωφέρεια ἀπὸ ἐδῶ καὶ πρὸς τὴν Ἰδην καὶ τὴν Δαρδανία, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν καλούμενη σήμερα Ἰλέων κωμόπολι. Οἱ δὲ τωρινοὶ Ἰλιεῖς φιλοτιμούμενοι ἐπιθυμοῦν νὰ λέγουν, ὅτι εἶναι αὕτη ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀναφερόμενη στὴν ποίησί του παλαιὰ πόλις. Γι' αὐτὴν δὲ τὴν νῦν πόλι τῶν Ἰλέων (τέως κώμη) καὶ μάλιστα τὴν ἔχουσα μικρὸ καὶ εὐτελὲς ἱερὸ τῆς Ἀθηνᾶς λέγουν ὅτι: ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν μάχη τοῦ Γρανικοῦ παρεχώρησε σ' αὐτὴν πολλὰ δικαιώματα, π.χ. νὰ μὴν πληρώνη φόρους καὶ ἀκόμη ἐκόσμησε τὸν ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς διὰ δωρεῶν».

Θὰ ἀναφέρω ἐπίσης διὰ μικρᾶς παρεκβάσεως τὴν ἀναφορὰ τοῦ Στράβωνος στὸν Αἰνεῖα, τὸν Ἴλο καὶ τὸν Ἀλέξανδρο, ὡς ἔχουσιν ἴσως τὴν ἀπάντησι γιὰ τοὺς ἱστορικοὺς λόγους τῆς διαμάχης Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. Λέγει: «Ὁ δὲ

Καῖσαρ χάριν τῆς πρὸς Ἰλέας συγγενείας τῶν Ρωμαίων θεωρεῖ ἐπίσης καὶ αὐτός, ὅπως ὅλοι οἱ Ρωμαῖοι, ἀρχηγέτην αὐτῶν, δηλαδὴ γενάρχη, τὸν Αἰνεΐα». Ἡ μικρὴ αὐτὴ παρέκβασις ἄς μὴν λησμονηθῇ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν τῶν ἐλληνορωμαϊκῶν συγκρούσεων. Ἄς μὴν λησμονηθῇ ἡ στάσις τῶν Ρωμαιοχριστιανῶν (Βυζαντινῶν) ἐναντι τῶν Ἑλλήνων ἐκπορθητῶν καὶ τιμωρῶν τοῦ Ἰλίου τῆς Τρωάδος. Ὅχι βεβαίως χάριν μιᾶς νέας ἀνταποδόσεως, ἀλλὰ χάριν τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τῶν αἰτίων ποὺ ὑπεκρύπτοντο στὶς πράξεις τῶν Ρωμαίων ἐξουσιαστῶν καὶ ἐπιδρομέων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνων, τῶν τελευταίων ὑπερασπιστῶν τῆς ἐλευθερίας ὅλων τῶν ἐλληνογλώσσων κατοίκων τῶν ἀπὸ Μικρᾶς Ἀσίας ἕως τῆς Σικελίας καὶ τῶν ἄλλων ἀνὰ τὸν κόσμον ἐστιῶν, ὑπερασπιστῶν τῆς «οἰκουμένης Δίκης» καὶ τοῦ «Διὸς Λόγου». Καὶ εἶναι ἄξιο μνημονεύσεως, ὅτι ὁ τελευταῖος Ἑλλὸς-Σελλὸς-Πελασγὸς-Ἑλλην-Μακεδὼν βασιλεὺς ἐλέγετο Περσεύς, ὅπως ἐλέγετο καὶ ὁ Ἀργεῖος ἥρως, ὁ πρόγονος τοῦ Ἡρακλέους. Εἶναι δὲ ἄμεση ἡ σχέσις τοῦ Ἀργεῖου Ἰναχου μὲ τὴν Πίνδο, τὴν μητέρα γῆ τῶν Ἑλλῶν-Πελασγῶν-Ἑλλήνων-Μακεδόνων. Ἀργεάδαι ἐκαλοῦντο οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας· καὶ πρῶτος τῶν Ἀργεαδῶν ὁ Ἡρακλῆς καὶ στὴν συνέχεια οἱ Ὑλλος-Κλεοδαῖος-Ἀριστόμαχος κ.ἄ., γιὰ νὰ φθάσουμε στὸν Φίλιππο τὸν Β' καὶ τὸν Ἀλέξανδρο Γ' τὸν Μέγα (336-328 π.Χ.). [Περὶ αὐτῶν θὰ μοῦ δοθῇ ἴσως κάποια εὐκαιρία νὰ γράψω ἐκτενέστερα].

Ἄς ἐπιστρέψω ὅμως πάλι στὸν Στράβωνα (Γεωγρ. ΙΓ', 28). Στὴν περιγραφή του γιὰ τὸ Ἴλιον θεωρεῖ *ὑπογραπτέον τοὺς τόπους ἀπὸ τῆς παραλίας*. Ἀφοῦ δὲ ξεκινήσῃ ἀπὸ τὴν Ἀβυδο, τὸν ποταμὸ Ῥόδιο καὶ τὴν πόλιν Δάρδανο καὶ τὸ «Κυνὸς σῆμα», πού, ὅπως λέγουν, ἦταν ὁ τάφος τῆς Ἑκάβης, ὁμιλεῖ γιὰ τὸ Ὀφρύνιον, ὅπου τὸ ἄλσος τοῦ Ἑκτορος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ λίμνη τοῦ Πτελεοῦ. Μᾶς λέγει ἀκόμη, ὅτι ἡ Δάρδανος ἀπέιχε τῆς Ἀβύδου ἐβδομήντα στάδια, δηλαδὴ περὶπου δεκατρία χιλιόμετρα, μὲ τὸν Ῥόδιο ποταμὸ ἀνάμεσα στὶς δύο πόλεις. Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ ἀφήγησις τοῦ Στράβωνος προσλαμβάνει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον· καὶ θὰ δοῦμε ἀμέσως τοὺς λόγους. Γράφει:

30. «Μετὰ τὸ Ὀφρύνιον τὸ Ῥοίτειον, πόλις κειμένη σὲ λόφῳ καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἀκρωτηρίου ἐκτεινόμενη παραλιακῶς (*ἀλιτενής*), ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ τὸ ἱερὸ τοῦ Αἴαντος καὶ ὁ ἀνδριάς αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἄρπαξε ὁ Ἀντώνιος καὶ τὸν ἔφερε στὴν Αἴγυπτο, ἀλλὰ τὸν ἐπέστρεψε πάλι στοὺς κατοίκους τοῦ Ῥοιτείου». Καὶ λίγο μετὰ συνεχίζει:

31. «Μετὰ δὲ τὸ Ῥοίτειον εἶναι τὸ Σίγειον ἀκρωτήριο καὶ πόλις κτισμένη στὴν κατωφέρεια, ἀκόμη τὸ ἀγκυροβόλιο καὶ ὁ ναύσταθμος καὶ ὁ λιμὴν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὸ Ἀχαικὸ στρατόπεδο καὶ ἡ Στομαλίμνη καλούμενη καὶ τοῦ Σκάμανδρου οἱ ἐκβολές, οἱ ὁποῖες συμπίπτουν μὲ αὐτὰς τοῦ Σιμόεντος στὴν πεδιάδα καὶ διὰ τῶν φερτῶν ὑλῶν τῶν ρευμάτων τοὺς προσχώνουν τὴν παραλίαν (*προσχοῦσι τὴν παραλίαν*) καὶ τὴν κλειστὴ ἐξοδὸ καὶ τὴν λιμνοθάλασσα, δημιουργοῦντες ἔλη. Κατὰ δὲ τὴν Σιγειαδὰ ἄκρα καὶ στὸ ἔσχατο σημεῖο τῆς χερσονήσου εἶναι τὸ Πρωτεσιλάειον μνῆμα καὶ ἡ Ἑλεοῦσα».

32. «Εἶναι δὲ τὸ μῆκος τῆς παραλίας αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ῥοιτείου μέχρι τοῦ Σιγείου καὶ τοῦ Ἀχιλλέως μνήματος γιὰ τοὺς κατ' εὐθείαν πλέοντες (*εὐθυπλοούντων*) ἐξήντα στάδια (11.100 μ.), κατέρχεται δὲ ἡ παραλία αὐτὴ κάτω ἀπὸ τὸ Ἴλιον τὸ σημερινὸ [περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Στράβων ἔχει ἤδη μιλήσει] δώδεκα στάδια (2.220 μ.), ἐκ δὲ τοῦ ἀρχαίου Ἰλίου (τοῦ Ὀμηρικοῦ) ἔτερα τριάνα στάδια (5.550 μ.) στὴν ἀνωφέρεια καὶ πρὸς τῆς Ἰδῆς τὴν πλευρά».

33. «Τούτων λοιπὸν τῶν εἰς τὰ παράλια εὕρισκομένων τόπων ἡ Τρωικὴ πεδιάς ὑπέρκειται μέχρι τοῦ ὄρους Ἰδῆς φθάνουσα σὲ πολλὰ στάδια καὶ μάλιστα πρὸς

τὸ ἀνατολικὸ μέρος. Τοῦτου δὲ τοῦ Τρωικοῦ πεδίου ἢ μὲν πρὸς τὴν Ἰδὴ ἔκτασι εἶναι στενὴ, ἢ δὲ πρὸς τὴν δύσι ἐκτεταμένη μέχρι τῶν κατὰ Σκῆψιν τόπων, πρὸς τὸν Βορρᾶ δὲ μέχρι τῶν κατὰ τὴν Ζέλεια τῶν Λυκίων».

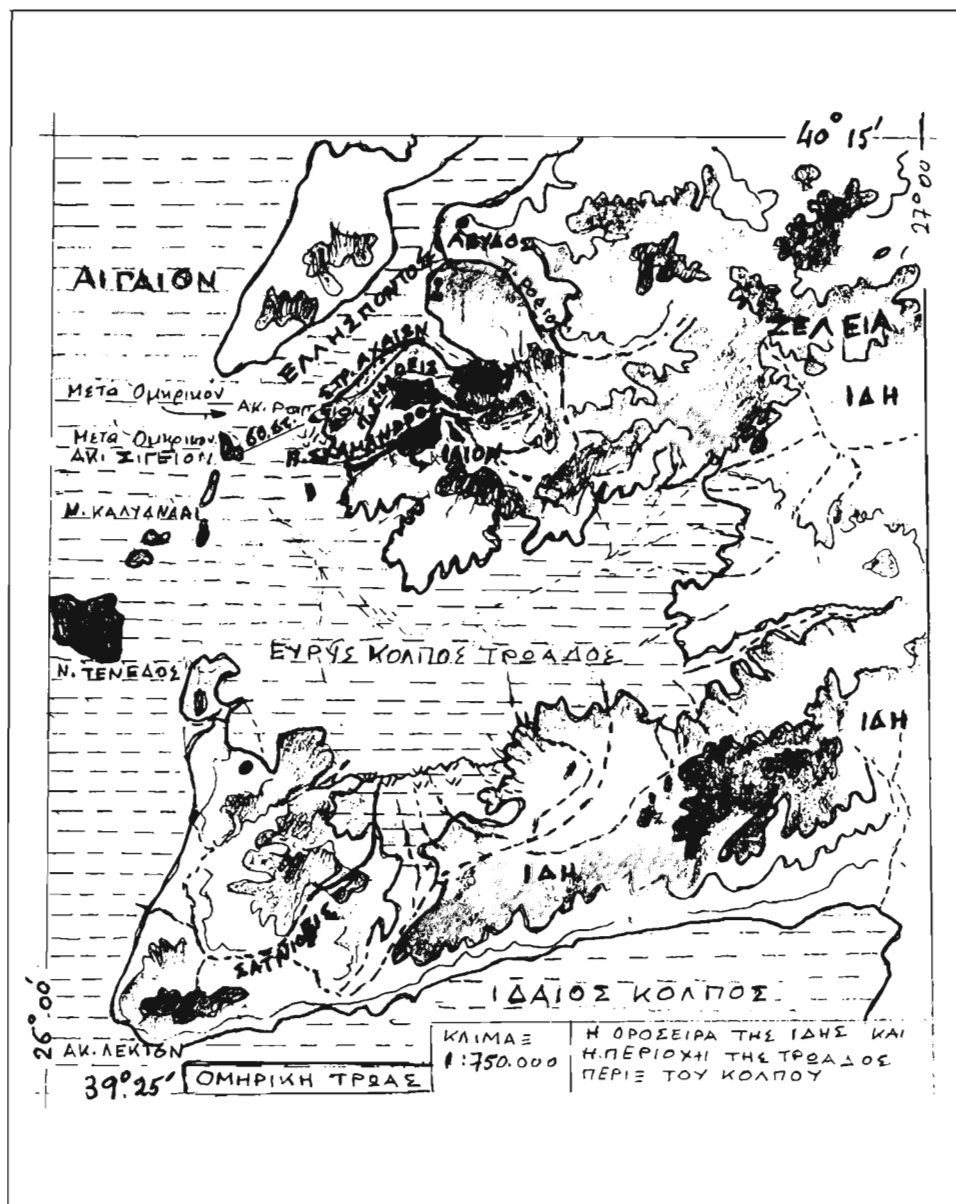
34. «Πάλι δὲ ἀπὸ αὐτοῦς τοὺς τόπους τῆς Ἰδαίας ὀρεινῆς περιοχῆς δύο ἀγκῶνες ἐκτείνονται πρὸς τὴν θάλασσα, ὁ μὲν ἓνας κατ' εὐθείαν στὸ Ῥοῖτειο ἀκρωτήριον, ὁ δὲ ἄλλος στὸ Σίγειο, δημιουργοῦν δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο οἱ δύο ἀγκῶνες μία γραμμὴ ἡμικυκλική, ἢ ὁποῖα σταματᾷ στὴν πεδιάδα ἀπέχουσα ἐκ τῆς θαλάσσης ὅσο καὶ τὸ σημερινὸ Ἰλιον. Τοῦτο λοιπὸν τὸ Ἰλιον εὐρίσκεται μεταξὺ τῆς παραλίας τῶν δύο ἀγκῶνων, τὸ δὲ παλαιὸ πόλισμα μεταξὺ τῆς ἀρχῆς τοῦ πεδίου τῆς Ἰδαίας περιοχῆς. Μετέχουν δὲ στὴν πεδιάδα αὐτὴν ἡ πεδιάς τοῦ Σιμόντος ποταμοῦ, δηλαδὴ αὐτὴ ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ ποταμὸς ῥέει, καὶ ἡ Σκαμάνδριος πεδιάς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ῥέει ὁ Σκάμανδρος. Αὐτὴ ἡ πεδιάς εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν Τρωικὸ πεδίο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατὰ τὸν Ὅμηρον ἔγιναν οἱ περισσότερες μάχες. Ἐδῶ ἄλλωστε ἀναγνωρίζουμε περιοχὴ μὲ ἀγριοσυκιές, τὸν τάφο τοῦ Αἰσῆτου, τὴν Βατίεια καὶ τὸ μνῆμα τοῦ Ἰλου. Οἱ δὲ ποταμοὶ Σκάμανδρος καὶ Σιμόεις ὁ μὲν πρῶτος ἐπλησίασε πρὸς τὸ Σίγειο, ὁ δὲ πρὸς τὸ Ῥοῖτειο, ὀλίγον δὲ ἔμπροσθεν τοῦ νῦν Ἰλίου ἐνοῦνται καὶ ἐκβάλλουν στὸ Σίγειο, δημιουργοῦντες μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν Στομαλὶμνη καλούμενη. Διαχωρίζει δὲ τὴν κάθε μία ἐκ τῶν προαναφερθεισῶν πεδιάδων μεγάλος σὲ ἔκτασι αὐχένος ἐκ τῶν προαναφερθέντων ἀγκῶνων καὶ ἀπ' εὐθείας ἀρχομένων ἐκ τῆς νέας πόλεως τοῦ Ἰλίου, ὅπου καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ αὐχένος, ὁ ὁποῖος συμφυῆς φαίνεται μὲ αὐτὸ καὶ ἐκτείνόμενος ἕως τῆς Κεβρηνίας περιοχῆς ἀποτελεῖ τὸ γράμμα Ε ὁμοῦ μὲ τοὺς ἀπὸ τῆς δύο πλευρῆς ἀγκῶνες».

35. «Ὁλίγον ὑψηλότερα αὐτοῦ τοῦ αὐχένος ἢ τῶν Ἰλιέων κωμόπολι, στὴν θέσι τῆς ὁποίας νομίζεται ὑπὸ πολλῶν ὅτι ἦταν ἡ θέσι τοῦ παλαιοῦ Ἰλίου, τοῦ εὐρισκόμενου ὅμως σὲ ἀπόστασι τριάντα σταδίων (5.550 μ.) ἀπὸ τὴν νῦν κωμόπολι καὶ ὑψηλότερα αὐτῆς πρὸς τὴν Ἰδὴ. Ὑπεράνω δὲ ἐπίσης τῆς κωμοπόλεως τῶν Ἰλιέων καὶ σὲ ἀπόστασι δέκα σταδίων (1.850 μ.) εἶναι ἡ Καλλικολώνη, ἓνας μικρὸς λόφος, στὴν πλευρὰ τοῦ ὁποίου ὁ Σιμόεις ποταμὸς ῥέει διασχίζοντας ἀπόστασι ἑξακοσίων περίπου μέτρων (πενταστάδιον). Ἐπαληθεύεται ἐπομένως τὸ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρεως λεχθέν, τὸ ὁποῖο ὁ Ὅμηρος περιγράφει (Ἰλ. Υ 51-53), ὅτι:

“Αὐὲ δ’ Ἀρης ἐτέρωθεν, ἐρεμνὴ λαίλαπι ἴσος,
ὄξυν κατ’ ἀκροτάτης πόλεως Τρῶεσσι κελεύων,
ἄλλοτε πάρ Σιμόεντι θεῶν ἐπὶ Καλλικολώνῃ”

[Καὶ ἐφώναζε ἀπὸ ἀπέναντι ὁ Ἀρης ὁμοῖος μὲ μαῦρην ἀντάρα, πότε παρορμῶντας τοὺς Τρῶες μὲ καυστικὰ λόγια ἀπ’ τὴν ψηλότερη κορυφὴ τοῦ Κάστρου καὶ πότε τρέχοντας μπρὸς στὸ ῥεῦμα τοῦ Σιμόντος ἐκεῖ δίπλα στὸ λόφο τῆς Καλλικολώνης]... Σαράντα δὲ στάδια (7.400 μ.) εἶναι ἡ ἀπόστασι τῆς Καλλικολώνης ἀπὸ τοῦ νῦν Ἰλίου... Εἶναι δὲ πλησιέστερα τὸ παλαιὸ πόλισμα τοῦ Ἰλίου πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Θύμβρας καὶ τοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος τὴν διαρρέει καὶ Θύμβρις ὀνομάζεται καὶ εἰσέρχεται μάλιστα στὸν ῥοῦν τοῦ Σκάμανδρου στὴν περιοχὴ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Θυμβραίου Ἀπόλλωνος, τὸ ὁποῖο ἀπέχει ἀπὸ τὴν κωμόπολι Ἰλιον πενήντα στάδια (9.250 μ.). Ὁ ἀναφερόμενος δὲ ὡς Ἐρινέος τόπος τώρα, πού ἐγὼ τὸν ἐπισκέφθην, εἶναι τραχύς, γεμᾶτος ἀγριοσυκιές (εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ εἶναι φραγκοσυκιές) καὶ εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια. Περὶ δὲ τοῦ τόπου αὐτοῦ ὁμιλεῖ καὶ ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Ζ 433), ὅταν γράφει:

“λαὸν δὲ στήσον παρ’ ἐρινεόν, ἐνθα μάλιστα
ἄμβατος ἐστὶ πόλις καὶ ἐπίδρομον ἔπλετο τεῖχος”.

Χάρτης της 'Ομηρικής Τρωάδος καταρτισθείς με οδηγό τις πληροφορίες της «'Οδύσσειας».

[καὶ τὸν στρατὸ παράταξε κοντὰ στὸ πεδίο μὲ τὶς ἀγριοσυκιές, ὅπου μάλιστα εἶναι εὐπρόσβλητη ἡ πόλι καὶ εὐκολὰ κυριεύεται τὸ τεῖχος]...».

36. «Καὶ ἀληθῶς τὸ “ναύσταθμον” (ἀγκυροβόλιο), ἀκόμη καὶ σήμερα διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος λεγόμενο, εἶναι πλησίον κατὰ κάποιον τρόπο τῆς τωρινῆς πόλεως (Ἰλίον), ὥστε εὐλόγα νὰ ἀποσπᾷ τὸν θαυμασμό, ἂν μερικὰ τῶν πραγμάτων ἐξ ἀναλγησίας ἄλλα δὲ τοῦναντίον ἐκ λιποψυχίας καὶ ἐξ ἀναλγησίας (λέγω), ἐὰν ἐπὶ τόσο μεγάλο χρόνο ἄνευ τειχῶν (τὸ ναύσταθμον) αὐτὸ εἶχαν, ἐνῶ τόσο κοντὰ εὐρίσκετο ἡ πόλι καὶ τόσο μεγάλο τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων ἐντὸς αὐτῆς ὁμοῦ μὲ τὸ ὑπηρετικόν· μόλις τώρα κατασκευάσθηκε, ὡς λέγουν, τὸ τεῖχος (ἡ οὐδέποτε ἐγίνε, ὃ δὲ πλάσας ποιητῆς τὸ ἐξηφάνισε, ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης λέγει), ἐκ λιποψυχίας δέ, ἐὰν, κατασκευαζομένου τοῦ τείχους, ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπερασπισθοῦν αὐτὸ καὶ νὰ πέσουν μαχόμενοι γι’ αὐτὸ τὸ “ναύσταθμον” καὶ νὰ ὑπερασπίζωνται μαχόμενοι τὰ πλοῖα, ἀτείχιστο ὅμως τὸ ναύσταθμον ἔχοντες δὲν ἐλάμβαναν τὸ θάρρος προσερχόμενοι νὰ τὸ πολιορκοῦν, μικρῆς οὐσῆς τῆς ἀποστάσεως· εἶναι δὲ ὁ ναύσταθμος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Σιγείου, πλησίον δὲ καὶ ὁ Σκάμανδρος ἐκβάλλει, ἀπέχουν δὲ οἱ ἐκβολές του ἐκ τοῦ Ἰλίου εἴκοσι στάδια (3.700 μ.). Ἐὰν δὲ κανεὶς ὁμιλήσῃ γιὰ τὸν νῦν λεγόμενον Ἀχαιῶν λιμένα, ποῦ εἶναι τὸ ναύσταθμον, αὐτὴ εἶναι ἡ ἐγγύτερη πρὸς τὸν λιμένα τοποθεσία, ἀπέχει δὲ δώδεκα στάδια (2.220 μ.) ἀπὸ τὴν πόλι, ὁμοῦ μετὰ τῆς πρὸ τῆς θάλασσης ἐκτάσεως, διότι ἡ ἑκτασι αὐτῆς, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη πρόσχωσι, ὀφείλεται στοὺς ποταμούς, ὥστε ἐὰν δωδεκαστάδιον εἶναι τὸ διάστημα σήμερα τὸ μεταξὺ τῆς θάλασσης καὶ τῆς πόλεως, τότε (δηλαδὴ στὰ Ὀμηρικὰ χρόνια) λιγώτερο ἀπὸ τὸ ἤμισυ ἔπρεπε νὰ ἦταν».

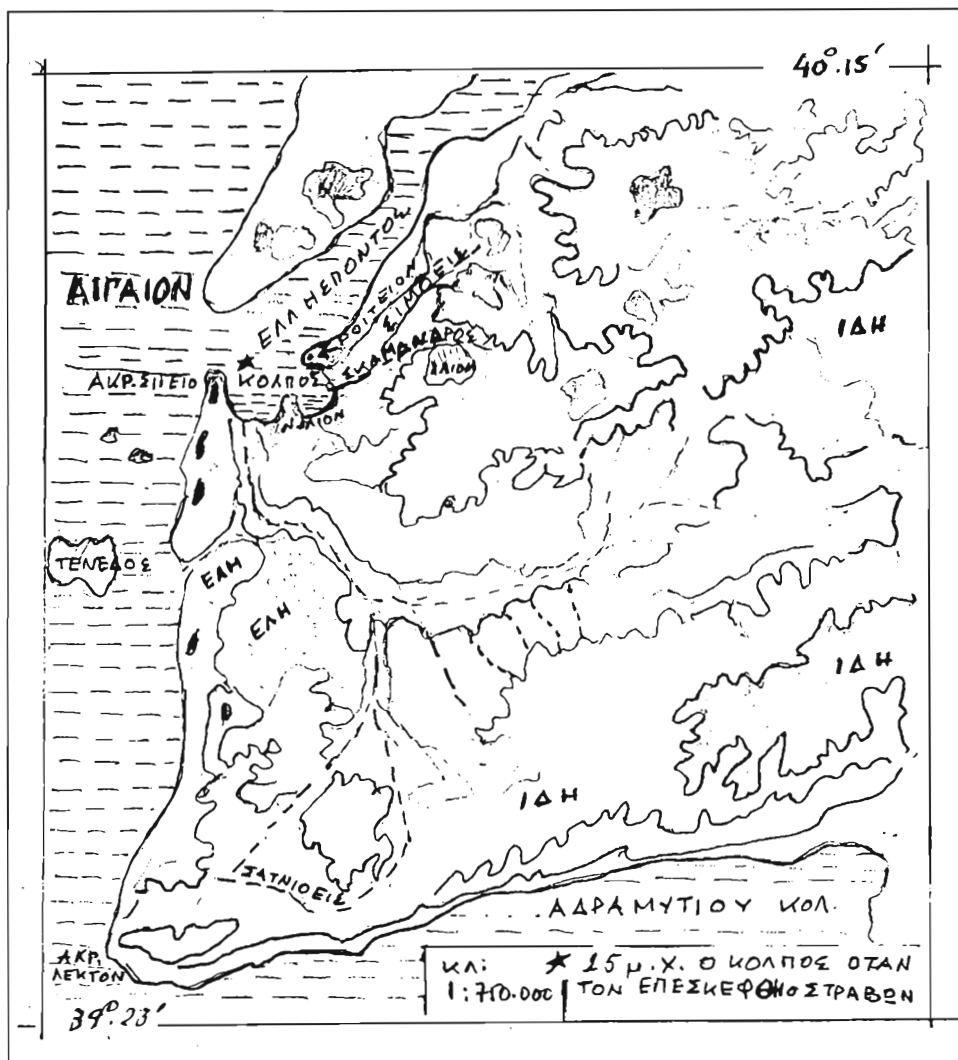
37. (Ὁ Στράβων ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρία κάποιου ὀνόματι «Πολίτου», ὁ ὁποῖος ἀναφερόμενος στοὺς στίχους τῆς Ἰλιάδος Β 792-794 θεωρεῖ ὅτι πράγματι «πέντε σταδίου (1.000 μ. περίπου) ἀπέχει τοῦ Αἰσυήτου ὁ τάφος ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς πόλεως» καὶ προσθέτει ὅτι στὴν νῦν πόλι τοῦ Ἰλίου δὲν ὑπάρχει ἡ ὁδὸς πέρα τῶν τειχῶν, ὅπως ὁ Ὀμηρος λέγει ὅταν περιγράψῃ πῶς ὁ Ἀχιλλεὺς κυνηγοῦσε τὸν Ἑκτορά γύρω ἀπὸ τὴν πόλι τοῦ Πριάμου τρέχοντας (Ἰλ. Χ 165): «ὡς τῷ τρεῖς Πριάμοιο πόλιν περιδινηθήτην καρπαλίμοισι πόδεσσι» [ἔτσι κι ἐκεῖνοι τρεῖς φορές γυρόφεραν τοῦ Πριάμου τὴν πόλι τρέχοντας]. Καὶ ἐξηγεῖ ὅτι: ἡ νῦν πόλι τοῦ Ἰλίου δὲν ἔχει περί τῆς ὁδόν, διότι εὐρίσκεται ἐπάνω σὲ συνεχῆ ράχι, ἐνῶ ἡ παλαιὰ πόλι ἔχει περιβάλλουσαν ὁδόν).

38. Οὐδὲν ὅμως ἔχνος τῆς ἀρχαίας πόλεως σώζεται, εὐλόγως: διότι, ὡς γνωστόν, ἐκπορθήθηκαν καὶ εὐρισκόμενες γύρω τοῦ Ἰλίου ἄλλες πόλεις ὅχι τελείως καταδαφισμένες, ὅπως αὐτὴ ἡ πόλι τοῦ Ἰλίου ἐκ βάθρων εἶναι ἀνασκαμμένη. Ἀκόμη καὶ τὰ λιθάρια τῆς γκρεμισμένης πόλεως ἀνηρπάγησαν καὶ μετηνέχθησαν ἀπὸ τὸν Μυτιληναῖο Ἀρχαϊάνακτα, ὅπως βεβαίως λέγουν, καὶ ὅτι διὰ τῶν λίθων αὐτῶν ἐτείχισαν τὸ Σίγειον».

[Παρέρχομαι τὰ μέρη 39, 40, ποὺ ὁμιλοῦν γιὰ τὰ ἐξαφανισθέντα τεῖχη τοῦ Ἰλίου, καὶ συνεχίζω μὲ τὴν § 41, στὴν ὁποία ὁ Στράβων ἀναφέρεται καὶ πάλι στὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου γιὰ τὴν καταστροφή]:

41. «Κατὰ τὸν ἴδιο, λέγουν οἱ Ἰλιεῖς κάτοικοι τῆς νέας πόλεως, ὁ Ὀμηρος κατηγορηματικὰ ὁμίλησε γιὰ τὸν ἀφανισμό τῆς πόλεως ὡς ἐπιόρκου, τὴν ὁποία καὶ θὰ τιμωρήσῃ ὁ Ζεὺς (Ἰλ. Δ 164-168):

“ἔσσεται ἡμαρ ὅτ’ ἂν ποτ’ ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρή
καὶ Πρίαμος καὶ λαὸς εὐμελλίῳ Πριάμοιο,
Ζεὺς δὲ σφι Κρονίδης ὑψίζυγος, αἰθέρι ναίων,
αὐτὸς ἐπισείησιν ἐρεμνὴν αἰγίδα πᾶσιν
τῆσδ’ ἀπάτης κοτέων”.

ΧΑΡΤΗΣ ΤΡΩΑΔΟΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 15 μ.Χ. ΚΑΤΑ ΣΤΡΑΒΩΝΑ

«Ἔστι δὲ τὸ μῆκος τῆς παραλίας ταύτης ἀπὸ τοῦ Ῥοιτείου μέχρι Σιγείου... ἑξήκοντα σταδίων (11.100 μ.) εὐθυπλοούντων ὑποπέπτωκε δὲ τῷ Ἰλίῳ (νέον) πᾶσα ὅσον δώδεκα σταδίου (2.220 μ.) ...ὅτε Σκάμανδρος, καὶ ὁ Σιμόεις ...ἐπὶ τὸ Σίγειον ἐκδιδόασιν καὶ ποιοῦσιν τὴν Στομαλίμνην καλουμένην... μέγας αὐχὴν... ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ νῦν Ἰλίου τὴν ἀρχὴν ἔχων συμφυῆς αὐτῷ τεινόμενος δ' ἕως Κεβρηνίας καὶ ἀποτελῶν τὸ Ε γράμμα πρὸς τοὺς ἐκατέρωθεν ἀγκῶνας» «Γεωγρ.» ΙΓ' 31, 32, 33, 34).

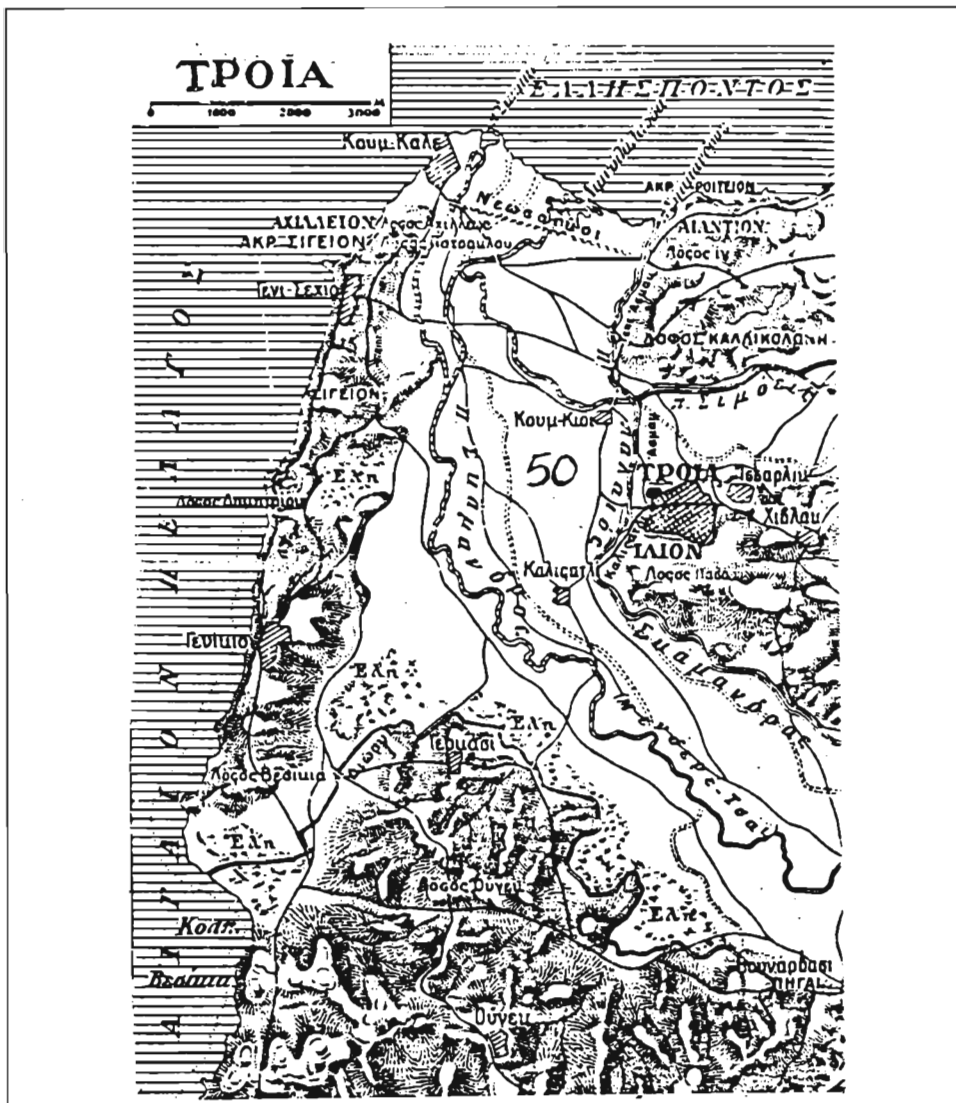
[κάποτε θάρρη ημέρα, πού θά ἀφανισθῇ ἡ ἱερή πόλι τοῦ Ἰλίου καί αὐτὸς ὁ Πρίαμος καί ὁ λαὸς ὁ καλοεξοπλισμένος τοῦ Πριάμου, ὁ Ζεὺς ὁ υἱὸς τοῦ Κρόνου ὁ ἐποπτεύων καί κρίνων ἀφ' ὕψηλοῦ, ὁ κατοικῶν στοὺς αἰθέρες αὐτὸς (τιμωρεῖ) ἐπισείων τὴν φοβερή του ἀσπίδα γι' αὐτὴν τὴν ἀπάτη τῶν Τρώων]. Ἐδῶ ἡ παρατήρησι τοῦ Ὀμήρου ἐπισημαίνει τὸν κίνδυνο τοῦ ὀριστικοῦ ἀφανισμοῦ ἐκείνων πού παραβιάζουν τοὺς φυσικοὺς νόμους, πού ἀφοροῦν τὰ ἀνθρώπινα ὄντα. Ἡ προσωρινὴ ἐπικράτησι διὰ τῆς ἐξαπατήσεως θά στραφῇ ὀπωσδήποτε ἀργὰ ἢ γρήγορα, ὁ χρόνος δὲν ἔχει σημασία, ἐναντίον τοῦ ἀπατεῶνος ἡγέτη καί δυστυχῶς καί τοῦ λαοῦ πού τὸν ἀκολούθησε».

43. «*Πολυπίδακα* (δηλαδὴ μὲ πολλὰς πηγὰς) τὴν Ἰδῆ οἱ πολλοὶ νομίζουν ὅτι ἀποκαλοῦν γιὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐξ αὐτῆς ῥεόντων ποταμῶν, περισσότερο δὲ πάσης ἄλλης τὴν περιοχὴ τῆς Δαρδάνου, ὑποκειμένης στὴν Ἰδῆ καί μέχρι τῆς Σκήψεως καί στὰ πέριξ τοῦ Ἰλίου· ἔμπειρος δὲ τῶν τόπων αὐτῶν λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ ὅτι ἐγεννήθη ἐκεῖ, ὁ Δημήτριος τὰ τότε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξιστορεῖ· διότι, λέγει, κάποιος λόφος τῆς Ἰδῆς ὀνόματι Κότυλος, εὐρίσκεται ἑκατὸ περίπου στάδια (18.500 μ.) μακρὰν τῆς Σκήψεως, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζουν καί ῥέουν καί ὁ Σκάμανδρος καί ὁ Γρανικός καί ὁ Αἴσηπος, οἱ μὲν στρεφόμενοι πρὸς Βορρᾶν καί πρὸς τὴν Προποντίδα, ἐκ περισσοτέρων δὲ πηγῶν συγκεντρώνοντες τὰ νερά των, ὁ δὲ Σκάμανδρος στρέφεται πρὸς τὴν Δύσι ἐκ μᾶς μόνον πηγῆς ἐφοδιαζόμενος. Ὅλες δὲ οἱ πηγὰς μεταξύ των πλησιάζουν καί σὲ ἀπόστασι εἴκοσι σταδίων (3.700 μ.) εὐρίσκονται ὅλες. Ἡ περισσότερο ἀπομακρυσμένη ἐκ τῆς ἀρχικῆς εἶναι τοῦ Αἰσήπου, ἡ τελευταία ἀπέχουσα σχεδὸν πεντακόσια στάδια (92.500 μ.). Μᾶς ἐξηγεῖ δὲ τὸν λόγο ὁ Ὀμηρος λέγοντας (Ἰλ. X 145-152) [Ἄς προσέξουμε στοὺς στίχους αὐτοῦς, πού μᾶς πληροφοροῦν πόσο κοντὰ στὰ τεῖχη τοῦ Ἰλίου πλησίαζε ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ]:

“Οἱ δὲ παρὰ σκοπιὴν καὶ ἐρινεὸν/ἠνεμόεντα/τείχεος αἰὲν ὑπέκ κατ’ ἀμαξιτὸν ἐσσεύοντο,/κρουνῶ δ’ ἴκανον καλλιρρόφω, ἔνθα τε πηγαί/δοιαί ἀναΐσσουσι Σκαμάνδρου δινήεντος·/ἢ μὲν γὰρ θ’ ὕδατι λιαρῶ ῥέει, ἀμφὶ δὲ καπνὸς/γίνεται ἐξ αὐτῆς ὡς εἰ πυρὸς αἰθομένοιο·/ἢ δ’ ἐτέρῃ θέρεϊ προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ/ἢ χιόνι ψυχρῇ ἢ ἐξ ὕδατος κρυστάλλω./Ἐνθα δ’ ἐπ’ αὐτῶν πλυνοὶ εὐρέες ἐγγὺς ἔασιν/καλοὶ λαῖνεοι ὄθι εἴματα σιγαλόεντα/πλύνεσκον Τρώων ἄλοχοι καλά τε θύγατρες/τὸ πρὶν ἐπ’ εἰρήνης, πρὶν ἐλθεῖν υἱας Ἀχαιῶν”.

[Ἔτσι κοντὰ στὸ παρατηρητήριο (σκοπιὰ) καί στὸν ἀνεμόδαρτο ἀγριοσυκεῶνα ἔτρεχαν συνέχεια (ὁ Ἐκτώρ καί ὁ Ἀχιλλεὺς) ἐκεῖ, στὸν ἀμαξιτὸ δρόμο μέχρι τίς δύο καλλιρροὲς πηγές, ὅπου καί τὰ ὕδατα ἀναπηδοῦν κατὰ δύο τρόπους τοῦ στροβιλιζόμενου Σκάμανδρου. Ἡ μία ἀναβλύζει χλιαρὸ νερὸ καί ὀλόγυρα σκορπάει ἀτμούς, λὲς καί τὴν ἐξέσταναν οἱ φλόγες φωτιᾶς. Ἡ ἄλλη κατακαλόκαιρο βγάξει πολὺ κρύο νερό, κρύο σὰν τὸ χαλάζι ἢ τὸ χιόνι καί τὸν πάγο. Ἐκεῖ κοντὰ ἦταν κάτι γοῦρνες πλατειές, ὠραῖες, πέτρινες, ὅπου ἄλλοτε, στῆς εἰρήνης τὸν καιρὸ, πρὶν ἔρθουν οἱ Ἀχαιοί, οἱ γυναῖκες καί οἱ ὁμορφες τῶν Τρώων θυγατέρες ἔπλυναν τ’ ἀπαλοῦφанта σκουτιά τους]. [Ὁ Στράβων συνεχίζει λέγων ὅτι:] Σήμερα βεβαίως οὔτε θερμὴ πηγὴ εὐρίσκεται στὴν περιοχὴ ἐκείνη οὔτε ἡ πηγὴ τοῦ Σκάμανδρου εἶναι αὐτή, ἀλλὰ στὸ ὄρος, καί βεβαίως ὄχι δύο ἀλλὰ μία». [Συνεχίζω τὴν ἀφήγησι τοῦ Στράβωνος παραλείποντας τὰ χωρία 44, 45 ὡς ἀπομακρυνόμενα τοῦ θέματος].

46. «Εἶναι λοιπὸν μετὰ τὸ ἀκρωτήριο Σίγειον καί τὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέως ἡ διάβασι πρὸς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴ τῆς Τενέδου, τὸ Ἀχαιῖον, καί αὐτὴ ἡ Τένεδος ἀπέχουσα ὄχι περισσότερο τῶν σαράντα σταδίων ἐκ τῆς ἡπείρου (7.400 μ.), ἔχει

ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΡΩΑΔΟΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 1931 μ.Χ.
Στὸν χάρτην αὐτὸν βλέπουμε ἓνα μόνον μέρος τῆς ἐπι-
χωματωθείσης πεδιάδος. Προσέξτε ὁμως τὰ κάτω τοῦ
πάλαι ποτὲ Σιγείου Ἀκρωτηρίου ἔλη καὶ τὴ διώρυγα
ὅπως καὶ τὴν ἐπέκτασι αὐτῶν (ἐλῶν) καθ' ὅλην τὴν
παράλληλη πορεία τοῦ Μεντερὲς ποταμοῦ. Ἀκόμη τὸ
ἀκρωτήριο Ροίτειον. Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ὅτι ὁ εὐρὺς
κόλπος τοῦ Ὀμήρου ἐπιχωματώθη στὶς ἐπόμενες χι-
λιετίες. Αὕτῃ ἡ τοπογραφικὴ ἀλλαγὴ ἐμφανίζεται
στοὺς χάρτες πού προηγοῦνται.

δὲ περίμετρο ὀγδόντα στάδια (14.800 μ.) καὶ πόλι Αἰολίδα καὶ δύο λιμένες καὶ ἱερὸ τοῦ Σμινθέως Ἀπόλλωνος, ὅπως καὶ ὁ Ὅμηρος μαρτυρεῖ (Ἰλ. Α 37-39): «*Κλυθὶ μὲν ἀργυρότοξ' ὅς Χρύσης ἀμφιβέβηκας Κίλλαν τε ζαθέην Τενέδοιό τε Ἴφι ἀνάσσεις, Σμινθεῦ, ...*». [Ἀκουσε τὴν πρόσκλησί μου, Σμινθέα Ἀπόλλωνα μὲ τὸ ἀργυρὸ τόξο, ἐσὺ ποὺ καὶ τὶς δύο πλευρὲς ἐπιβλέπεις, τὴν Χρῦση καὶ τὴν Κίλλα τὴν ἰσόθεο καὶ στὴν Τένεδο τὴν κραταιὰ βασιλεύεις]. Εὐρίσκονται δὲ πλησίον τῆς Τενέδου πολλὰ ξερονήσια, καὶ μάλιστα καὶ δύο τὰ ὅποια ἀποκαλοῦν Καλύνδας· καὶ αὐτὴν ὅμως τὴν Τένεδο Καλύνδαν ἀποκαλοῦν μερικοὶ.

47. «Κάτωθεν δὲ τοῦ Ἀχαιίου ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἡ Λάρισα καὶ οἱ Κολῶνες, διὰ βασις πρότερον τῶν Τενεδίων καὶ ἡ σημερινὴ Χρῦσα ἐπὶ ὑψώματός τινος πετρώδους ὑπεράνω τῆς θαλάσσης ἰδρυμένη».

48. «Σ' αὐτὴν δὲ τὴν Χρῦση καὶ ἱερὸ τοῦ Σμινθέως Ἀπόλλωνος ὑπάρχει καὶ τὸ σύμβολο γιὰ τὸ ἔτυμον τοῦ ὀνόματος [σμίνοθος = ποντικὸς] εὐρίσκεται στὸ ἄκρο τοῦ ποδὸς τοῦ ξοάνου τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος».

ΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

Εἶναι ἀνάγκη νὰ συνδυάσουμε τὰ ἀφηγούμενα ὑπὸ τοῦ Στράβωνος μὲ αὐτὰ τοῦ Ὀμήρου, ὥστε νὰ κατορθώσουμε νὰ ἐντοπίσουμε περίπου τὸ λιμάνι τῆς Χρῦσης. Ἐξ αὐτῆς τῆς Ὀμηρικῆς ἀφηγήσεως προκύπτει καὶ ἡ πανάρχαιη μορφή ἐνὸς κόλπου ἀνύπαρκτου σήμερα, στὸν ὅποιον ὄχι μόνον ὁ Σκάμανδρος ἐξέβαλλεν ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ποταμοὶ ἢ χεῖμαρροι, οἱ ὅποιοι κατήρχοντο ἀπὸ τὴν «σκολοπενδρῶδη» κατὰ τὸ σχῆμα [σκολόπενδρα = σαρανταποδαροῦσα] ὄροσειρὰ τῆς Ἰδης καὶ ἐξέβαλλαν παρὰ «ἄλὸς εὐρέα κόλπον» (Ἰλ. Φ 125).

Τὸ μέγεθος τοῦ κόλπου ἐμφανίζεται σήμερα μὲ τὴν μορφή μιᾶς ἀπέραντης πεδιάδας, ἡ ὁποία ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὶς προσχώσεις τῶν ποταμῶν, οἱ ὁποῖες ὄχι μόνον ἐκάλυψαν ὅλον τὸν «εὐρὺν κόλπον», ἀλλὰ ἐπέρασαν καὶ τὴν νοτιὰ ἀκρόμην εὐθεία τῶν δύο ἀκρωτηρίων Σιγείου-Ροιτείου τῶν 60 σταδίων, ὅπως ὁ Στράβων ἀπεκάλυψε (11.000 μ.), ἀλλὰ καὶ προχώρησαν σχηματίζουσες ἓνα ἀντίθετο (πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος ὑπάρχοντα ἀκόμῃ τότε κόλπον) τόξο, ἢ κορυφὴ τοῦ ὁποίου σήμερα φέρει τὴν ὀνομασίαν Κούμ-Μπουρνού (= Ἀμμῶδες Ἀκρωτήριο). Γιὰ τὸν πρὸ 2000 περίπου ἐτῶν κόλπο ἀπὸ σήμερα, ὅπως καὶ γιὰ τὴν πόλιν τοῦ Ἰλίου, παλαιὰ καὶ νέα, ὁμιλεῖ ὁ Στράβων, δίδοντας πολλὰ καὶ σπουδαῖα στοιχεῖα, σχολιάζοντας καὶ αὐτὸς τὸν Ὅμηρο. Ἀς ξαναδοῦμε ἐν συντομίᾳ τὸ τοπογραφικὸ τοῦ Στράβωνος στὰ κύρια σημεία, τὰ ὅποια ἐν ἐκτάσει ἔδωκε στὶς παραγράφους 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 43, 46, 47, 48. Τὸ τοπογραφικὸ αὐτὸ μᾶς λέει:

(α) Ἡ ἀπόστασι μετὰ τῶν δύο ἀκρωτηρίων Ροιτείου καὶ Σιγείου εἶναι 11.000 μ. σὲ εὐθεία πλεῦσι.

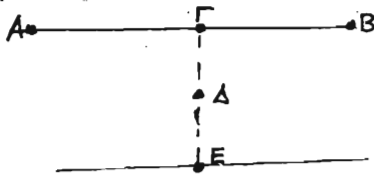
(β) Μετὰ τὸ ἀκρωτήριο Ροίτειον ὑπάρχει μιὰ πόλι ἐκτεινόμενη παραλιακῶς, ὅπου καὶ ὁ ἀνδριὰς τοῦ Αἴαντος.

(γ) Στὸ Σίγειο ἀκρωτήριο ὑπάρχει πόλι κτισμένη στὴν κατωφέρεια, λιμάνι, τὸ Ἀχαικὸ στρατόπεδο καὶ ἡ Στομαλῖμνη, ὅπου καὶ οἱ ἐκβολὲς τοῦ Σκαμάνδρου. Στὸ ἔσχατο ἄκρο τὸ Πρωτεσιλάειον μνῆμα καὶ ἡ Ἐλεοῦσα.

(δ) Τὸ τόξο τῆς παραλίας αὐτῆς (Σιγείου-Ροιτείου) κατέρχεται κάτω τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως τοῦ Ἰλίου 2.220 μ. (Ὁ Στράβων ὑπολογίζει τὸ τόξο τῆς παραλίας ἐκ τῆς κωμοπόλεως τοῦ Ἰλίου καὶ θεωρεῖ ὅτι αὐτὴ προχωρεῖ κάτω ἀπὸ τὴν κωμόπολιν 2.220 μ. Τὸ ἐρώτημα εἶναι ἐὰν ἐκ τῶν στοιχείων ποὺ μᾶς δίδει δυνατότητα νὰ προσδιορίσουμε τὴν θέσιν).

(ε) Ὁ Στράβων ἀφοῦ μᾶς ἔδωσε τὸ βάθος τοῦ τόξου (2.220 μ. ἀπὸ τὴν Ἰλιέων κώμη), λέγει τώρα ὅτι στὸ σημεῖο ὅπου εὐρίσκεται ἡ Ἰλιέων κώμη ἦταν καὶ τὸ «Ἴλου σῆμα» καὶ ὅτι αὐτὸ ἀπέχει ἀπὸ τὸ παλαιὸ Ἴλιο 5.500 μ. Τὴν κωμόπολι τῶν Ἰλιέων ἐπίσης ὑπολογίζει, ὅτι εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν δύο ἀγκώνων, δηλαδὴ τῶν δύο ἀκρωτηρίων (§ 34), τὸ δὲ παλαιὸ Ἴλιο μεταξὺ τῆς ἀρχῆς, δηλαδὴ τοῦ Σιμόεντος πεδίου, καὶ τοῦ Σκαμανδρίου πεδίου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ παραλία τοῦ κόλπου ὁμοῦ μὲ τὰ δύο ἀκρωτήρια καὶ ἡ προεξοχὴ τῆς κωμοπόλεως τοῦ Ἰλίου ἐφαίνοντο σ' αὐτὸν ὥς νὰ ἐσχημάτιζαν τὸ γράμμα Ε ἢ ε. Θεωρεῖ δὲ ὅτι τὸ πεδίων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ κωμόπολι τῶν Ἰλιέων, ἔχει μῆκος ἐπίσης 2.220 μ. (ἀπὸ τῆς κάτωθεν αὐτοῦ παραλίας).

Ἐνας πρῶτος ὑπολογισμὸς θὰ εἶχε ὡς συμπέρασμα ὅτι ἐντὸς ἐνὸς σχήματος ὁμοιάζοντος πρὸς τὸ Ε ἢ πλευρὰ του πρὸς τὸ Ροίτειο θὰ ἦταν μεγαλύτερη, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι αὐτὸ εὐρίσκεται σὲ ὑψηλότερο σημεῖο ἀπ' ὅ,τι τὸ Σίγειο στὸν Ἑλλησποντο, ἡ δὲ κωμόπολι τῶν Ἰλιέων ἀνέρχεται στὸν κόλπο σὲ ἴση ἀπόστασι ἀπὸ τῆς παραλίου γραμμῆς. Ὁ κόλπος δηλαδὴ εἶναι διπλάσιος τοῦ βάθους τῶν 2.220 μ., ἄρα ἀπέχει 4.440 μ. ἐκ τῆς νοτιῆς γραμμῆς ποῦ συνδέει τὰ δύο ἀκρωτήρια. Ἐὰν θέλουμε νὰ δώσουμε τὴν εἰκόνα δι' ἐνὸς σχήματος γεωμετρικοῦ καὶ σὲ μία κλίμακα 1:250.000 ἐπὶ χάρτου, τότε θὰ σχηματίζαμε τὸ κάτω σχέδιο:

$$AB = 11.000 \mu.$$

$$\Gamma\Delta = 2.220 \mu.$$

$$\Delta E = 2.220 \mu.$$

$$A = \text{Σίγειον}$$

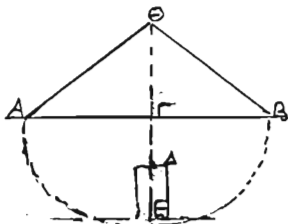
$$B = \text{Ροίτειον}$$

$$\Delta = \text{Κώμη Ἰλίου}$$

$$E = \text{Μυχὸς κόλπου}$$

Γιὰ τὸ σχῆμα τοῦ κόλπου τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος, ἀρκοῦμαι σ' αὐτὸ ποῦ ὁ ἴδιος λέει: «διείργει δ' ἑκάτερον τῶν λεχθέντων πεδίων ἀπὸ θατέρου μέγας τις αὐχὴν τῶν εἰρημένων ἀγκώνων (Σιγείῳ-Ροιτείῳ) ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ νῦν Ἰλίου τὴν ἀρχὴν ἔχων συμφυῆς αὐτῷ, τεινόμενος δ' ἕως τῆς Κεβρηνίας καὶ ἀποτελῶν τὸ Ε ἢ ε γράμμα πρὸς τοὺς ἐκατέρωθεν ἀγκῶνας».

Ὅπως δὲ ἐσημείωσα προηγουμένως, σήμερα αὐτὸ τὸ γράμμα Ε ἔχει λάβει μία νέα μορφή, ὅπως περίπου στὸ κατωτέρω σχῆμα:

Ὅποτε τὸ περίπου τρίγωνο ΑΒΘ ἀπέχει ἀπὸ τὸ Ε τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος ἴση περίπου ἀπόστασι πρὸς τὴν νοτιῇ γραμμὴ ΑΒ. Ἐχουμε δηλαδὴ μιὰ περιοχὴ ἐνὸς κύκλου ἀκτί- νος 4.400 μ., ἐντὸς τοῦ ὁποίου στὸ ἄνω ἡμικύκλιο ἐγγράφεται

τρίγωνο περίπου ἰσοσκελές, ἡ διχοτόμος τοῦ ὁποίου εἶναι 4.400 μ., ἡ δὲ βάσι του 11.000 μ. Αὐτὸ βεβαίως τὸ σχῆμα δὲν εἶναι ἀκριβές, ἀλλὰ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ σχηματίσουμε μιὰ μικρὴ ἀντίληψι τοῦ ὄγκου τῶν ἐπιχωματώσεων ποῦ ἐκάλυψαν τὴν ὥς ἄνω περιοχὴ ἐντὸς ἐνὸς διαστήματος 2.000 περίπου ἐτῶν (Α Ε Β Θ Α).

Ἐνας ὅμως κόλπος αὐτῆς τῆς μορφῆς οὐδέποτε θὰ ὠνομάζετο ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου «εὐρύς». Ὁ Ὀμηρὸς ὁμιλεῖ γιὰ τὸν λιμένα τῆς Χρύσης, ὁ ὁποῖος βεβαίως λόγῳ τῶν προσχώσεων τοῦ κόλπου εἶναι σήμερα ἀπροσδιόριστος, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Στράβων ἀναγνωρίζει. Ὁ Ὀμηρὸς ὅμως ἀποκαλεῖ τὸν λιμένα αὐτὸν «πο-

λυβενθέα» ('Ιλ. Α 430-439)· και για να φθάση κανείς εκεί, έκανε ένα ταξίδι, το οποίο μαζί με το γλεντοκόπι κάλυπτε μια όλόκληρη ημέρα (12 ώρες).

Τὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν λιμένα τῆς Χρύσης, ποὺ μᾶς ἔδωσε ὁ Ὅμηρος, μᾶς ἐπιτρέπουν τὴν συναγωγὴ ἑνὸς συμπεράσματος: ὅτι ἡ Χρῦση, ποὺ εἶχε δεσμοὺς μετὸν Σμινθέα Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος εἶχε ὑπὸ τὴν προστασία του καὶ τὴν Τένεδου, μπορεῖ νὰ εὐρίσκετο στὴν ἔσω πλευρὰ τοῦ κόλπου καὶ στὸ ὕψος περίπου τῆς Τενέδου. Ἐὰν λάβουμε ὡς δεδομένο, ὅτι τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀχαιῶν εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἡ ἀπόστασι σὲ εὐθεία γραμμὴ μέχρι τῆς Τενέδου εἶναι 240 περίπου στάδια στὸν χάρτη μας (1:750.000), τότε καὶ ὁ λιμὴν τῆς Χρύσης ἴσως νὰ εὐρίσκετο στὴν αὐτὴ περίπου ἀπόστασι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν (Ὅμηρικόν). Ἐὰν τώρα μετατρέψουμε τὰ 240 στάδια σὲ μέτρα, ἔχουμε 44.400 μ. καὶ ἐὰν διαιρέσωμε τὸ 44.400 μὲ τὸ 7.500 μ. (τὴν ἀπόστασι ποὺ συνήθως διανύει σὲ μιὰ ὥρα ἕνα ἱστιοφόρο πλοῖο), τότε διαπιστώνουμε ὅτι ἡ διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ ἦταν περίπου 6 ὥρες καὶ ἐπομένως τὸ «γλεντοκόπι» πῆρε τὶς μισὲς ὥρες, ὁπότε οἱ ἄνδρες τοῦ Ὀδυσσεὺς ἀποσύρθηκαν στὸ πλοῖο, γιὰ νὰ κοιμηθοῦν καὶ νὰ ἀναχωρήσουν τὴν ἐπαύριον.

Ἐὰν τώρα θεωρήσουμε ὅτι ὁ κόλπος ἐπὶ Στράβωνος (βλέπε τὸν χάρτη γιὰ τὸ ἔτος 15 μ.Χ.) ἀπὸ τὴν νοτιὰ γραμμὴ κατήρχετο 4.440 μ., αὐτὴ δὲ ἡ νοτιὰ γραμμὴ εὐρίσκετο πολὺ κοντὰ πρὸς τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, τότε ὁ ἐπὶ Ὀμήρου λιμὴν τῆς Χρύσης εἰσῆρχετο σὲ δεκαπλάσιο βάθος ἐκ τῆς παραλίας ποὺ περιέγραψε ὁ Στράβων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ στενότερο μέρος τοῦ κόλπου λόγῳ τῶν ἀκρωτηρίων ἐμφανίζεται στὸ κλείσιμο τῆς ἀγκάλης, πρέπει βασίμως νὰ ὑποθέσῃ ὁ μελετητὴς ὅτι στὸ μέρος ὅπου εἶναι ὁ λιμὴν τῆς Χρύσης ὁ κόλπος ἀνοίγετο σημαντικά. Δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν νὰ ὑπολογίσῃ κανεὶς σήμερα τὸ ἐμβαδὸν τοῦ κόλπου. Εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ κάποια προσέγγισι τῶν διαστάσεων τοῦ μελετῶντας τὴν πεδιάδα ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὶς ὑπώρειες τῆς Ἰδης καὶ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν του τὸ «πολυβενθές» τοῦ λιμένος τῆς Χρύσης.

Ὁ κ. Κ.Β. Κουτροβέλης, ἐπὶ τῆς μελέτης τοῦ ὁποῖου ἐστηρίχθηκα, γιὰ νὰ ἐκφράσω μερικὲς ἀπόψεις, στηριζόμενος ἐπίσης καὶ στὴν Ὀμηρικὴ ἀφήγησι ('Ιλιάς) ἀλλὰ καὶ στὸν Στράβωνα, θεωρεῖ ὅτι ὁ λιμὴν τῆς Χρύσης πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ μὲ σημεῖο ἀναφορᾶς τὴν ἀκτὴ τοῦ Στράβωνος στρεφόμενος πρὸς τὸ βάθος τῆς πεδιάδος, ὅπου ἄλλοτε καὶ ὁ «εὐρὺς κόλπος». Ἐπειδὴ ὁ σκοπός μου δὲν εἶναι ἡ τοπογραφικὴ μαθηματικὴ ἀπόδειξι τῆς ἐκτάσεως τοῦ κόλπου, ἐκ τοῦ ὁποῖου καὶ μόνο δύναται ἀκριβῶς νὰ προκύψῃ ὁ χρόνος ποὺ ἀπαιτήθη γιὰ τὶς προσχώσεις μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος, ἀλλὰ ἡ παράθεσι στοιχείων ἐκ τοῦ Ὀμήρου, ποὺ πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν γιὰ τὸν ὑπολογισμό τοῦ μεγέθους τοῦ κόλπου, θεωρῶ ὅτι πέρα τοῦ στοιχείου τοῦ λιμένος τῆς Χρύσης πρέπει νὰ προσέξουμε καὶ ἕνα ἄλλο ἐπίσης στοιχεῖο, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται στοὺς Λέλεγες, τὸ ὄνομα τῶν ὁποίων ἀναφέρεται στὰς «Ῥοίας» (ἀπ. 115, Rzach) καὶ ὁμιλεῖ γιὰ ἀνθρώπους ποὺ ὁ Δευκαλίων μετὰ τὴν καταστροφὴ συγκέντρωσε καὶ ἀνέθεσε τὴν φροντίδα τοὺς στὸν Λοκρό. Ἐθεώρησα δέ, ὅπως ἀναγνώσατε, ὡς πέμπτο τοπογραφικὸ σημεῖο τὸν ποταμὸ «Σατνιόεντα», στὶς ὄχθες τοῦ ὁποῖου οἱ Λέλεγες ἔβοσκαν τὰ βόδια τοὺς κατοικοῦντες οἱ ἴδιοι στὴν ὀρεινὴ Πήδασον [«βουκολέοντι παρ' ὄχθας Σατνιόεντος... Λελέγεσι... Πήδασον αἰπήεσαν ἔχων ἐπὶ Σατνιόεντι»].

Εἶναι λογικό, οἱ κατοικοῦντες τὴν Πήδασο τὴν ἀπόκρημνη τὴν εὐρισκόμενη κοντὰ στὸν Σατνιόεντα ποταμό, νὰ βόσκουν τὰ βόδια τῶν σὲ κάποια πεδιάδα πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ, τὴν ὁποία ἀσφαλῶς ὁ ποταμὸς θὰ διέρρει. Ὁ ποταμὸς ὅμως Σατνιόεις εὐρίσκεται στὰ νότια τῆς Ἰδης καὶ ἴσως ν' ἀπετέλεσε, μαζί μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους τῆς νότιας Ἰδης ποταμοὺς ἢ χειμάρρους, τὴν κύρια πηγὴ τοῦ μετέπειτα ποταμοῦ, ποὺ ἔλαβε τὸ σημερινὸ ὄνομα Μεντερές.

Ἡ σημασία αὐτῆς τῆς Ὀμηρικῆς πληροφορίας εὐρίσκεται στὴν δυνατότητα ὑπολογισμοῦ κατὰ προσέγγισιν τῆς πρὸς Νότον ἐκτάσεως τοῦ κόλπου. Μὲ βάσιν τὴν κλίμακα 1:750.000 τοῦ δημοσιευόμενου χάρτη, ἐκ τοῦ Σιγείου ἢ ἀπόστασι, τότε, τῶν ἐκβολῶν ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ ποταμοῦ Σατνιόεντος ἦταν δυνατόν νὰ φθάσῃ τὰ 240 στάδια (44.400 μ.) καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος ἢ κάτω τῆς τότε παραλίας πεδιάς πρὸς τὶς νότιες ὑπώρειες τῆς Ἰδης νὰ ἔφθανε περίπου στὰ 40.000 μ. Στὴν ἑκτασί αὕτῃ ἢ Ἰδῇ ἔχει τὸ μεγαλύτερο ἄνοιγμα τῆς ἀγκάλης, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι σήμερα ἡ πεδιάς καὶ χθές... ὁ εὐρὺς κόλπος, τὰ ἀκρωτήρια τοῦ ὁποίου τὸ ἓνα, ἐπὶ τὸ Αἰγαῖον, ὑπὸ τῶν νεωτέρων καὶ μετὰ τὸν Ὀμηρὸν ὠνομάσθη Σίγειο, τὸ δὲ ἄλλο, πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, Ροίτειο. Πρέπει καὶ ἐδῶ νὰ τονίσω, ὅτι ἡ μὴ ὀνομασία ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου τῶν ἀκρωτηρίων αὐτῶν δὲν εἶναι Ὀμηρικὴ ἰδιοτροπία, ἀλλὰ ἴσως κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν Τρωικῶν ἡ τοπογραφία τοῦ «εὐρύτατου κόλπου» νὰ ἦταν τελείως διάφορη ἀπ' αὐτὴν ποὺ περιγράφει ἀλλὰ καὶ ὑποθέτει ὁ Στράβων. Ὁ χάρτης σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες τοῦ Ὀμήρου ἦταν ὅπως ἐμφανίζεται σὲ ἄλλη σελίδα. Μὲ αὐτὴν τὴν μορφολογία ἀσφαλῶς δὲν ἦταν δυνατόν ὁ Ὀμηρὸς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ ἀκρωτηρίων. Τὸ βέβαιο πρέπει νὰ εἶναι ὅτι: ἡ χερσόνησος μὲ τὸ ἀκρωτήριο Σίγειο ἐσχηματίσθη πολὺ ἀργότερα τῆς ἐποχῆς τῶν Τρωικῶν. Τὸ Ἴλιον ὅμως εἶχε κτισθῇ στὰ πανάρχαια χρόνια πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δευκαλίωνος ὑπὸ τοῦ Ἴλου τοῦ υἱοῦ τοῦ Δαρδάνου. Βασιλεύοντος δὲ τοῦ Λαομέδοντος, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς δηλαδὴ τοῦ Διὸς, ἡ πόλις ἀπέκτησε «*τείχος εὐρὺ τε καὶ μάλα καλόν*» καὶ ἔτσι ἀπέβη «*ἄρρηκτος πόλις*» ('Ιλ. Φ 441-447). Κατασκευαστὲς τοῦ τείχους, ὅπως εἶδαμε, ἦταν ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Ἀπόλλων. Ἐκινδύνευσαν δέ, ὑπὸ τοῦ Λαομέδοντος, ἐπειδὴ ἐζήτησαν νὰ πληρωθοῦν τοὺς κόπους τῶν, νὰ πωληθοῦν ὡς σκλάβοι σὲ μακρυνὰ νησιά. Τοὺς ἀπειλῆσε ἀκόμῃ, ὅτι θὰ τοὺς κόψῃ τ' αὐτιά μὲ χάλκινο μαχαίρι:

«*Ἄλλ' ὅτε δὴ μισθοῖο τέλος πολυγηθέες ὄραι/ἐξέφερον, τότε νῶϊ βιήσατο μισθὸν ἅπαντα/Λαομέδων ἐκπαγλος, ἀπειλήσας δ' ἀπέπεμπεν./Σὺν μὲν ὁ γ' ἠπειλῆσε πόδας καὶ χεῖρας ὑπερθεν/δήσειν, καὶ περὰν νήσων ἐπὶ τηλεδαπάν/στεῦτο δ' ὁ γ' ἀμφοτέρων ἀπολεσέμεν οὐατα χαλκῶ*».

Ὑπενθυμίζοντας δὲ τὰ ἀνωτέρω στὸν Ἀπόλλωνα ὁ Ποσειδῶν καταλήγει λέγων: «*Τοῦ δὴ νῦν λαοῖσι φέρεις χάριν, οὐδὲ μεθ' ἡμέων/πειρᾷ, ὥς κε Τρῶες ὑπερφίαλοι ἀπολῶνται*». [Σ' αὐτοῦ τὸν λαὸ τῶρα ἐσὺ κάνεις χάρες, ἀντὶ νὰ προσπαθεῖς μαζί μας νὰ γονατίσουν καὶ νάβρουν μαῦρο χαμὸ οἱ ἀλαζόνες Τρῶες].

Ὅπως διαπιστώνει κανεὶς, ὑπῆρξε καὶ συνέχεια αὐτῆς τῆς ἱστορίας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Εὐρυσθέως, ὅταν ὁ Ἡρακλῆς ἀνέλαβε νὰ εἰσπράξῃ τὸ χρέος. Καὶ λόγῳ ἴσως νέας ἀρνήσεως «*Ἰλίου ἐξαλάπαξε πόλιν, χήρωσε δ' ἀγνιάς*» [κυρίεψε τὴν πόλιν τοῦ Ἰλίου καὶ ἐρήμωσε τοὺς δρόμους τῆς]. Αὐτὰ διαβάζω στὸ E 642 τῆς Ἰλιάδος· καὶ πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ παλαιότερων ἱστορικῶν καταγραφῶν τῶν «Μουσειῶν Λόγων», ἀπ' ὅπου ἀντλεῖ τὶς πληροφορίες τοῦ Ὀμήρου. Παλαιὰ λοιπὸν ἢ διάστασι μεταξὺ τοῦ ἐκάστοτε μεγάλου βασιλέως καὶ τοῦ βασιλέως τῶν λαῶν τῆς περιοχῆς τῆς Ἰδης τῶν ὀνομαζομένων Τρώων. Αὕτῃ ὅμως, ὅπως ἔλεγα, ἡ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ὁμιλήσουμε γιὰ ἀρκετὰς χιλιετίες πρὸ τῶν Τρωικῶν καὶ πρὸ ἀσφαλῶς τῆς φοβερῆς ἀναστατώσεως τοῦ πλα-

νήτη μας, γνωστής με τὸ ὄνομα «Κατακλυσμός». Αὐτὸς ὁ κατακλυσμός κατεγράφη ἀπὸ τοὺς διασωθέντες κατοίκους τοῦ χώρου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ὡς «ἐπὶ Δευκαλίωνος καταστροφή», δηλαδὴ καταστροφή πού ἐγινε, ὅταν μέγας βασιλεὺς στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ἦταν ὁ Δευκαλίων.

Ἦδη μὲ βάσι ὅσα ἀνέφερα ἐκ τοῦ Ὀμήρου καὶ Στράβωνος ἔχω τὴν γνώμη, ὅτι ἐσχηματίσθη ἡ βάσι ἢ τὸ θεμέλιο, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ δυνάμεθα εὐχερῶς καὶ μόνο μὲ τὴν βεβαίωσι τοῦ Στράβωνος νὰ φαντασθοῦμε κατὰ ἀπολύτως λογικὸ συνειρμό, ὅτι, ἐὰν ἡ σημερινὴ μορφή τοῦ χάρτη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος ἀλλάξε κατὰ τὸν ἐντυπωσιακὸν αὐτὸν τρόπον πού ἔδωσα προηγουμένως καὶ ἡ ξηρὰ ὑπὲρ τὰ δύο ἄκρωτήρια κατὰ 4.500 μ. ἀπὸ τὴν νοτιὰ γραμμὴ Σιγείου-Ροιτείου, τότε εἶναι φανερό ὅτι καὶ αὐτὸς ἐπίσης ὁ λιμὴν τῆς Χρύσης ἀπεῖχε 3-4 φορές ἀπὸ τὴν ἐπιχωματωθεῖσα περιοχὴ, ὅπως αὐτὴ σήμερα ἐμφανίζεται [βλέπε τὸν σημερινὸ χάρτη (1931) τῆς Τρωάδος]. Μὲ βάσι ἐπομένως ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος ἔχουν παρέλθει 1966 ἔτη, εὐκόλα δυνάμεθα νὰ στηρίζουμε τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ εὐρὺς κόλπος πού ἀναφέρει ὁ Ὀμηρος ὑπῆρξε πράγματι εὐρὺς ἀλλὰ 6.000 καὶ πλέον χρόνια πρὸ Χριστοῦ —καὶ ἴσως μὲ κάποιες παραλλαγές κατὰ τὴν περίοδο τῶν Τρωικῶν. Ἐκεῖνο πάντως πού πρέπει ν' ἀπορριφθῇ εἶναι, ὅτι τὰ Τρωικὰ εἶναι ὑπόθεσι τοῦ 1.200 π.Χ. Τότε «εὐρὺς κόλπος» δὲν ὑφίσταται!

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἡ παροῦσα ἐργασία δὲν ἐπιδιώκει νὰ ἐκδώσῃ τελικὰ πορίσματα, ἀλλὰ νὰ βοηθήσῃ στὴν κατανόησι τῆς πράγματι σημαντικῆς ἐρευνας τοῦ κ. Κ.Β. Κουτρουβέλη γιὰ τὴν χρονολόγησι τῆς πανάρχαιας Ἑλληνικῆς ιστορίας.

Ἡ ἀρχαιότης ὅμως τοῦ χώρου, ὁ ὁποῖος πρῶτος πρὸ 145.000.000 ἐτῶν εἶδε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ὅταν ὅλες οἱ ἄλλες περιοχὲς εὐρίσκοντο ὑπὸ τὰ ὕδατα τοῦ οἴνουπος πόντου, μᾶς ἐπιβάλλει νὰ συντρίψουμε μὲ θάρρος τὰ ἐμπόδια πού ἡ πνευματικὴ μας ἀφασία καὶ ἡ ἀμάθεια ἀνήγειραν γύρω ἀπὸ τὴν ιστορίαν τοῦ χώρου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ προοίμιον τῆς ιστορίας τῶν πολιτισμῶν ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος. Νὰ διακηρύξουμε δὲ μὲ θάρρος τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν μας, μὴ φοβούμενοι τίς ἀντιθέσεις μας μὲ τὰ αὐθαίρετα ὅρια πού ἔχουν ἐπιβάλλει οἱ κατεστημένοι τῆς ιστορίας καὶ τῆς γλωσσολογίας τῶν λαῶν. Ὅρια κυρίως ἐπὶ τῶν χρονολογήσεων τῶν πολιτισμῶν, τῶν συμβάντων, τῆς γλώσσας καὶ γραφῆς τῶν λαῶν τῆς γῆς. Αὐτὴ ἡ αὐθαρεσία καὶ ἡ καθιέρωσι τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναιτιώδους σχέσεως πρέπει νὰ παύσουν νὰ εἶναι ὁ «μπαμπούλας» τῶν ἐρευνητῶν. Εἶναι δὲ τὸ ἔκτρωμα αὐτὸ ἐφεύρεσι τῆς ἐξουσίας καὶ ἔχει ῥίζες πολὺ παλαιάς. Ὁ μεγάλος ἐρευνητὴς τῆς ἀρχαιότητος, ὁ ἐκ Μαγνησίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Πausanias, ὑπέστη καὶ ὁ ἴδιος τὴν ἐπιβολὴν τῶν κατεστημένων καὶ τὸν φόβον τῆς ἐξοντώσεώς του ὑπ' αὐτῶν. Γράφει: *«Περὶ δὲ Ἡσιόδου τε ἡλικίας καὶ Ὀμήρου πολυπραγμονήσαντι (παρ' ὅλον δηλαδὴ πού ἀσχολήθηκα πολὺ καὶ μὲ μέγιστη ἀκρίβεια) οὐ μοι γράφειν ἡδὺ ἦν (δὲν μοῦ ἦταν εὐχάριστον νὰ γράψω — τὰ ὅσα δηλαδὴ περὶ τῆς χρονικῆς περιόδου στὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἀναφέρονται, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ πότε ἔζησαν, μὲ ἐπιμέλεια συγκέντρωσα) ἐπισταμένῳ τὸ φιλαίτιον ἄλλων καὶ οὐχ ἡκιστα ὅσοι κατ' ἐμὲ ἐπὶ ποιήσει τῶν ἐπῶν καθεστήκεσαν (ἐπειδὴ γινώριζω καλὰ τὸ φιλοκατήγορον καὶ φιλόδογον μερικῶν καὶ μάλιστα τῶν κατεστημένων πού ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ἱστορικὰ πανάρχαια κείμενα, δηλαδὴ τὰ ἔπη)»* [Βοιωτικά 30, 3-4].

Πρέπει νὰ τονίσω, ὅτι ὁ Πausanias, τὸ πλουσίον ἔργο τοῦ ὁποῦ κατὰ μέγα μέρος ἐξηφανίσθη (!), παρ' ὅλον ὅτι πολὺ προγενέστερα ἔργα ἄλλων διεσώθησαν πλήρη, ἔζησε τὸν 2ον αἰῶνα μ.Χ., ὅταν ἡ κυριαρχία τῆς Ρώμης ἦταν ὀριστική, ἡ δὲ Ἑλλάς εἶχε περιέλθει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς. Αὐτὴ ἡ ὑποδούλωσι ὑπῆρξε ὁδυνήρῃ γιὰ τὸν Ἕλληνα ἄνθρωπον καὶ τὸν ἑλληνικὸ φυσικὸ χῶρον· ἀλλὰ, τὸ χειρότερον, ἀπεκορυφώθη κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον τὸ ἐξουσιαστικὸ πνεῦμα διὰ τὸν «ἐλέφ Θεοῦ» βασιλέων, γιὰ νὰ λάβῃ τὴν ὀριστικὴν του μορφήν στὸ ἀνατολικὸ Ρωμαϊκὸ κράτος μὲ τὴν κατευθυνόμενη τῶρα ὑπ' αὐτοῦ νέα θρησκεία, τὴν ὁποία καὶ ὠδήγησε σὲ σύγκρουσι, ὅχι βεβαίως μὲ κάποια ἄλλη θρησκεία, ἀλλὰ μὲ αὐτὸν τοῦτον τὸν ἀντιδογματικὸ ἑλληνικὸ Λόγον, θέτοντας αὐτὸν ὑπὸ διωγμὸν μὲ τὴν ὑβριστικὴν γιὰ τὸ πνεῦμα κατηγορίαν τῆς «εἰδωλολατρίας». Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ πραγματικὴ διάστασι μεταξὺ τῶν ἐλέφ Θεοῦ βασιλέων καὶ τῆς «οἰκουμενικῆς Δίκης», δηλαδὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου τοῦ ἐρμηνεύοντος τὸ «γίγνεσθαι» ἐν τῷ κόσμῳ.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ «ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ» ΧΩΡΙΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

‘Ο πασιφιστής

Πασιφιστής λέγεται αὐτὸς ποὺ πρεσβεύει τὸ δόγμα τοῦ πασιφισμοῦ (pacem facere = εἰρήνην ποιεῖν). Ἐπαγγέλλεται, λοιπόν, τὴν εἰρήνην καὶ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν κατάργηση τοῦ πολέμου καὶ τὴ διασφάλιση γενικῆς καὶ μόνιμης εἰρήνης μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν.

★ ★ ★

‘Ο πασιφιστής ἀποτελεῖ συνήθη τύπο τῆς ἀγελαίας κοινωνίας μας, προέρχεται δὲ ἀπ’ τὸ ἀνάριθμο πλῆθος τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰδιαίτερα τῶν νικημένων καὶ ἀδυνάτων, πού, μὴ ἔχοντας ἱκανότητες γιὰ νὰ ἐπικρατήσουν καὶ νὰ διακριθοῦν σ’ ὅποιονδήποτε τομέα καὶ ἐπιθυμοῦντες ὡσαύτως τὴ δύναμη καὶ τὴν προβολή, συγκροτοῦν ὁμάδες καὶ ἐπιτροπές καὶ διοργανώνουν πορεῖες, συλλαλητήρια καὶ διαμαρτυρίες γιὰ τὸν τερματισμὸ (συνήθως ἀνύπαρκτων) πολέμων, γιὰ τὴν κατάργηση ὅλων τῶν πολεμικῶν ὅπλων καὶ μηχανῶν (ἀπὸ πυρηνικὰ μέχρι παιδικὰ παιχνίδια) καὶ γιὰ τὴν «ἐπὶ γῆς εἰρήνην».

★ ★ ★

Φιλοσοφικὰ ὁ τύπος μας εἶναι ἐπικούρειος, τουτέστιν ὕλιστής, «σοσιαλιστής», «προοδευτικὸς» καὶ «δημοκρατικὸς» πολίτης. Ὁραματίζεται, λοιπόν, καὶ κηρύττει τὴν κοινωνία ὅχι μόνο τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἀδελφосύνης, τῆς ἀγάπης στὸν πλησίον καὶ τοῦ οἴκτου, τοῦ ἀλτρουϊσμοῦ καὶ τῆς ἀλληλεγγύης. Ὅμως τὸ περίεργο εἶναι, ὅτι σχεδὸν ποτὲ δὲν φαίνεται νομιμόφρων ἔναντι τῶν ἀξιών, πού ἐνθουσιωδῶς κηρύττει, καὶ αὐτὸ μᾶς ἐκπλήττει, ὅπως ἐξέπληξε τοὺς πάντες καὶ ἡ περίφημη διαθήκη τοῦ δασκάλου τοῦ Ἐπικούρου...

★ ★ ★

Οὐσιαστικὰ ὁ πασιφιστής εἶναι ἀτομιστής καὶ φίλαυτος καὶ ἐπιδιώκει τὴν ἐξουσία καὶ τὴ διάκριση, πρᾶγμα ποὺ τὸν ἀποδεικνύει μαζάνθρωπο καὶ ὑποκριτή. Ἡ μαζικότητα τοῦ τύπου μας γίνεται καταφανὴς ἀπ’ τὴν ἀκαταμάχητη μανία του νὰ ὁμαδοποιῆται καὶ νὰ συστήνῃ ὁργανώσεις, ὅπως καὶ ἀπ’ τὴν ἐπιθυμία του νὰ ἐμφανίζεται καὶ νὰ τὸν προβάλλουν στὶς πάσης φύσεως ἐκδηλώσεις, κάτι ποὺ χαρακτηρίζει αὐτοὺς ποὺ πάσχουν ἀπὸ «ὑπαρξιακὰ προβλήματα», ὅπως λέμε σήμερα. Ἡ ὑποκριτικὴ του ὡσαύτως γίνεται ἐκδηλῆ ἀπ’ τὰ μέσα καὶ τοὺς τρόπους ποὺ μετέρχεται, προκειμένου νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν κοσμοθεωρία του καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν «ἱερὸ» σκοπὸ του: Πιασμένος, ὡς γνωστόν, χέρι μὲ χέρι μὲ τοὺς ὁμοίους του κραυγάζει ἀπειλητικὰ τὰ «εἰρηνιστικά» του συνθήματα, τραγουδᾷ μὲ πάθος τοὺς «εἰρηνευτικούς» του παιᾶνες καὶ παντοιοτρόπως ἐπιδεικνύει τὶς «εἰρηνναῖες» διαθέσεις του ἔναντιόν ὁποιοῦ ἤθελε ἐκφράσει ἢ ἐκδηλώσει ἀντίθετη θέση ἢ ἀποψη. Γι’ αὐτὸ καὶ ἀποτελεῖ ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος τύπο ὁ «φιλήσυχος» αὐτὸς ταραχοποιός, πού μὲ τὴν ἀναταραχὴ ἐπιδιώκει τὴν πρόληψη καὶ τὴν καταστολὴ

κάθε αναταραχής και με τις πολεμικές έκδηλώσεις του την επιβολή «της ειρήνης του τάφου» ἐπὶ τῆς γῆς.

Μέσα στό ἠθικὰ οὐδέτερο ἰδεολογικὸ πλαίσιο τοῦ εἰρηνισμοῦ τοῦ πασιφιστῆ ἢ πολιτικο-κοινωνικῆ «τάξεω πραγμάτων» τίθεται ἐκτὸς ἀμφισβήτησης, ἐνῶ ἡ ὅποια πνευματικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἐξέλιξη ἀντιμετωπίζεται ἐχθρικά. Ἀπεχθάνεται λοιπὸν καὶ φοβᾶται τὴν ἠθικο-πνευματικὴν πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητος, βαπτίζει δὲ σὲ ἐλευθερία τὴν ἐξουσιαστικὴν «τάξιν», σὲ δικαιοσύνη τὴν ἰσότητα καὶ σὲ πρόοδο τὴν κατάργηση τῆς ἀξιοκρατίας καὶ τοῦ κατὰ φύσιν διαφορισμοῦ. Τοιοῦτοτρόπως καθίσταται τροχοπέδη τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ταφόπετρα, κάτω ἀπ' τὴν ὁποία συνθλίβονται καὶ ἀποσυντίθενται οἱ φυσικὲς δυνατότητες τῶν ἀτόμων καὶ οἱ προϋποθέσεις τοῦ πολιτιστικοῦ γίγνεσθαι.

Ὁ πασιφιστὴς εἶναι μὲν δουλόφρων τύπος, ἀλλὰ καὶ τύραννος συγχρόνως. Νικημένος τῆς ζωῆς, δειλιασμένη ψυχὴ καὶ κατὰ συνέπεια συμβιβασμένος μετὰ τὴν ἐκάστοτε κρατοῦσα τάξιν πραγμάτων, ἐπιθυμεῖ νὰ καταστήσῃ θιασῶτες τοῦ δόγματός του ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε νὰ ἐξισορροπηθῇ καὶ νὰ γαληνέψῃ. Ἐμπνευστὲς τοῦ πασιφισμοῦ εἶναι πάντοτε οἱ ἐξ-ουσιαστὲς καὶ ὁπαδοὶ τοῦ τὰ ὄργανά τους, ὅπως ἡ ἐξαθλιωμένη καὶ ἐκμηδενισμένη μᾶζα, ποὺ μέσα στό λήθαργο τῆς ἠθικο-πνευματικῆς καὶ ὕλικῆς σκλαβιάς της τρομάζει καὶ πανικοβάλλεται μπροστὰ καὶ στό παραμικρὸ φύσημα τῆς πολεμικῆς ἐλευθερωτικῆς πνοῆς. Ἡ συμβουλὴ «Βασίλει μ', κάτσε φρόνιμα...» ἀνῆκε, ὅπως εἶναι γνωστὸν, στὴν πεδινὴ «γκιαούρισσα», πού, ἐθισμένη στὴ σκλαβιά καὶ τὴν καταφρόνηση, εἶχε ἀναγάγει τὴ ζωὴ σὲ αὐταξία καὶ ἰδανικὸ, ἔστω καὶ ἂν ἦταν ἀναξιοπρεπὴς καὶ εὐτελισμένη, ἐστερημένη καὶ ἄθλια...

Ὁ πασιφιστὴς λοιπὸν ἀποτελεῖ ἀναμφίβολα «πλάσμα» τῆς Διεθνoῦς Ἐξουσίας. Ἡ «ἐπὶ γῆς εἰρήνη» τοῦ δογματισμοῦ — *«ἡ Ἀμαρτία ποὺ τὴν εἶπανε Ἀρετὴ μέσα στίς ἐκκλησίες καὶ τὴν εὐλόγησαν»*, σύμφωνα μετὰ τὸν ποιητὴ — καὶ ὁ σύγχρονος κοινωνικο-πολιτικὸς εἰρηνισμὸς τῆς παγκόσμιας ἐξουσίας πλασάρονται ἀπ' τὰ ἴδια ἐξ-ουσιαστικὰ κέντρα μ' ὅλα τὰ μέσα καὶ τὶς μεθόδους (Παιδεία, Τέχνη, Λογοτεχνία, Μ.Μ.Ε. κ.λπ.), διότι ὑπηρετοῦν καὶ ἀβαντάρουν τὸν ἀνομολόγητο σκοπὸ τους ἥτοι τὴ διατήρηση καὶ δικαίωση τῆς ἐξουσίας τους καὶ τοῦ «δικαιώματός» τους νὰ κάθωνται ἐπὶ τοῦ τραχήλου τῆς ἐξανδραποδισμένης καὶ ἐξαθλιωμένης ἀνθρωπότητος — καταστάσεις, δηλαδή, ποὺ μόνον ὁ «πατὴρ πάντων πόλεμος» θὰ μπορούσε ν' ἀνατρέψει.

Ὁ πασιφιστὴς ὄντας προδότης τῆς Ἐλευθερίας καὶ τοῦ Δικαίου, τοῦ Ἀληθοῦς καὶ τοῦ κατὰ φύσιν ζῆν, τοῦ εὖ ζῆν καὶ τῆς προόδου· ὄντας δουλόφρων ἢ τύραννος (τὸ ἴδιο πρᾶγμα εἶναι), θιασώτης τῆς ἁχρωμίας καὶ ἄνοστης ζωῆς, βρίσκει τοποθετημένος στοὺς ἀντίποδες τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, εἶναι φύσει μισέλλην, διότι: *«Ἡ Ἑλλάδα καὶ τὰ δημιουργήματά της εἶναι κτισμένα κάτω ἀπὸ τὴν παλὶρροία τοῦ πολέμου. Θεμελιωμένα ἐπάνω στὴν κρυστάλλινη θάλασσα τῆς σκέψης καὶ τῆς αἰωνιότητάς της»* (R.W. Livigstone).

Σαράντος Πὰν

«Μυθολογική» πραγματικότητα

Με γνώμονα την λογική, πού έδω και αιώνες χαρακτήριζε αυτόν τον λαό πού έκαλείτο Έλληνικός — αλλά όχι μόνο κατά τὸ ὄνομα, ὅπως σήμερα—, ἀρνοῦμαι νά πιστέψω... Ἀρνοῦμαι νά πιστέψω, ὅτι ἡ ἐπιφανειακὴ αὐτὴ ἔννοια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού χρόνια τώρα μᾶς «σερβίρεται» — χωρίς αἰδῶ γιὰ τὸ μέγεθος τῆς ὕβρεως, ἀπὸ αὐτὸ πού τολμᾷ νά ὀνομάζεται «ἐλληνικὸ κράτος» —, ἀντικατοπτρίζει τὴν ἔννοια τοῦ Ἑλλήνα καὶ τῶν ιδεωδῶν του. Μᾶς μιᾶνε γιὰ θεοὺς μὲ κεραυνούς καὶ τρίαίνες, γιὰ «μύθους», ὅπως τοὺς λένε, καὶ ταυτόχρονα χαρακτηρίζουν τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμό, στὸ ὅλον του, πολιτισμὸ γιὰ εὐκολόπιστους καὶ ἀνόητους.

Ἀναρωτιέμαι ὅμως, πῶς εἶναι δυνατόν ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀνόητοι, πού ἐσέβοντο τὸν Δία, τὴν Ἥρα, τὸν Ποσειδῶνα καὶ τόσους ἄλλους, νά ἔχουν δημιουργήσει ἓναν πολιτισμὸ πού ἔχει μοιριάσει βαθύτατα τὴν πανανθρώπινη κοινωνία ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια —καὶ συνεχίζει νά τὸ κάνει—, ἀπὸ τότε πού αὐτοὶ οἱ θεοὶ ἔκαναν τὴν πρώτη τους γραπτὴ ἐμφάνιση στὶς πῆλινες πινακίδες γραμμικῆς γραφῆς Α καὶ Β τῆς Πύλου καὶ τῆς Κνωσοῦ. Οἱ κατήγοροι ὅμως ξεχνοῦν σκόπιμα, πῶς καὶ αὐτοὶ σὰν παιδιὰ μὲ μύθους καὶ παραμύθια γιὰ νεράιδες μεγάλωσαν, πῶς τὰ παραμύθια ἔγιναν ζωγραφιές, οἱ ζωγραφιές γέννησαν συνειρμούς καὶ οἱ συνειρμοὶ τὸν νοῦν. Οἱ βάσεις γιὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξη τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν συμπεριφορὰ του μέσα στὸ κοινωνικὸ σύνολο ἔχουν μπεῖ ἤδη ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρῶτα του βήματα πρὸς τὴν γνώση. Μέσα ἀπὸ τοὺς μύθους. Τότε πού τὰ παιδιὰ μεγάλωναν μαζί μὲ τοὺς θεοὺς...

Καὶ δὲν ἔχει θέση ἐδῶ ὁ Θεὸς-δημιουργός. Δημιουργός εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πού δημιουργεῖ στὴν θέση τοῦ Θεοῦ. Γιατί εἶναι στὴν φύση τοῦ ἀνθρώπου νά πλάθει θεοὺς. Διαλέγει ἓνα ἢ περισσότερα πρότυπα, πού θέλει νά τοὺς μοιάσει, νά πάρει τὰ γνωρίσματά τους, τίς ἀρετές τους καὶ τὰ βαπτίζει στὸ ὄνομα τῆς ὁμορφιάς τῆς ζωῆς καὶ τῆς λογικῆς στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ὄνομα τῆς ἀρνήσεως τῆς ἐπίγειας ζωῆς καὶ τοῦ δόγματος στὸν ἀνατολίζοντα κόσμον, ἀναζητῶντας τὴν κάποια ὑποτιθέμενη εὐτυχία σὲ χώρους μακρυνούς καὶ ἀβέβαιους, σὲ παραδείσους, ὅπου θὰ τὸν ὀδηγήσει ἡ πλήρης ἀρνήσις τῆς ἴδιας του τῆς φύσεως, τῆς ἀνθρώπινης.

Τί συμβαίνει ὅμως, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ψάχνει αὐτὸς τὸν Θεό, ὅταν ὁ Θεὸς θέλει νά μιμηθεῖ τὸν ἄνθρωπο καὶ νά τοῦ μοιάσει; Τί συμβαίνει ὅταν οἱ θεοὶ κατεβαίνουν στὴν γῆ, ὅχι γιὰ νά ἐκπληρώσουν μιὰ χάρη πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα σὰν ἐξιλέωση γιὰ τὰ πάνδεινα κακὰ πού θὰ ἐπέφεραν στὸ μέλλον; Ἐδῶ ἡ ἐξιλέωση προηγεῖται τοῦ ἁμαρτήματος. Μήπως δὲν πρέπει νά ψάχνουμε τόσο μακριὰ γιὰ τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα; Ὑπάρχει ἄραγε μεγαλύτερο ἔγκλημα ἀπὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου;

Ἀλλὰ ὑπῆρχαν καὶ κάποιοι θεοὶ πού κατέβηκαν στὴν γῆ, ὅχι ὅμως σὰν ἀπλοὶ ἐπισκέπτες, ἀλλὰ γιὰ νά ζήσουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους, νά συναναστραφοῦν μαζί τους χωρίς τελετουργικὲς ἄσκοπες πράξεις ἢ συμβολισμοὺς προσχεδιασμένους, ἀλλὰ σὲ μιὰ ἐλεύθερη συμβίωση χωρίς ἀπειλές, καταδίκες καὶ ἀφορισμούς.

Μιὰ κοινωνία «ἀγάπης», ἀλλὰ ὅχι ἰουδαϊκῆς. Δὲν ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου, γιὰ νά κερδίσεις τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Δὲν ἔχει ἀνταλλάγματα αὐτὴ ἡ ἀγάπη σὲ κόσμους ἀβέβαιους καὶ μακρυνούς. Πραγματῶνεται ἡ ἔνωσις τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπο ἐδῶ στὴν γῆ. Σὲ ἀπόλυτη ἀρμονία μὲ τὴν φύση τοῦ ἀνθρώπου στὸν ὁρατὸ μας κόσμον. Κι ἐδῶ μέσα σὲ καθάρια νερὰ ποταμῶν νύμφες ζευγαρώνουν μὲ θνητοὺς, θεοὶ ζευγαρώνουν μὲ θνητές, πού κερδίζουν γιὰ πάντα τὴν ἀθανασία.

Ὅχι, δὲν ἦταν ἀνόητοι αὐτοὶ πού ἐσέβοντο αὐτοὺς τοὺς θεοὺς. Ἀνόητοι εἶναι αὐτοὶ πού πιστεύουν ὅτι μπορεῖς νά ἀπομονώσεις τὸ θεῖο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, περιορίζοντας τόσο μακριὰ ἀπὸ αὐτὸν τὴν ἀρετή.

Νέμεσις

Τὸ βιβλίο πού θά γίνη «κτηῖμα ἑσσεὶ»
γιὰ κάθε ἐλληνική οἰκογένεια ὅπου Γῆς:

Η.Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ἀπὸ τὸν ἔλλοπα-θηρευτὴ μέχρι τὴν Ἑποχὴ τοῦ Διὸς

**Ἡ ἀποκρυπτογράφησι τῶν σημασιῶν
τῶν 24 γραμμάτων τοῦ Ἀλφαβήτου**

Φιλολογικὴ ἐπιμέλεια: **ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ**

ΔΑΥΤΟΣ 1991

Διατίθεται:

- Κυδαθηναίων 29 (πάροδος Φιλελλήνων), β' ὄροφος.
- Στὰ σοβαρά βιβλιοπωλεῖα ὅλης τῆς Ἑλλάδος.
Ἀποστέλλεται καὶ ταχυδρομικῶς. Τηλεφωνήστε: 3223957 ἢ 9841655.

ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ

«Παρα-χαράττειν τὸ νόμισμα»

(Δελφικός Χρησμός)

1. Ἡ πρόθεση «παρά»

Ἡ πρόθεση *παρά* μεταξύ ἄλλων στίς σύνθετες λέξεις σημαίνει παράβαση, ἐναντιότητα, ὑποκατάσταση. Ἐδῶ ἀναφέρομαι σὲ δύο λέξεις τῶν ἡμερῶν μας, ποὺ ἔχουν ὡς πρῶτο συνθετικό τους τὴν πρόθεση «παρά» καὶ χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα, προκειμένου νὰ χαρακτηρισθοῦν θεσμοί, νοήματα καὶ λειτουργίες - κλειδιά τοῦ κοινωνικοπολιτικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ μας γίνεσθαι στὴν εὐτελισμένη τους ἔκφραση: «Παρα-οικονομία» καὶ «παρα-χαράττω»· οἱ σύνθετες αὐτὲς λέξεις προσδίδουν τὴν ἔννοια τῆς εὐτέλειας καὶ τῆς ἀντιστράτευσης στὸ δεύτερο συνθετικό τῆς λέξεως.

Οἱ λέξεις *παρα-οικονομία* καὶ *παρα-χαράττειν*, ὡς θὰ δείξουμε, συνδέονται ἐσωτερικὰ σὲ κάποια περίπτωση. Συγκεκριμένα ἔχει διασωθεῖ ὁ ἐξῆς Δελφικός Χρησμός: «Παρα-χαράττειν τὸ νόμισμα». Ὁ ἐν λόγω χρησμός παρουσιάζει ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον καὶ ἐπικαιρότητα, διότι συσχετίζεται μὲ τὸ περίφημο θέμα τῆς παρα-οικονομίας, ποὺ διατυμπανίζεται στίς μέρες μας.

2. Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν

Ἡ ἱδρυση τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν ἀνάγεται σὲ πολλὲς χιλιετίες π.Χ. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελίχθηκε σὲ οἰκουμενικῆς σημασίας πολιτικό κέντρο, ὅπου ἀρχικῶς ἐτιμῶντο ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ ἀργότερα προστέθηκε καὶ ὁ Διόνυσος. Ὁ Ἀπόλλων ἦταν κατ' ἐξοχὴν «μαντικός», ἐνῶ ὁ Διόνυσος ἀργότερα ἔγινε σύμβολο τῆς δημιουργικῆς δύναμης. Οἱ Δελφοὶ ἀπέβησαν ἓνα εἶδος διαρκοῦς διαιτητικοῦ δικαστηρίου ἀνάμεσα σὲ πολιτεῖες καὶ θαυμαστὸ πολιτικό κέντρο μελέτης καὶ χαράξεως ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Τὸ Μαντεῖο ἦταν ἐπανδρωμένο ἀπὸ ἄτομα (ἱερεῖς) ἐξαιρετικῶν φυσικῶν προσόντων καὶ γνώσεων μὲ ἐκτεταμένη δικτύωση πληροφοριῶν, ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ γνωρίζουν τὴν πολιτικὴ κατάσταση καὶ τοὺς ὁρους ζωῆς ὅχι μόνον τῶν πόλεων καὶ τῶν πολιτῶν τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου ἀλλὰ καὶ μακρυνῶν λαῶν. Στὴ διαδικασία χρησιμοδοτήσεως ἐπὶ ἐρωτήσεων ποὺ ἐτίθεντο στὸ Μαντεῖο λειτουργοῦσαν οἱ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖες ἐκφράζονταν «σιβυλλικὰ» ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ ἀκολουθῶς τὸ ἐπιστημονικὸ ἱερατεῖο διαμόρφωνε τὸν «χρησμό».

Οἱ χρησμοί, ὡς ἐργαλεῖο προβλέψεως καὶ ἀσκήσεως πολιτικῆς, ἀπέβησαν ἐξαιρετικὰ χρήσιμοι στὴν ἀρχαιότητα καὶ πολὺ βοήθησαν τὶς πόλεις καὶ τοὺς πολῖτες στὸ πολιτικὸ γίνεσθαι, μιᾶς καὶ ἔφεραν τὴν σφραγίδα τῆς ἔλλογης προβλέψεως τῶν μελλόντων βάσει τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναλύσεως τῶν παρόντων καὶ τῶν παρελθόντων. Καὶ βέβαια συχνὰ οἱ χρησμοὶ διαμορφώνονταν σὲ συνεννόηση μὲ τὴν πολιτικὴ ἡγεσία, προκειμένου νὰ προκύψει ὁ ὀρθὸς πολιτικὸς λόγος ὅχι μέσα ἀπὸ ἀντιπαλότητες ἀλλὰ συναινετικά — ἄς θυμηθοῦμε τὸν Θεμιστοκλῆ μὲ τὰ «ξύλινα τεῖχη». Τὸ σύστημα στὴν πανάρχαια περίοδο ἀλλὰ καὶ στὴν προκλασικὴ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὅτι λειτούργησε μὲ ἄκρα ἐπιτυχία, ἀπὸ ὅ,τι γνωρίζουμε ἱστορικῶς.

3. Ὁ Δελφικός Χρησμός «Παραχαράττειν τὸ Νόμισμα»

Ὁ ἐν λόγω χρησμός παρουσιάζει σπουδαῖο ἐνδιαφέρον ἀλλὰ καὶ σοβαρὲς ἐρμηνευτικὲς δυσκολίες. Ἀπαιτεῖ ἐκτεταμένη ἀνάλυση τόσο στὰ συστατικά του στοιχεῖα ὅσο καὶ στὸ σύνολό του, γιατί ἐπιδέχεται πολλὲς καὶ σημαντικὲς ἐρμηνεῖς. Πάντως αὐτὸ πὺν πρέπει νὰ ἀποκλειστεῖ ἐκ προοιμίου εἶναι, ὅτι ὑποδείχνει καὶ προτρέπει σὲ παρα-νομία καὶ ἐκδοση κίβδηλου νομίσματος.

Γιὰ τοὺς προβληματισμοὺς τοῦ παρόντος ἄρθρου ἡ ἐρμηνεία πὺν ταιριάζει σήμερα στὸ χρησμὸ εἶναι, πρῶτον, ἡ ἐκτίμηση ὅτι ὑπάρχει παραχάραξη καὶ μάλιστα «ἀνεστραμμένη» ὑπὸ μορφὴ νομιμοφανοῦς ἀφαιρέσεως (γιὰ νὰ μὴν πῶ ὑπεξαίρεσεως) εἰσοδήματος εἰς βάρος τοῦ πολίτη, ἀπὸ τὴν μεριά τοῦ νόμου καὶ τῆς Ἐξουσίας. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Νόμος-Κράτος παρα-νομεῖ καὶ ὁ Ἀπόλλων διὰ τοῦ Δελφικοῦ Χρησμοῦ ἀποκαλύπτει στὸν πολίτη τὴν «ἐκ-τροπή». Δεύτερον, ὁ χρησμός συναχόλουθα ὑπαινίσσεται, πῶς ἀντιδρῶν στὶς περιπτώσεις αὐτὲς οἱ ἐλεύθεροι πολῖτες, γιὰ νὰ διεκδικήσουν τὸ δίκιο τους καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῆς «φυσικῆς τάξης τῶν πραγμάτων».

4. Ἡ Ἑκάτη

Μία ἀπὸ τίς μεγαλύτερες ἀπάτες σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο, πὺν ἀποβλέπει στὴν διαστρέβλωση τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας, εἶναι ἡ συστηματικὴ διαδόμηση τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας καὶ ἡ ὑποβάθμισή της σὲ «μυθολογία» πὺν περιέχει δῆθεν φαντασιώσεις καὶ παραμύθια. Ἰδιαίτερης βαρύτητος νόθευση τῆς ἀλήθειας εἶναι ἡ περίπτωση τῆς ἱστορικῆς βεβαιωμένης ὑπάρξεως τοῦ Μεγάλου Βασιλέως Διός, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν *Θεογονία*, τὴν Ὀμηρικὴν *Ὀδύσεια*, τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸν Στράβωνα, γιὰ νὰ περιοριστῶ σ' αὐτοὺς.

Ἐχει διαπιστωθεῖ, ὅτι ἱστορικὰ πρόσωπα, ὅπως ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ὁ Μενέλαος, κατὰγονται ἀπὸ τὸν Δία ἢ εἶναι συνεχιστὲς τῆς πολιτικῆς του διαμέσου τοῦ Ταντάλου, τοῦ Πέλοπα καὶ τοῦ Ἀτρέα· ὁ Ἀχιλλέας διαμέσου τοῦ Αἰακοῦ καὶ τοῦ Πηλέα· ὁ Ὀδυσσεύς διαμέσου τοῦ Ἀχρίσιου καὶ τοῦ Λαέρτη καὶ ὁ Ἰδομενέας διαμέσου τοῦ ἀρχιερέως-βασιλέως Μίνωα. Ἡ ζήμια ἐκ τῆς μυθοποιήσεως τῆς ἱστορίας μας εἶναι μεγάλη γιὰ ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα, μὴς καὶ ὁ δίκαιος παμβασιλεὺς Δίας εἶχε χαράξει πολιτικὴ καὶ εἶχε βρεῖ τὸν τρόπο νὰ ἀποφασίζει σωστὰ ἐπὶ παντὸς δημοσίου θέματος. Ἀκόμη καὶ ἐπὶ δημοσιονομικῶν θεμάτων, πὺν ἂν εἴχαμε ἐκλάβει ὡς ἱστορικὲς ἐμπειρίες τοὺς τρόπους πὺν ἐφαρμόσθηκαν τότε γιὰ τὴν λύση τους, τὸ ὄφελος γιὰ τὴν σημερινὴ ἀνθρωπότητα θὰ ἦταν μεγάλο.

Ὁ ἐλληνιστὴς Ἡλ. Τσατσόμοιρος στὸν «Δαυλὸ» σελ. 6399 ἀπέδειξε κατὰ τρόπο πὺν δὲν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτηση, ὅτι ἡ «ἐκάτη» ἱστορικὰ ἐμφανίζεται ὡς φόρος 1% (Δεκάτη = 10%, Ἑκάτη = 1%), στὴν «Θεογονία», πὺν καταβάλλεται ἀπὸ τοὺς «ἰσχυροὺς» στὸ Κοινὸ Ταμεῖο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Παμβασιλέως Διός. Ὁ δίκαιος ἡγέτης Ζεὺς προέβαινε σὲ εὐεργεσίες διὰ τῶν πόρων τοῦ ταμείου, κυρίως γιὰ πράξεις πολιτιστικὲς καὶ ἠθικὲς καὶ δευτερευόντως γιὰ ὑλικές. Ἡ μέριμνα καὶ ἡ βοήθεια τῆς «ἐκάτης» γιὰ τοὺς καλλίστους τῶν ἀνθρώπων ἔγινε τὸ στήριγμα πρὸς τίς τέχνες, διὰ τῶν ὁποίων οἱ λαοὶ τρέπονται πρὸς τὸ φῶς.

Τὰ παραπάνω ἄκρως ἀποκαλυπτικά καὶ ἐνδιαφέροντα ἀπὸ δημοσιονομικῆς πλευρᾶς σημαίνουν καὶ δηλοῦν τοὺς ἐξῆς δύο καταπληκτικοὺς καὶ ἀπίστευτους γιὰ τὴν τρέχουσα οἰκονομικὴ καὶ δημοσιονομικὴ μας νοοτροπία καὶ πολιτικὴ θεσμούς:

Πρῶτον, ὅτι ὁ Δίας φορολογοῦσε τοὺς ἰσχυροὺς σὲ ποσοστὸ μόνον 1% ἐπὶ τοῦ

εισοδήματος, όταν για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία και παρουσία «χαράχθηκε» δημοσιονομική πολιτική.

Δεύτερον, ότι ο πόρος του Ταμείου «'Εκάτη» διοχετεύτηκε για την στήριξη πολιτιστικών (και ήθικων) κυρίως σκοπών, ήτοι τών τεχνών, και σέ καμμία περίπτωση για εύτελεῖς σκοπούς καταναλωτικοῦ χαρακτήρος.

5. Τὰ δημοσιονομικά τῆς 'Αθηναίων Πολιτείας

Οἱ 'Αθηναῖοι τοῦ 5ου αἰῶνος ἦσαν λίαν προσεκτικοὶ στοῦ θέματος τῆς φορολογίας, γιατί τὴν θεωροῦσαν ὡς περιοριστικὴ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν. Δὲν γνώριζαν τὴν λέξιν *φόρος*. Τότε εἶχαν τὶς «εἰσφορές», τὶς ὁποῖες τακτικῶς ἢ ἐκτάκτως κατέβαλλαν οἱ πολῖτες γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων δαπανῶν. Ἡ τακτικὴ εἰσφορὰ ἀνῆρχετο στοῦ 10% ἐπὶ τῶν ἀγροτικῶν εἰσοδημάτων (ἡ περιφημὴ «δεκάτη»). Εἶναι ἄξιον προσοχῆς, ὅτι ἡ «ἐκάτη» (1%) τῆς ἐποχῆς τοῦ Διὸς ἐξελίχθηκε δυσμενῶς σὲ «δεκάτη» (10%) μέχρι τὴν κλασσικὴ ἐποχὴ. Σὲ πολεμικὰ περιόδους ἢ εἰσφορὰ ἀνῆρχετο στοῦ 25% περίπου κατὰ μέσον ὅρο μὲ βάσιν τὴν προοδευτικὴ φορολογία τῶν εἰσοδηματικῶν τάξεων, ὅπως ὁ Σόλων τὶς εἶχε ὀρίσει, ἥτοι τῶν πεντακοσιομεδίων, τῶν ἱππέων καὶ τῶν διακοσιομεδίων. Προκειμένου δὲ περὶ ἐμμέσων φόρων (δασμῶν-τελῶν), οἱ ἄρχοντες ἦσαν ἰδιαίτερα εὐαίσθητοι, γιατί τοὺς θεωροῦσαν καταθλιπτικούς, φορεῖς ἀδικίας. Γι' αὐτὸ οἱ ἔμμεσοι φόροι ἦσαν ἀσύμμετροι: 1-2%, ἔναντι 20%-30% στὶς μέρες μας.

Στὸ θέμα τῶν παροχῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς διὰ τῆς μεθόδου τῶν κρατικῶν ἐλλειμμάτων οἱ πρόγονοί μας ἦσαν ἐπίσης πολὺ προσεκτικοί. Σχετικὰ ἀντιγράφω τὸν ἱστορικὸ Πολύβιο ἀναφερόμενον στὸν 4ο π.Χ. αἰῶνα (καὶ στὸν δικό μας, προσθέτω): «'Απὸ τῆ στιγμῆ ποὺ ἀκόρεστος λαὸς χορταίνει ἀπὸ παροχές, ἡ δημοκρατία παίρνει τέλος, μεταβάλλεται σὲ καθεστὼς βίας καὶ βάνουσης δύναμης. Γιατί, ὅταν τὸ πλῆθος συνήθισαι νὰ τρώει τὴν περιουσίαν τοῦ ἄλλου καὶ νὰ ὑπολογίζει στὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον του γιὰ νὰ ζήσει, τοῦ ἀρκεῖ νὰ βρεῖ ἕναν φιλόδοξο ἀρχηγό, γιὰ νὰ φτάσει στὴ "χειροκρατία"» (πολίτευμα τῶν χειροτέρων καὶ τῶν χειροκροτητῶν).

Προδήλως οἱ 'Αθηναῖοι πολῖτες εἶχαν διαφορετικὴ ἀπὸ ἐμᾶς ἀντίληψη περὶ τοῦ δημοσίου χρήματος καὶ τῆς ἠθικῆς ὑποχρέωσης νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ τὸ συμφέρον τῆς Πόλεως. 'Ανέδειξαν δὲ μεγάλους οἰκονομολόγους, ὅπως τὸν Καλλίστρατο, ὁργανωτὴ τοῦ ταμείου τῆς δευτέρας συμμαχίας, τὸν Εὐβουλο ποὺ ἔσωσε τὴν 'Αθῆνα ἀπὸ βεβαία χρεωκοπία μετὰ τὸν συμμαχικὸ πόλεμο καὶ τὸν Λυκοῦργο ποὺ ξεπέρασε τὶς δυσκολίες ἀπὸ τὴν καταστροφικὴ ἤττα τῆς Χαιρωνείας.

Ἡ αὐστηρότης στὴ διαφύλαξη τοῦ δημοσίου πλούτου ἦταν πάντα σκληρή. Τὸ 431 εἶχε ἀποφασισθεῖ ὅτι ὁ θησαυρὸς τῆς 'Αθηνᾶς θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο γιὰ τὶς πολεμικὰ ἀνάγκες, ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα ποσὸ χιλίων ταλάντων, ποὺ θὰ ἔμενε ὡς ἀπόθεμα στὴν 'Ακρόπολη: θὰ τιμωροῦσαν δὲ μὲ θάνατο ὅποιον θὰ ὑπέβαλλε πρόταση στὴν 'Εκκλησίαν τοῦ Δήμου νὰ ἀγγίξουν αὐτὸ τὸ ἀπόθεμα, ἐκτὸς ἂν ἀπειλεῖτο μὲ ξένη κατάκτηση ἢ Πόλη. 'Επίσης ἕνας πολὺ αὐστηρὸς νόμος κατεδίκασε σὲ ἀτιμία (στέριση πολιτικῶν δικαιωμάτων) τὸν ὀφειλέτη τοῦ Δημοσίου καὶ ἀπαγόρευε στοὺς πολῖτες νὰ προτείνουν καὶ στοὺς πρυτάνεις νὰ θέσουν σὲ ψήφοφονία κάθε πρόταση ποὺ ἀπέβλεπε στὸ νὰ ἀπαλλάξει τὸν ὀφειλέτη ἀπὸ τὸ χρέος του, νὰ τοῦ παραχωρήσει προθεσμίαν πληρωμῆς πέρα ἀπὸ τὸ τέλος τῆς ἐνάτης πρυτανείας (δηλαδὴ πρὸ τῆς λήξεως τοῦ τρέχοντος προϋπολογισμοῦ περίπου), — σὲ ἀντίθεση μὲ ὅ,τι συμ-

βαίνει σήμερα, όποτε τὰ σκάνδαλα καὶ οἱ ρυθμίσεις χρεῶν βρίσκονται στὴν ἡμερησία διάταξη.

6. Περὶ Παρα-οικονομίας

α. 'Η μαύρη αγορά

Στὴν Κατοχὴ τὰ ναζιστικά στρατεύματα λεηλάτησαν τὴν 'Ελλάδα καὶ ὁδήγησαν τοὺς κατοίκους τῆς σὲ ὁμαδικούς θανάτους ἀπὸ πείνα. 'Η λεηλασία ἔγινε ἐντελῶς νομότυπα διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐκτυπώσεως πληθωρικοῦ χαρτονομίσματος ἄνευ ἀντικρύσματος (μὲ τὴν ὑπογραφή ἐνὸς μετέπειτα πρωθυπουργοῦ σὲ κάποια περίοδο), τὸ ὁποῖο χρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς γιὰ τὴν ἀγορὰ τῶν ἐγχωρίων τροφίμων «ὅσο-ὅσο». Οἱ 'Ελληνες κατέφυγαν στὴν «παρα-οικονομία» ἐμπορίας τροφίμων, ποὺ πῆρε τὸ ὄνομα «μαύρη ἀγορά», γιὰ νὰ ἐπιβιώσουν. Οἱ κατακτητὲς συνέλαβαν πολλοὺς ἐμπόρους· ἄλλους φυλάκισαν καὶ ἄλλους κρέμασαν μὲ τὴν αἰτιολογία ὅτι παρα-νόμησαν.

Ὅμως ἡ ἀλήθεια εἶναι ἄλλη. 'Επειδὴ στὴν οὐσία οἱ κατακτητὲς «παραχαράζαν τὸ νόμισμα» διὰ τῆς ἐκδόσεως πληθωρικοῦ χαρτονομίσματος, οἱ 'Ελληνες ἀντέδρασαν μὲ τὴν δῆθεν «παράνομη» ἐμπορία τροφίμων σὲ ὑψηλὲς τιμές. 'Η «μαύρη-ἀγορὰ» στὴν οὐσία ἦταν πράξη ἀντίστασης στὴ βία τῆς ἐξουσίας, ποὺ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ τῶν ὅπλων τύπωνε κίβδηλο νόμισμα.

β. «Μαφία»

Στὴν τηλεόραση παρακολούθησα μιὰ δικαστικὴ ὑπάλληλο τῆς ΕΣΣΔ νὰ δηλώνει, ὅτι ἡ οἰκονομία τῆς χώρας τῆς διέρχεται σοβαρὴ κρίση καὶ τὰ τρόφιμα δὲν ἐπαρκοῦν «ἐξ αἰτίας τῆς σοβιετικῆς μαφίας» (ποὺ ὑποθάλλεται ἀπὸ τὸν Γκορμπαςώφ). 'Η ἐν λόγω «μαφία» ἀσκεῖ παρα-οικονομία, σὲ βαθμὸ ποὺ ἀνταγωνίζεται καὶ ἐκτοπίζει τὴν νόμιμη οἰκονομία ἀπὸ τὴν παραγωγή, εἶπε ἡ Σοβιετικὴ.

'Η ἀλήθεια εἶναι ἄλλη. 'Η μαρξιστικὴ οἰκονομία «παρα-χαράσσοντας» στὴν οὐσία τοὺς νόμους τῆς ἐλευθέρης ἀγορᾶς ὁδήγησε τὴν παραγωγή σὲ ἀδιέξοδο καὶ μαρασμό, μὲ ἀποτέλεσμα: οἱ σοβιετικοὶ πολῖτες μπροστὰ στὸν κίνδυνο νὰ λιμοκτονήσουν κατέφυγαν στὴν «παρα-παραγωγή» καὶ «παρα-οικονομία» καὶ τὴν ἐμπορία τυποῦ μαύρης ἀγορᾶς. 'Η συκοφαντημένη «οἰκονομία τῆς μαφίας» ἔχει χαρακτηρῆ ἀντιστάσεως στὴ βία τῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία παραχαράσσοντας φυσικοὺς νόμους ὁδήγησε τὴν μεγάλη καὶ πλούσια αὐτὴ χώρα σὲ οἰκονομικὴ ἐξαθλίωση καὶ δυσπραγία, ταλαιπωρῶντας μὲ ψευδαισθήσεις καὶ συνθήματα ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα, μαρξιστικὴ καὶ μὴ, πάνω ἀπὸ 70 χρόνια.

γ. Φοροδιαφυγὴ

'Η φοροδιαφυγὴ στὸ Ρωμέικο τὰ τελευταῖα 20 περίπου χρόνια ἔχει ἐξελιχθεῖ σὲ ἐθνικὸ σπόρ. Ὅλες οἱ κυβερνήσεις «παραπονοῦνται» γιὰ τὴν ἐκτεταμένη φοροδιαφυγὴ-φοροαποφυγὴ τῶν πολιτῶν καὶ ἐσχάτως πολὺ κομπᾶ τὰ φορτῶνουν ὅλα στὴν «παρα-οικονομία». Στὴν πραγματικότητά ὅμως πρόκειται γιὰ τὴν ἐξῆς κατάστασι: Τὸ κράτος ἄρχισε νὰ μοιράζει χρήματα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μὲ πόρους ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἐξουθενωτικὴ φορολογία καὶ δάνεια. Τελικὰ τὸ Κράτος κατὰ τὴν τελευταῖα πενταετία ἔφθασε νὰ ἐλέγχει καὶ νὰ διακινεῖ τὸ 70% τῆς ἐθνικῆς «πίττας» ἀφήνοντας στὸν ιδιωτικὸ τομέα τὸ 30%, ὅταν στὴν κομμουνιστικὴ Οὐγγαρία ἡ σχέση εἶναι 55% πρὸς 45%.

Καὶ ἰδοὺ τὸ θαῦμα: 'Η ἐλληνικὴ οἰκονομία ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιβιώνει χάρις στὴν «παρα-οικονομία», ἡ ὁποία συμβάλλει μὲ σὺν 50% ἀκόμη στὴν ἐπίσημη οἰκονομία.

Ἔτσι ἔχουμε: Κράτος 70% καὶ ἰδιωτικὸς τομέας 80%! Ἀξίζει δὲ νὰ ὑπενθυμίσω, ὅτι τὸ 1952 τὸ Κράτος ἤλεγχε τὸ 17% τῶν ἐθνικῶν πόρων, τὸ 1967 τὸ 33%, τὸ 1974 τὸ 42%, τὸ 1981 τὸ 55% καὶ τὸ 1990 τὸ 70%.

Μὲ τὰ παραπάνω δεδομένα ἡ «φοροδιαφυγή» καὶ ἡ «παρα-οικονομία» τοῦ καιροῦ μας εἶναι πράξη ἀντίστασης κατὰ τῆς κρατικῆς ἐπέλασης τῶν ἐλλειμμάτων καὶ τῆς κρατικῆς σπατάλης ἄνευ αἰδοῦς. Ἄν κάποιος «παρα-χαράσσει» τὸ νόμισμα καὶ ἄ-νομεῖ, εἶναι ἡ ἐξουσία, ποὺ παρα-βαίνουντας τοὺς φυσικοὺς νόμους τῆς ἀγορᾶς αὐθαιρετεῖ ὁδηγώντας τὴν οἰκονομία στὸν ὄλεθρο. Καὶ ὁ πολίτης ἀντιστέκεται μὲ τὴν «παραοικονομία», γιὰ νὰ στηρίξει τὴν ἴδια τὴν οἰκονομία.

7. Ἐπιμύθιον

Ὁ πανάρχαιος ἄνθρωπος τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου «ὅλα τὰ εἶχε πεῖ» μὲ ἀπλότητα καὶ σαφήνεια στὴν ἱστορικὴ του πορεία. Ἀλλὰ οἱ διῶκτες τῆς Ἑλληνικότητος φρόντισαν νὰ εὐτελίσουν, νὰ συκοφαντήσουν καὶ νὰ παρα-ποιήσουν τὴν κληροδοσία του. Ὁ Δίας ὥρισε σὲ 1% τὴ φορολογία ἀκριβῶς, γιὰ νὰ ἀφήσει ἐλεύθερο τὸ πεδίο οἰκονομικῆς δράσεως στοὺς ἀνθρώπους, ὅμως ἡ ἐποχὴ τῶν Διογενῶν χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τοὺς διαστροφεῖς τῆς Ἱστορίας μύθος καὶ παρα-μῦθι καὶ ἐξευτελίσθη ἔτσι ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια. Τὸ πόσο δίκιο εἶχε ὁ πανάρχαιος οἰκουμενικὸς βασιλεὺς περιορίζοντας τὸ δημοσιονομικὸ τοῦ κράτος στὸ 1% σήμερα ὅλοι τὸ καταλαβαίνουμε.

Ἡ Ἀθηναίων Πολιτεία τῆς χρυσῆς περιόδου αὗξησε τὴ φορολογία στὸ 10% καὶ προέβλεψε αὐστηροὺς διοικητικοὺς καὶ ποινικοὺς κανόνες διαχείρισης τοῦ δημοσίου χρήματος. Τὸ ὄριο τοῦτο, ἡ δεκάτη, ἔμεινε ἀκλόνητο γιὰ 2.500 περίπου χρόνια παγκοσμίως. Στὸν αἰῶνα μας ἡ παρουσία τοῦ ἐξουσιαστικοῦ κράτους ἐφθασε τὸ δημοσιονομικὸ μερίδιο στὸ ἐξωφρενικὸ 70% ὁδηγώντας τὶς οἰκονομίες σὲ αὐτοκτονία.

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν χρησιμοδότησε μὲ γνώση, σοφία καὶ μαντικὴ ικανότητα (= λογικὴ πρόβλεψη) ἐπὶ παντὸς τοῦ ἐπιστητοῦ στὴν πολυχιλιετῆ του πορεία. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν παγκοσμίου ἀκτινοβολίας πανάρχαιο πολιτικοκοινωνικὸ θεσμό, «τὸ Μαντεῖο», τὸν κατηγόρησαν, τὸν υποβάθμισαν καὶ τὸν συκοφάντησαν οἱ σύγχρονοι καὶ παλαιοὶ διῶκτες τῆς Ἑλληνικότητος, μὲ ἀποτέλεσμα διαχρονικοὶ καὶ διαιώνιοι χρησμοί, ὥσάν τὸν ἐκπληκτικὸ γιὰ τὸ βαθὺ καὶ πολυδιάστατο περιεχόμενό του «παραχαράττειν τὸ νόμισμα», νὰ θεωροῦνται μουσειακὲς ρήσεις ἀρχαιο-λογικοῦ ἐνδιαφέροντος μόνον.

Ὁ ἐν προκειμένῳ Δελφικὸς Χρησμός ἡλικίας χιλιάδων ἐτῶν βρίσκει πλήρη ἐφαρμογὴ ἑτεροχρονικά, στὰ καθ' ἡμᾶς καὶ οἰκουμενικά, καὶ ἐρμηνεύεται ὡς πράξη ἐλευθερίας καὶ ἀντίστασης κατὰ τοῦ ἀχαλίνωτου ἐξουσιαστικοῦ κράτους. Ἡ σωτηρία τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας θὰ προκύψει μόνον μέσα ἀπὸ τὴν «παραοικονομία», ποὺ ἐνεργοποιεῖ τὸ ἀτομικὸ ἐνδιαφέρον καὶ πολλαπλασιάζει τὴν δύναμη καὶ τὴν δημιουργικότητα τοῦ ἀτόμου γιὰ παραγωγή καὶ ἔργο. Κάτι ἀνάλογο συμβαίνει καὶ στὰ καθ' ἡμᾶς. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀνθρώπινη φύση ἐπιμένει στὴν διατήρηση τῶν δικαιωμάτων της, τὰ ὁποῖα δὲν ἀπεμπολεῖ μὲ τίποτα. Ἡ ἀτομικὴ ἰδιαιτερότης καὶ ὑπόσταση κάθε ἀνθρώπου εἶναι αὐτόνομη· πέραν κάθε βίαιης καὶ ἀ-φύσικης συρρίκνωσης. Ἄς θυμηθοῦμε τὸν Ἡράκλειτο ποὺ προειδοποιεῖ, ὅτι οἱ Ἑρινύες θὰ τιμωρήσουν ἀκόμη καὶ τὸν Μέγα Ἥλιο, ἂν παραβεῖ τὸν φυσικὸ νόμο. Ἡ ἀποκατάσταση τῆς οἰκονομίας περνάει μέσα ἀπὸ τὴν παρα-οικονομία, ὅσο κι ἂν φαίνεται ἀπίστευτο. «Παραχαράζετε τὸν παραχαράκτη» (= Κράτος) καὶ «παραχαράττειν τὸ νόμισμα» τῶν παραχαράκτῶν. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ μήνυμα τοῦ Δελφικοῦ Χρησμοῦ.

‘Ο Παγκόσμιος ‘Εξουσιαστής

‘Ο φίλος μου ό Κώστας είναι μια άξια πολλής παρατήρησης περίπτωση. Είναι ένας από τους ήρωες της ζωής. Οί γονείς του — πολύ φτωχοί — ήτανε κομμουνιστές (ό πατέρας του πολέμησε και στόν ΕΛΑΣ), αλλά αυτός έκανε μια έλαφρια μεταστροφή και έγινε σοσιαλιστής, και είναι ίσως ένας από τους άγνους και είλικρινείς σοσιαλιστές στην ‘Ελλάδα πού γνωρίζω. Δουλεύει από δεκατριών χρονών, σπούδασε ταυτόχρονα ήλεκτρονικός και είναι σήμερα στα σαράντα πέντε του καθηγητής στα ΤΕΙ ‘Αθηνών (πρώην ΚΑΤΕ). ‘Εκτός τών άλλων είναι μια πολύ χρήσιμη φιλία, γιατί με βοήθησε σε πολλά τεχνικά μου προβλήματα, έβαλε την κεραία στην τηλεόραση σπίτι μας και έπισκευάζει τó κασσετόφωνό μου και άλλες συσκευές, όποτε χαλάσουν. ‘Εχει όμως και πνευματικές άνησυχίες, πού τις μεταδίδει και στους φοιτητές του σε ιδιαίτερες συζητήσεις μαζί τους. Μία από αυτές μου την ανέπτυξε ένα απόβραδο τού καλοκαιριού στο Θησείο:

‘Ο Κώστας πιστεύει, ότι αυτοί πού βλέπουμε νά κυβερνάνε τούς λαούς είναι μαριονέττες (ό Μπούς, ό Γκορμπατσώφ, ό Κόλ...). Στην πραγματικότητα πίσω από αυτούς υπάρχει μια Παγκόσμια ‘Εξουσία — ή «Δύναμη» ή «‘Ισχύς», όπως την ονομάζει — πού κυβερνάει όλα τά κράτη και προκαθορίζει τις τύχες της άκóμη και για έκατό χρόνια. ‘Επικεφαλής της είναι ό Παγκόσμιος ή Μεγάλος ‘Εξουσιαστής, πού κανείς από μās τούς ταπεινούς θνητούς δέν ξέρει ούτε μπορεί νά φανταστεί ποιός είναι αυτός. Μπορεί, άς πούμε, νά μένει και σε μια παράγκα στο Πέραμα. «Μήν άνησυχείς, αλλά ό Μεγάλος ‘Εξουσιαστής θά καλοπερνάει», τού άντεπα έγώ. Με τά σημερινά μέσα πού υπάρχουν (κομπιούτερς, δορυφόρους, μικρόφωνα και κάμερες, πού δέ χρειάζεται νά είναι σπίτι μας, αλλά διαπερνούν τούς τοίχους) ό Μεγάλος ‘Εξουσιαστής παρακολουθεί και έλέγχει όλόκληρη την ανθρωπότητα. Βρίσκει άναγκεμένους αλλά ταλαντούχους νέους — κυρίως από χωριά ή φτωχές οίκογένειες —, τούς προσηλυτίζει, τούς σπουδάξει και τούς τοποθετεί σε καίρια κυβερνητικά, στρατιωτικά, θρησκευτικά και πνευματικά πόστα σά φερέφωνα του. Μέσω αυτών κυριαρχεί στόν κόσμο, και δυό άνθρωποι πού φαινομενικά μπορεί νά είναι έχθροί, στην πραγματικότητα είναι και οί δυό τσιράκια του και έπιτελούν, έν άγνοία τους ή έν έπιγνώσει τους, από διαφορετικές κατευθύνσεις ό καθένας, τούς κρύφιους και σκοτεινούς σκοπούς του. Αυτά διατείνεται ό φίλος μου ό Κώστας.

Δέν μπορούσα άρχικά νά συμφωνήσω μαζί του, αλλά όντως οί άπόψεις του με έντυπωσίασαν. Αυτό όμως πού μου προξένησε τη μεγαλύτερη κατάπληξη ήταν ένα βραδυνό τηλεφώνημά του πριν από λίγες μέρες. «Γεια σου, ‘Οθωνα, τί κάνεις;» «‘Ας τά λέμε καλά· έσύ;» «Δόξα τῷ Μολώχ καλά». (‘Ηταν μια προσφιλής του έκφραση). ‘Υστερα συνέχισε: «Δέ μου λες, ‘Οθωνα, μήπως ξέρεις κάνα καλό ψυχίατρο;» «‘Ηξερα ένα, αλλά τρελλάθηκε: τώρα νομίζει, ότι είναι λογοτέχνης. Γιατί όμως; ‘Επαθες μήπως έσύ κανένα ψυχοσωματικό άχαμπούχα;» «‘Οχι έγώ, αλλά ένας μαθητής μου. ‘Επηρεάστηκε ίσως από αυτά πού έλεγα στα διαλείμματα και στίς έλεύθερες ώρες για την Παγκόσμια Δύναμη και πιστεύει ότι ό Μεγάλος ‘Εξουσιαστής τόν παρακολουθεί συνεχώς με τηλεφακούς. Καταλαβαίνει βέβαια, ότι δέν είναι καλά, αλλά ύποφέρει, έχει κρίση, και οί δικόί του τόν πήγαν

σὲ μιὰ νευρολογικὴ κλινικὴ. Φοβᾶμαι, ὅτι ἔκανα ἄσχημα ποὺ εἶπα τίς — πιθανὲς — θεωρίες μου σὲ ἀσχημάτιστους, ἀνώριμους καὶ εὐαίσθητους ἐφήβους».

Δὲν ἤξερα τί νὰ πῶ. Ἀλήθεια, πολλοὶ ψυχοπαθεῖς, ποὺ εἶναι ἄρρωστοι (κυρίως) μὲ σχιζοφρένεια, ἔχουν, ὅπως ἔχω διαβάσει, ἠχητικὲς καὶ ὀπτικὲς παρακρούσεις. Νομίζουν ὅτι τοὺς παρακολουθοῦν π.χ. ἡ ἀστυνομία ἢ ἡ CIA. Αὐτὸ ὅμως δὲ σημαίνει, ὅτι τοῦτο δὲ γίνεται γιὰ ἄλλους σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, ἄλλωστε, ὑπάρχουν τέτοιες ὑπηρεσίες. Ἐφταιγε μήπως ὁ φίλος μου ὁ Κώστας; Ἡ ὁ φοιτητὴς του θ' ἀρρώσταινε ἔτσι κι ἄλλῳ, ἀδιακρίτως τί τοῦ ἔλεγαν; Νομίζω τὸ δεύτερο. Μᾶλλον ὁ νεαρὸς αὐτὸς βρῆκε ἓνα ἐνδυμα νὰ ντύσει τίς φοβίες του. Ἐπειδὴ ὅμως «ἀπὸ παιδί κι' ἀπὸ τρελλὸ μαθαίνει τὴν ἀλήθεια», εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Παγκόσμιος Ἐξουσιαστὴς ὄντως ὑπάρχει. Κι ἐλπίζω νὰ μὴ μὲ διαβάσει καὶ μὲ βάλει στὸ μάτι γι' αὐτὸ τὸ μικρὸ μου κι' ἄτεχνο χρονογράφημα!

Ῥοθων Μ. Δέφνερ

ΜΕΧΡΙ 30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ Η ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΗ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Ὁ «Δαυλός» ἀνακοινώνει, ὅτι ἡ προθεσμία ὑποβολῆς ποιημάτων στὴν Ζ' «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» τοῦ «Δαυλοῦ», ποὺ θὰ κυκλοφορήσῃ τὴν 1η Δεκεμβρίου, λήγει στὶς 30 Σεπτεμβρίου. Καμμία συμμετοχὴ μετὰ τὴν λήξη τῆς προθεσμίας αὐτῆς δὲν θὰ γίνῃ δεκτὴ.

Ὑπενθυμίζομε τοὺς ὅρους συμμετοχῆς στὴν ἐφετεινὴ Κρίση:

- 1) Ἀνώτερος ἀριθμὸς ὑποβαλλομένων ποιημάτων: Τρία (3).
- 2) Ὑπεύθυνη δήλωσις τοῦ ποιητῆ ὅτι τὰ ποιήματά του δὲν ἔχουν δημοσιευθῇ καὶ δὲν θὰ δημοσιευθοῦν μέχρι τέλους τοῦ 1991.
- 3) Σύντομο αὐτοβιογραφικὸ σημείωμα, ὅχι μεγαλύτερο τῶν 10 γραμμῶν γραφομηχανῆς, γραμμένο σὲ α' πρόσωπο.

• Ἄν γράφῃς ποίηση, μὴ διστάσῃς καθόλου, εἴτε εἶσαι γνωστὸς καὶ καταξιωμένος εἴτε ἄγνωστος καὶ νέος, νὰ ἐμπιστευθῇς τὸν «Δαυλό» καὶ νὰ συμμετάσχῃς στὴν κρίση τοῦ 1991. Ἡ «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» τοῦ «Δαυλοῦ» ἔχει ἤδη δημιουργήσῃ ἀναμφισβήτητη παράδοση στὸ χῶρο τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως.

• Ἡ «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» μὲ τὴν ἀντικειμενικότητα καὶ τὴν ἀπροσωποληψία της ἔχει καθιερωθῇ ὡς τὸ ἀντιπροσωπευτικὸ πανόραμα τῶν ποιητικῶν τάσεων καὶ ρευμάτων ποὺ σημειώνονται στὸν καλλιτεχνικὸ καὶ λογοτεχνικὸ χῶρο καὶ ὡς μιὰ συστηματικὴ καταγραφὴ τῶν ποιητικῶν δυνάμεων ποὺ κινοῦνται στὸ πνευματικὸ στερέωμα τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος.

Τὰ ποιήματά, οἱ δηλώσεις καὶ τὰ αὐτοβιογραφικὰ νὰ ταχυδρομοῦνται στὴ διεύθυνση:

Δημ. Ι. Λάμπρου, Ἀχιλλέως-Μουσῶν 51
175 62 ΠΑΛΑΙΟ ΦΑΛΗΡΟ, μὲ τὴν ἑνδειξή
«Γιὰ τὴν Ἀνθολογία τοῦ ΔΑΥΛΟΥ»

Νομική κριτική τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως γιὰ τὸν ὕβριστὴ τοῦ «Δ»

Ἀνέγνωσα τὴν ἀπόφασιν τοῦ Α' Τριμελοῦς Πλημμελειοδικείου Ἀθηνῶν, τῆς 14ης Μαρτίου 1990, διὰ τῆς ὁποίας ἀπηλλάγη ὁ ὕβριστὴς τοῦ «Δαυλοῦ» καὶ ὁμολογῶ ὅτι μοῦ προεκάλεσε τὸ νομικὸν ἐνδιαφέρον, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι οἱ ἐπιθετικοὶ χαρακτηρισμοὶ «ἀνισόρροπος» καὶ «ὑποστάθμης» κατὰ τὴν γνώμην τοῦ δικαστηρίου δὲν ἀποτελοῦν δυσφήμησιν τοῦ προσώπου πρὸς τὸ ὁποῖον ἀπευθύνονται.

Γιὰ τὸν κατηγορούμενον ὑποψήφιον δόκτορα τὸ δικαστήριον ἐδέχθη α) ὅτι δὲν εἶχε πρόθεσι νὰ δυσφημήσῃ τὸν ἐγκαλοῦντα, β) ὅτι δὲν ἀπεδείχθη ὅτι τὸ δημοσίευμα ὑπερβαίνει τὰ ὅρια **ὀξείας κριτικῆς**, ποὺ ἐπιτρέπεται στὰ πλαίσια τῆς ἐλευθεροτυπίας, ἡ ὁποία προστατεύεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ γ) ὅτι ὁ κατηγορούμενος **δὲν εἶχε σκοπὸ** νὰ ἐξυβρίσῃ τὸν ἐγκαλοῦντα.

Τὸ δικαστήριον λοιπὸν ἐδέχθη, ὅτι ὁ κατηγορούμενος δὲν εἶχε πρόθεσι νὰ δυσφημήσῃ ἢ νὰ ἐξυβρίσῃ τὸν μηνυτὴν. Δὲν ἀνέφερε πάντως στὴν ἀπόφασίν του, τί πρόθεσιν εἶχε ὁ κατηγορούμενος. Μήπως μὲ ὅσα ἔγραψε εἶχε τὴν πρόθεσι νὰ ἐπαινέσῃ τὸν μηνυτὴν; Ἄλλως τε ἀπὸ ὅλο τὸ ἐπιλήψιμο κείμενο προκύπτει σαφέστατα ἡ **ψυχικὴ διάθεσις** τοῦ ἀρθρογράφου, ἡ ὁποία κατὰ τὴν κοινὴν λογικὴν εἶναι δημοσία ἔκφρασις καταφρονήσεως κατὰ τοῦ μηνυτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μετέπειτα διαγωγὴ τοῦ δράστου ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ψυχικὴν διάθεσίν του, ἡ ὁποία ἀναντιρρήτως ἀπέβλεπε στὴν δυσφήμησιν καὶ ἐξύβρισιν τοῦ μηνυτοῦ. Τὸ ἄρθρον ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενόν του ἀπετέλει **σκόπιμον ἐνέργειαν**, διὰ τῆς ὁποίας **ἐν γνώσει** τοῦ ἀρθρογράφου ἐπεδιώκετο ὁ διασυρμὸς τῆς προσωπικότητος τοῦ μηνυτοῦ. Πρὸς ἀπόδειξιν αὐτοῦ δὲν ἀπαιτεῖται ἡ προσκόμισις ἄλλων στοιχείων, παρὰ ἡ ἀπλὴ ἀνάγνωσις τῶν χαρακτηρισμῶν, ποὺ κάνει καὶ οἱ ὅποιοι ἀπὸ μόνοι τους στοιχειοθετοῦν τὰ ἀδικήματα τῆς δυσφημήσεως καὶ τῆς ἐξυβρίσεως.

Συμφώνως πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὴν νομολογίαν ὁ χρησιμοποιῶν ὕβριστικούς χαρακτηρισμούς τοὺς χρησιμοποιεῖ **ἐν δόλῳ**. Καὶ πράγματι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκαλῇ κάποιος ἕναν τρίτον π.χ. ἡλίθιον καὶ μετὰ νὰ ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν εἶχε τὴν πρόθεσιν νὰ ἐξυβρίσῃ ἢ νὰ δυσφημήσῃ. Ἀκριβῶς καὶ στὴν παροῦσαν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κατηγορούμενος μετεχειρίσθη ὕβρεις, ὅπως «ἀνισόρροπα», «ὑποστάθμη», ἀπαραδέκτως γίνεται δεκτόν, ὅτι ἐστὲρ εἶτο δόλου.

Ὅρθῶς βεβαίως τὸ δικαστήριον ὠμίλησε περὶ ἐλευθεροτυπίας, ἡ ὁποία προστατεύεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα. Ἐν τούτοις τὸ ἴδιο τὸ Σύνταγμα, ὁ Ἀστικὸς Κώδιξ καὶ ὁ Ποινικὸς Νόμος προστατεύουν καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀτόμου, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς δικαιούται νὰ θίγῃ, ἔστω καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθεροτυπίας. Οὐδεμία νομικὴ διάταξις ὑπάρχει, ἡ ὁποία νὰ ὀρίζῃ, ὅτι ἡ ὁποιαδήποτε κριτικὴ, εἴτε ὀξεῖα εἴτε ἡπία, **νομιμοποιεῖ τὴν προσβολὴν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου**.

Ἀσφαλῶς ἡ κριτικὴ εἶναι πολλαπλῶς χρήσιμος καὶ ἐπιβεβλημένη. Ἄλλο

→
ὅμως κριτική καὶ ἄλλο ἐξύβρισις. Διὰ τῆς κριτικῆς ἐπιδιώκεται ἡ ἐξέτασις ἐνὸς θέματος, ἡ ἀντίκρουσις μιᾶς γνώμης, ἡ ἀνεύρεσις μιᾶς ἀληθείας κ.τ.λ. Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἔχῃ ἀντίθετον γνώμην στὴν ἀναγκαιότητα τῆς κριτικῆς; Ὁπωσδήποτε ὅμως δὲν εἶναι κριτική τὸ ὑβρεολόγιο. Συνήθως μάλιστα μερικοὶ ἀντικαθιστοῦν τὰ ἐπιχειρήματα μὲ ὕβρεις καὶ κατόπιν διατείνονται, ὅτι κάνουν κριτικὴν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς δῆθεν κριτικῆς συκοφαντοῦν, δυσφημοῦν καὶ ὑβρίζουν.

Ἐναπόκειται ἐπομένως εἰς τὴν **κρίσιν** τοῦ δικαστηρίου νὰ διακρίνῃ τὴν κριτικὴν ἀπὸ τὴν δολίαν προαίρεσιν τῆς δυσφημῆσεως. Οὕτως ἢ ἄλλως ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τὰ δικαστήρια δέχονται, ὅτι αἱ ὕβρεις ἐξαπολύονται στὰ πλαίσια κάποιας κριτικῆς, ἔστω καὶ ὀξείας. Διότι ἀλίμονον ἂν τὸ ὑβρεολόγιον τῶν ἀναγώγων εἰσαχθῇ καὶ καθιερωθῇ στὴν **νομικὴν ἔννοιαν** τῆς κριτικῆς. Καταλαβαίνετε, ποῦ θὰ ὀδηγήσῃ αὕτη ἡ ἀντίληψις.

Τὸ δικαστήριον ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ «**Δαυλοῦ**» ἀπεφάνθη, ὅτι τὸ ἐπίμεμπτον δημοσίευμα δὲν ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς ὀξείας κριτικῆς, ποῦ ἐπιτρέπονται στὰ πλαίσια τῆς ἐλευθεροτυπίας. Αὐτὰ τὰ «ὅρια τῆς ὀξείας κριτικῆς» περιλαμβάνουν, προφανῶς κατὰ τὴν γνώμην τοῦ δικαστηρίου, καὶ τοὺς ὑβριστικούς χαρακτήρισμους. Ὡστόσο ὡς νομικὸς δὲν ἀντιλαμβάνομαι, πῶς τὸ δικαστήριον καθώρισε τὰ ὅρια τῆς ὀξείας κριτικῆς, καὶ ἰδίως πῶς ἐντὸς τῆς ὀξείας κριτικῆς ἐνέταξε ὡς δεδικαιολογημένους ἐξ αὐτῆς τοὺς ὑβριστικούς χαρακτήρισμους.

Δηλαδή τὸ «**ἀνισόρροπος**» δὲν ἐπισύρει κυρώσεις, διότι ἐθεωρήθη ὅτι εὐρίσκεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ὀξείας κριτικῆς; Ἄν ὁ κατηγορούμενος ἔγραφε «πολὺ ἀνισόρροπος» ἢ «πᾶρα πολὺ ἀνισόρροπος», τὸ δικαστήριον πῶς θὰ ἠτιολόγει τοὺς χαρακτήρισμους καὶ βάσει ποίου μέτρου ἢ ποίας μεθόδου θὰ τοὺς ἐτοποθετεῖ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς «ὀξείας κριτικῆς»;

Πρὸς ἀποφυγὴν παρομοίων ἀδιεξόδων ἡ **νομικὴ θεωρία** καὶ ἡ νομολογία συμφωνοῦν, ὅτι αἱ **ὕβρεις εἶναι ἀνεπίτρεπτοι καὶ ἀδικαιολόγητοι**. Ἡ ἐπίκλησις τῆς κριτικῆς εἶναι **πρόσχημα** πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ποινικῶν καὶ ἀστικῶν εὐθυνῶν τῶν ὑβριστῶν. Εἰδικώτερον αἱ δυσμενεῖς κρίσεις δὲν ἀποτελοῦν ἀξιόποιον προᾶξιν, ὅταν περιορίζονται ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου καὶ δὲν ἐπεκτείνονται ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου. Μὲ ἄλλα λόγια δικαιουται τις νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει κρίνων ἕνα πῖνακα ζωγραφικῆς, ἐφ' ὅσον ὅσα λέγει δὲν ἐπεκτείνονται δυσφημιστικῶς ἐπὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ζωγράφου.

Πλέον συγκεκριμένως μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου ἔγινε δεκτὸν ὅτι ἡ φράσις «**ἀνισόρροπα ἔντυπα τῆς ὑποστάθμης τοῦ "Δαυλοῦ"**...» οὐδένα θίγουν καὶ ὅτι ἐγράφησαν στὰ πλαίσια ὀξείας κριτικῆς. Ἡ φράσις ὅμως αὕτη δὲν στρέφεται κατὰ ὠρισμένων ἀπόψεων τοῦ «**Δαυλοῦ**», ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ τούτου τοῦ «**Δαυλοῦ**» καὶ ἀμέσως δυσφημοῦν τὸν ἐκδότην του καὶ πάντα συνεργάτην ἢ ἀναγνώστην του, τοὺς ὁποίους ὁ ὑβριστὴς παρουσιάζει ὡς μετέχοντας ἐνεργῶς εἰς περιοδικὸν «**ἀνισόρροπον**» καὶ «**ὑποστάθμη**». Μὲ τὰς ὕβρεις αὐτὰς ὁ ὑβριστὴς δὲν κάνει κριτικὴν ἐπὶ συγκεκριμένου ἄρθρου ἢ θέσεως τοῦ «**Δαυλοῦ**», ἀλλὰ **ὕβριζει καὶ δυσφημεῖ** τὸν «**Δαυλόν**», ὡς περιοδικόν, ὡς πνευματικὴν ὄντοτητα καὶ κατὰ λογικὴν ἐπέκτασιν δυσφημεῖ πάντα συγγράφοντα εἰς

→

→
τόν «Δαυλόν» καὶ δὴ τὸν ἐκδότην τοῦ. Ἀκόμη ἀποδεικτικὸν τοῦ δόλου τοῦ κατηγορουμένου εἶναι ἡ ἐξύβρισις, ἐκτὸς τοῦ «Δαυλοῦ», τῶν διαπρεπῶν Ἑλλήνων Ι. Θεοδωρακοπούλου, Κ. Τσάτσου καὶ Π. Κανελλοπούλου, τῶν ὁποίων ὁ *«ὕποψήφιος δόκτωρ»* διαγράφει τὴν μεγίστην πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν προσφορὰν καὶ συλλήβδην τοὺς ἀποκαλεῖ *«ἀλήστου μνήμης (;)»*.

Κατὰ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην πᾶσα συμπεριφορὰ λόγου ἢ ἔργου, διὰ τῆς ὁποίας ἐκδηλοῦται **καταφρόνησις**, ἀποτελεῖ ἐξύβρισιν. Ἀκόμη καὶ ἡ ἔκφρασις περιφρονήσεως συνιστᾷ τὸ ἀδίκημα τῆς ἐξυβρίσεως (Καρανίκας γ, 260). Ὁ δὲ Ἄρειος Πάγος μὲ σωρεῖαν ἀποφάσεων (282/65, 374/57, 39/58) ἐδέχθη, ὅτι ἡ ἀντικειμενικῶς ἐξεταζομένη προσβλητικὴ τῆς τιμῆς τοῦ ἐτέρου ἐκδήλωσις στοιχειοθετεῖ τὸ ἀδίκημα τῆς ἐξυβρίσεως. Βεβαιοῦται ἐπίσης, ὅτι *«ἡ χρῆσις ὑβριστικῶν λέξεων»* (Χωραφᾶς 7η, 341) ἀποτελεῖ ἐξύβρισιν καὶ χωρὶς ἀμφιβολίαν ὁ ὑποψήφιος δόκτωρ μετεχειρίσθη ὑβριστικὰς λέξεις. Τὴν χρησιμοποίησιν ὑβριστικῶν λέξεων καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν τέλεσιν τοῦ ἀδικήματος τῆς ἐξυβρίσεως διέλαβε καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος στὴν νομολογίαν τοῦ (194/69, 131/69 κ.τ.λ.).

Ἡ δυσφήμησις διαφέρει τῆς ἐξυβρίσεως κατὰ τοῦτο: Μὲ τὴν ἐξύβρισιν ὁ δράστης ἐκφράζει τὴν περιφρόνησίν του **ἀπ' εὐθείας** στὸν θιγόμενον, ἐνῶ μὲ τὴν δυσφήμησιν ὁ δράστης **παρέχει εἰς τρίτους** τοὺς λόγους ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ τρίτοι θὰ στηρίξουν τὴν περιφρόνησίν των πρὸς τὸν θιγόμενον. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου καθίσταται φανερόν, ὅτι ὁ ὑβριστὴς τοῦ «Δαυλοῦ» ἦτο καὶ δυσφημητής, διότι διέδωσε πρὸς τρίτους ἰσχυρισμοὺς δυναμένους νὰ βλάψουν τὴν τιμὴν τοῦ ἐκδότου καὶ τῶν συνεργατῶν τοῦ περιοδικοῦ, ἀφοῦ ἐνεφάνισε αὐτὸ ὡς *«ἐντυπο ἀνισόρροπο»* καὶ *«ὕποστάθμης»*. Μάλιστα γιὰ τὴν προστασία τῆς προσωπικότητος ἡ νομολογία δέχεται ὅτι ἐμπίπτει στὰς διατάξεις τῆς δυσφημήσεως καὶ ἡ *«κρυφία διάδοσις»* (Α.Π. 75/35), πολλῶ δὲ μᾶλλον **ἡ δημοσία** καὶ δὴ διὰ τοῦ Τύπου.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον μοῦ προκαλεῖ ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν εἶναι, ὅτι εὐρέθησαν δικασταὶ οἱ ὅποιοι ἀνέγνωσαν τὰς εἰρωνείας καὶ τὴν ἀμφισβήτησιν τοῦ Ἀρχαιοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ ἐκ μέρους τοῦ κατηγορουμένου καὶ δὲν τὸν κατεκεραύνωσαν, ἂν μὴ ποινικῶς, τουλάχιστον ἠθικῶς ἐκ τῆς ἔδρας, διὰ νὰ τοῦ ἀποδείξουν ὅτι δὲν μπορεῖ ἐνώπιον Ἑλληνικοῦ Δικαστηρίου νὰ ὑβρίζῃ τὸν Ἑλληνισμόν, τὸν ὅποιον προστατεύει μὲ ρητὰς διατάξεις ἡ κειμένη νομοθεσία, συνταγματικὴ καὶ ἄλλη.

Κατὰ τὰ λοιπὰ εἶναι ἄξιος πάσης τιμῆς ὁ Εἰσαγγελεὺς, ὁ ὁποῖος παρέπεμψε τὸν «ὕποψήφιο δόκτορα» μὲ τὴν κατηγορίαν, ὅτι μὲ τὰς *«ὑβρεῖς καὶ συκοφαντίας τοῦ ἔθιξε ἀτομικῶς καὶ προσέβαλε τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἐν γένει ὑπόληψιν τοῦ ἐγκαλοῦντος»*. Τὸ δικαστήριον ἐδέχθη τὰ ἀντίθετα, ἀλλὰ ἄνευ τῆς **ἐμπεριστατωμένης αἰτιολογίας**, τὴν ὁποίαν ρητῶς ἀπαιτεῖ ὁ νόμος.

Πῶς ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἀκροαματικὴν διαδικασίαν ἡ ἔλλειψις δόλου τοῦ κατηγορουμένου; Βάσει ποίων στοιχείων ἀπεδείχθη, ὅτι δὲν εἶχε πρόθεσιν ὁ κατηγορούμενος νὰ δυσφημήσῃ τὸν μηνυτὴν; Ὁ ἀφορισμὸς ὅτι *«δὲν εἶχε τὴν πρόθεσιν...»* δὲν ὑποκαθιστᾷ τὴν ἐμπεριστατωμένην αἰτιολογίαν, ἂν θέλωμεν

→

→
νὰ ὁμιλῶμεν νομικῶς. Ἡ ἀπουσία τῆς ἐμπεριστατωμένης αἰτιολογίας, τὴν ὁποίαν ὁ νόμος θεωρεῖ ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἔκδοσιν δικαστικῶν ἀποφάσεων, συνεπάγεται τὴν **νομικὴν ἀκυρότητα** των.

Ἡ ἀπόφασις ὡς διευτυπώθη δὲν μοῦ παρέχει τὴν εὐχέρεια νομικῶν κρίσεων, διότι ὡς κείμενον στερούμενον **αἰτιολογίας** καὶ **νομικῆς θεμελιώσεως** εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναλυθῇ νομικῶς. Ἐπὶ τῆς οὐσίας, τέλος, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ κρίνω τὴν ἀπόφασιν, διότι τοῦτο ἀπαγορεύεται.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ

Δικηγόρος
Σκουφᾶ 81, Ἀθῆναι

A.N. ΖΟΥΜΠΟΣ

(ἀ.μ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν)

«Ἐξὶς Θεωρητικὴ»

Τὸ «φιλοσοφεῖν», δηλαδή ἡ ἔρευνα γιὰ τὴ γνώση τῶν πραγμάτων, ποὺ μᾶς περιβάλλουν, εἶναι ἡ πνευματικὴ ιδιότης τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ποὺ θέλει τὴ γνώση γιὰ τὴ γνώση τῶν ὄντων· τοῦτο δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ μιὰ «ἐξὶς θεωρητικὴ» γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξή· ὁ Πλάτων χαρακτηρίζει τὸν ὅρισμό τῆς φιλοσοφίας ὅτι εἶναι «τῆς τῶν ὄντων ἀεὶ ἐπιστήμης ὄρεξις· ἐξὶς θεωρητικὴ τοῦ ἀληθοῦς, πῶς ἀληθές· ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς μετὰ λόγου ὀρθοῦ» («Περὶ Ὀρων» 414B)· τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει πάντα τὴν ὄρεξιν γιὰ τὴ γνώση, ὅπως καὶ τὸ ἀριστοτελικὸ «φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται» (Μ.τ.φ., ΑΙ, 980b), καὶ γιὰ νὰ ἐξετάσει συγχρόνως «τὸ ἀληθές» πῶς εἶναι «ἀληθές»· ἔχει δηλ. τὴ νοητικὴ περιέργεια νὰ παρακολουθήσῃ τὴν παρουσία τῆς ἀλήθειας μὲ τὰ λογικὰ μέσα ποὺ διαθέτει. Ὁ ὀρθὸς Λόγος εἶναι πάντα ὁ ἄρχων ὅλης αὐτῆς τῆς διαδικασίας· ἡ φιλοσοφία εἶναι ἡ ἐνόραση τοῦ πράγματος, ποὺ ἀφορᾷ τὴν εὕρεση τῆς ἀλήθειας, ἐνῶ ἡ ἐπιστήμη εἶναι καθαρῶς ἐμπειρία, ὅσον ἀφορᾷ τὴν γνώση τῶν φαινομένων· τὰ φαινόμενα ἀνήκουν εἰς τὸν χῶρον τῆς ἐπιστήμης, ὁ δρόμος ὅμως τῶν φαινομένων πρὸς τὰ ὀπισθεν αὐτῶν κρυπτόμενα, δηλ. τὰ νοούμενα, εἶναι ὁ κόσμος τῆς φιλοσοφίας· ἡ μετατροπὴ τῶν φαινομένων εἰς νοούμενα εἶναι τὸ κύριον ἔργο τῆς φιλοσοφίας· ἡ πλατωνικὴ ἔκφραση «τί ἔστιν» εἶναι, τρόπον τινά, ἡ σύνδεση τῶν ἐκτύπων μὲ τὰ ἀρχέτυπα· ἐπομένως ἡ φιλοσοφία σὰν «ἐξὶς» τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος ἀποτελεῖ καὶ τὴν πρώτην ἐκδήλωση τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν γνώση, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὸ πάθος τοῦ θαυμασμοῦ γιὰ τὰ πράγματα: «Μάλα γὰρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος τὸ θαυμάζειν· οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη» (Πλάτ. Θεαίτ. 155 b), ἢ, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης ἔγραφε: «οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀπόρων θαυμάσαντες, εἴτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες» (Ἀριστ. Μ.τ.φ. Α, 2, 982b).

Γενικὰ ἡ φιλοσοφικὴ γνώση ἀρχίζει ἐκεῖ ποὺ τελειώνει ἡ ἐπιστημονικὴ· ὀρθῶς λοιπὸν ἡ φιλοσοφία χαρακτηρίσθηκε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο σὰν «θεία φιλοσοφία, ἥς μείζον ἀγαθὸν οὐτ' ἦλθεν οὔτε ἤξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δωρηθὲν ἐκ θεῶν» (Πλάτ. Τίμ. 47α· Φαῖδρ. 239b).

Ποιητές-σταυραετοί και ποιητές-στρουθία

Έχω συνηθίσει με την ποίηση του Διονυσίου Σολωμού (ό χαρακτηρισμός «εθνικός ποιητής» μου φαίνεται αιτιολογημένος), του Κωνσταντίνου Καβάφη (κάθε ποίημά του ήταν φιλολογικό γεγονός), του Κωστή Παλαμά («Ο δωδεκάλογος του γύφτου» αποτελεί σύνθεση ποίησης και φιλοσοφικής θεώρησης της ιστορίας του κόσμου και της Ελλάδας), του Άγγελου Σικελιανού (με τις «βροντερές σάλπιγγες» της), του Κώστα Βάρναλη («Τό φῶς πού καίει» —φλογερά όνόματα και ρήματα)... Όλοι έβλεπαν τόν κόσμο από τή ύψη (ποιητές-σταυραετοί), και από τή έργα τους δέν μπορώ νά βγάλω έξω ούτε μιá λέξη!

Έγνώρισα και τήν ποίηση του Νικηφόρου Βρεττάκου, αλλά δέν αισθάνθηκα συγκίνηση. Υπάρχει εύμενης κριτική του έργου του (έκδοση «Διογένης», 1976). Γράφουν πολλοί πάρα πολλά θετικά πράγματα. Ό Τάσος Βουρνάς μιλάει για «ποίηση τής αίσιοδοξίας», ενώ ό Κώστας Κουλουφάκος (ιδιοκτήτης του «Διογένη») διαπιστώνει άπαισιοδοξία. Οί έμπιστημένες μου αυτές δέν αποτελούν άκόμη αξιολόγηση δική μου. Έν τῷ μεταξύ ό Νικηφόρος Βρεττάκος έγινε μέλος τής 'Ακαδημίας 'Αθηνών. Τώρα οί άπαιτήσεις μου άπέναντι στο έργο του είναι μεγαλύτερες.

Τόν χειμῶνα του 90-91 ό ποιητής έμίλησε στον «Παρνασσό» για τή ζωή και τή δημιουργία του, άπήγγειλε φυσικά και ποιήματά του. 'Ηλπιζα νά άκούσω κάτι τό ιδιαίτερο. 'Η διπλανή μου σεβάσμια κυρία χειροκροτούσε όλοένα, κάποτε μάλιστα έφώναζε: «μπράβο!» Έγώ δέν έντυπωσιάστηκα ποσῶς (είμαι όπτικός και όχι άκουστικός τύπος), κατέφυγα λοιπόν στα γραπτά ποιήματα, για νά διαπιστώσω τό μέτρο τών ιδεών, αλλά και τής μορφής τους: «Μητέρα του Χριστού, Μαρία,/ πόσο είναι ή νύχτα τούτη κρύα.../ Χίλιες φορές άπόψε έκλήθη,/ μά δέν άκούει. Κάπου κοιμήθη» («'Η προσευχή τών άστέγων»). 'Άλλο ποίημα άρχίζει: «Δέν είναι πιά τό πολυβόλο πού θά κρίνει τή λευτεριά./ Δέν είναι πιά οί βασανιστές πού θά μάς καταλύσουν./ Δέν θά είναι κείνος πού θά βγει νά σ' άντιμετωπίσει,/ παιδι του άγέρα μέ τή φυσαρμόνικα!./ («Τό παιδι μέ τή φυσαρμόνικα»).

Τά ποιήματα αυτά δέν έχουν σχέση με τήν κλαγγή τών αετῶν, αλλά μέ τό τσίου-τσίου τών στρουθίων, πού δέν προκαλούν ούτε ένθουσιασμό ούτε συμπάθεια (και άντιπάθεια), είναι όμως βολικά για τό πολιτικό, αλλά και τό πνευματικό κατεστημένο. Τά «προσόντα» αυτά όδήγησαν τόν ποιητή τής παρακμής εκεί, όπου δέν έφτασαν οί μεγάλοι μας ποιητές.

Σκάνδαλο στον χώρο τής Γλωσσολογίας

Τό πνευματικό κέντρο Μωραΐτη ('Αθήνα, Σίνα 46) σεμνύνεται για τίς ποικίλες δραστηριότητές του: 'Εκθέσεις, 'Ομιλίες, 'Εργαστήρια. Ένδιαφέρθηκα για ένα κύκλον όμιλιών μέ γενικό τίτλο «Νέες όψεις του Γλωσσικού Προβλήματος», μόρεσα όμως νά άκούσω δύο όμιλίες του καθηγητού 'Αλέξη Δημαρά: «1941-1991: 'Από τήν Κρατική στη Σχολική Γραμματική» (7/3/91) και «Σέ τί δέν άπαντά ή Σχολική Γραμματική» (14/3/91). Ό κ. Δημαράς έθεώρησε άπαραίτητο νά δηλώσει, ότι δέν έχει πολλές σχέσεις με τή Γλωσσολογία... 'Η πρώτη όμιλία άφιερώθηκε στο ιστορικό τής συγγραφής τής Γραμματικής άπό τόν Τριανταφυλλίδη και τούς συνεργάτες του (γνωστά πράγματα, καμμιά «νέα όψη»). Συνεκράτησα πάντως κάποιες ιδέες: «Σήμερα δέν άπειλούμεθα άπό τήν καθαρεύουσα» (συμφωνῶ άπολύτως), «Μετά τό 1941 δέν ύπήρξε άλλη αυθεντία στη Γλωσσολογία μας». Ένας άκροατής άμφισβήτησε τήν όρθότητα τής άποψής αυτής, και ό όμιλητής τόν εύχαρίστησε, λέγοντας: «Μου δίνετε τήν εύκαιρία νά έπανορθώσω τή διατύπωση μου». 'Ακολούθησε άσαφής έξήγηση, όπως συνηθίζεται σε παρόμοιες περιπτώσεις.

Κατά τή δεύτερη όμιλία του ό καθηγητής 'Αλέξης Δημαράς δένειμε στον κόσμο φωτοτυπημένες έπιστολές άπό τόν Τύπο, πού περιείχαν «λόγιες άποστροφές» («Κύριε διευθυντά») και άλλες «ένταγμένες στη Γραμματική» («Κύριε διευθυντή»). Αναφέρθηκαν άκόμη και άλλα έπαισιώδη πραγματάκια, ουσιαστική κριτική όμως τής Γραμματικής δέν άκούστηκε. 'Εγιναν παρατηρήσεις εκ μέρους τών παρισταμένων, ένας άπό τούς όποιους άρχισε νά μιλάει για «κάποια σοβαρά θεωρητικά λάθη τής Γραμματικής», αλλά ό καθηγητής 'Αλέξης Δημαράς δέν τόν άφησε νά αναπτύξει τήν άποψη του: «'Ας πάρουν τόν λόγο και άλλοι» —είπε. Ό άκροατής επέμεινε: «Δέν μου χρειάζονται περισσότερα άπό δυό-τρία λεπτά, νά ολοκληρώσω τή σκέψη μου πάνω στο θέμα τής δοτικής πτώσης, πού άπο-

τελεῖ τὸ βασικότερο ἴσως λάθος τῆς Γραμματικῆς». Ἐπέμεινε ὅμως καὶ ἡ ἄλλη πλευρά: «Μπορεῖτε νὰ ξαναμιλήσετε στὸν δεῦτερο κύκλο τῶν παρατηρήσεων». Ὅταν ἐξαντλήθηκαν οἱ παρατηρήσεις τῶν ἄλλων ἀκροατῶν, ὁ καθηγητὴς Δημαρᾶς θεώρησε τὴ συζήτηση περαιωμένη, εὐχαρίστησε τὸ κοινὸ κ.λπ. κ.λπ. Ὁ γνωστός μας ἀκροατὴς ἐξανέστη: «Κύριε καθηγητά, μοῦ ἔχετε ὑποσχεθῆ τὸν λόγο» —εἶπε σὲ ὕφος ἔντονο. Φαινόταν ἀνθρώπος σίγουρος στὸν ἑαυτό του καὶ στὶς ιδέες του. Ὁ καθηγητὴς μας, ὅπως ἔδειχναν τὰ πράγματα, ἐγνώριζε τὶς ἀπόψεις τοῦ ἐπίμονου ἀκροατοῦ, δὲν τὶς ἐνέκρινε, ἀντὶ ὅμως νὰ δεχθῇ τὴν πρόκληση σὲ θεωρητικὸν διάλογο, ἐδοκίμασε νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κόσμον, γιὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ τὰ «καινὰ δαιμόνια». Ἐπέτρεψε λοιπὸν νὰ δοθῇ τὸ μικρόφωνον στὸν ἀνεπιθύμητον ἀκροατὴ, ἐνῶ ταυτόχρονα ἔκαμνε τὴ γνωστὴ παλινδρομικὴ κίνηση τῶν χειρῶν, σὰν νὰ ἔσπρωχνε τοὺς ἀνθρώπους: «φύγετε, φύγετε, νὰ μὴν ἀκούσετε τὶς ἀναρχικὲς ἀπόψεις τοῦ κυρίου»...

Ὁ «ἀναρχικός», ἐμφανῶς ἐκνευρισμένος, ἀνέπτυξε τὸ θέμα του ἐν συντομία, ἀλλὰ μὲ πειστικότητα ὅπωςδὴποτε γιὰ μένα, ἴσως καὶ γιὰ τὸν κ. Δημαρᾶ... Σὲ παρόμοιες περιπτώσεις δίδεται κάποια ἀπάντηση, ἐπιδοκιμαστικὴ ἢ ἀποδοκιμαστικὴ, ἀλλὰ ὁ καθηγητὴς μας δὲν εὗρε τίποτε νὰ πῇ στὶς θεωρητικὲς «κατηγορίες» τοῦ ἀκροατῆ, ἐφυγομάχησε σκανδαλωδῶς, τρεπόμενος εἰς ἐπαίσχυντον φυγὴν.

Ἐὰν τὸ ἄλλας χάσῃ τὴν ἀλμύρα του...

Ὁ Τομέας Γλωσσολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου ἐκδίδει ἐτησίως τὰ πρακτικὰ συνεδρίων του μὲ τίτλον «*Μελέτες γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα*». Ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ συνεδρίου ἀποτελεῖται ἀπὸ καθηγητὲς τῆς Γλωσσολογίας μὲ πρόεδρον τὸν κύριον Ν. Σετάτο. Οἱ «*Μελέτες*» ἐπεξεργάζονται βεβαίως ἐπιστημονικὰ θέματα, ἀλλὰ τὸ ὕφος τῶν κειμένων εἶναι ἐμφανῶς δημοσιογραφικόν, ἡ δὲ γλῶσσα, πρῶτον, ἰσοπεδωμένη δημοτικὴ λαϊκιστικῆς ἀποχρώσεως, δεύτερον, προδομένη ἑλληνικὴ, μὲ σωρεία ξένων ὀρων, ἀλλὰ καὶ ἀμετάφραστον ἀποσπασμάτων στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα (κυρίως).

Σήμερα θὰ ἀσχοληθοῦμε μόνον μὲ τὴ γλωσσικὴ ἐπένδυση τῶν κειμένων, ἀφοῦ παραθέσουμε μιὰ πολλὰ σημαίνουσαν στιχομυθία μου μὲ συνεργάτη τῶν «*Μελετῶν*». Ἐρώτησα ἐγώ: «Σὲ ποιὸν ἀπευθύνονται τὰ κείμενά σας;» Ὁ συνομιλητὴς μου ἀργοῦσε νὰ ἀπαντήσῃ. «Ἀπευθύνεστε μήπως στοὺς φιλόλογους;» — ἐπέμεινα ἐγώ. «...Ὅχι» — εἶπε ὁ ἄλλος μὲ κάποια ἀμηχανία. «Τότε ἀπευθύνεστε πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους!».

1. Οἱ γλωσσολόγοι μας κατὰ κανόνα ἐκδημοτικίζουσι καθιερωμένες ἐκφράσεις, γνωστὲς «τοῖς πᾶσι»: *σὲ κάθε περίπτωση* (ἐν πάσῃ περιπτώσει): συνδυάζουν λογίους καὶ λαϊκοὺς τύπους λέξεων: *ἐν ἀγνοία τῆς κυβερνήσεως* (...τῆς κυβερνήσεως): παρατονίζουν κάποια οὐσιαστικά: *τοῦ φαινομένου, τοῦ ἐπικήδειου*: χρησιμοποιοῦν λέξεις ἀμφιβόλου ἐννοίας ἢ μορφολογικῆς ταυτότητος καὶ δημιουργοῦν συγχύσεις σημασιολογικοῦ καὶ γραμματικοῦ χαρακτῆρος: *γιατί* (διότι, ἐπειδὴ), *κύρια* (κυρίως): «τρῶνε» τὸ τελικὸ ν' ἐνίοτε θέτουν ὁμοίωπτων ὀνοματικὸν προσδιορισμὸν πρὶν ἀπὸ ρηματικὰ οὐσιαστικά, ὅταν ἐπιβάλλεται ἀντικείμενον στὴ γενικὴ πτῶση μετὰ τὸ οὐσιαστικόν: *γλωσσικὴ διδασκαλία* (διδασκαλία τῆς γλώσσας).

2. Οἱ συνεργάτες τῶν «*Μελετῶν*», θεματοφύλακες, ὑποτίθεται, τῆς καλῶς ἐννοουμένης γνησιότητος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τὸ ἄλλας τῆς γλωσσικῆς μας γῆς, χρησιμοποιοῦν ἐντελῶς ἀδικαιολόγητα ξένη ὀρολογία: *κόρπους* – χωρὶς μάλιστα προσδιορισμόν, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ὅσα ἀποσπάσματα σὲ ἄλλες γλῶσσες. Ἀπὸ καταφανῆ ξενομανία πάσχουν: ὁ **Α.Φ. Χριστίδης**, μέλος τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν συνεδρίων, στὶς σελίδες τοῦ ὁποίου ὑπερτεροῦν κάποτε τὰ ἀγγλικά («*Μελέτες*», 1986), ἡ **Εἰρήνη Φιλιππάκη**, ἡ **Γεωργία Κατσιμαλῆ** καὶ ἄλλοι («*Μελέτες*», 1989). Ἰδιαίτερα ξενόδουλη παρουσιάζεται ἡ **Στεφανία Παγώνη**, πού ἀναπτύσσει τὸ θέμα «ὁ βαθμὸς προεργινοποίησης τῶν κλειστῶν ἡχηρῶν φθόγγων τῆς Νέας Ἑλληνικῆς» σὲ ἄπαιστα (ὑποθέτω) ἀγγλικά!

Ἐρωτῶ τὸν πρόεδρον τοῦ συνεδρίου καθηγητὴν κ. Σετάτο: «Ἐὰν τὸ ἄλλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλίσθησεται;»

Ἰωάννης Παρρησιάδης Ἀληθίωνος τοῦ Ἐλεγκικλέους

— Παλιά δουλειά μας κόσκινο, είπα, και άφου βρήκα τό σπιρτόξυλο, πού άναζητήσα κάτω εις τό έδαφος, τό έμψηξα στόν τοίχο. Κρέμασα έπειτα τό καβουράκι και γυρίζω πρὸς τοὺς μακαντάσηδες και συστήνομαι: Γειά χαρά-ντάν... Πέτρακας ‘Αβασ... Και δέν είναι μιὰ βδομάδα, πού βγήκα από τή «στενή» τοῦ Ρίο!

Αὐτὰ και άλλα πολλά μᾶς έλεγε ὁ Πέτρος ‘Αβας εκείνο τὸ πραινὸ τῆς Δευτέρας, πού τὸν εἶδαμε νὰ καταφθάνη στὸ γραφεῖο ἀργοπορημένος και ἀρκετὰ ἐξαντλημένος. Συνυπηρετούσαμε μὲ τὸν Πέτρο εκείνον τὸν καιρὸ σ’ ἓνα παράρτημα τοῦ ‘Υπουργείου Συγκοινωνιῶν, πού στεγαζόταν στὴν πλατεία ‘Ομονοίας και ἀκριβῶς ἐπ’ αὐτὸ ἀπὸ τὸ μεγάλο τὸ καφενεῖο, τὸ «Νέον».

‘Απὸ τὴν «καρδιά» τῆς Πλάκας, ὅπως έλεγε συχνὰ ὁ Πέτρος, ἀπὸ τὴν ὁδὸ Τριπόδων, ὅπου εἶχε τὸ πατρικὸ του σπίτι, βέρος «γκάγκαρος». Τότε πού οἱ μικρὲς γειτονιὲς τῶν ‘Αθηνῶν ἤθελαν νάναι ἀνεξάρτητες και οἱ νεαροὶ βλαστοὶ τοὺς ἔλυναν τὶς διαφορὲς τοὺς μὲ τὸν ἀρχέγονο, μὰ ἡρωϊκὸ τρόπο, μὲ τὸν ...πετροπόλεμο. Τὴν ἐποχὴ πού σὲ σταματοῦσαν ἐκεῖ στὰ σύνορα τῶν δύο αὐτῶν συνοικιῶν και σὲ ρωτοῦσαν: «Πλακιωτάκι γιὰ Ψυρριωτάκι;»

Τζογέ, λοιπόν, παντελόνι ὁ Πέτρος, στενὸ πολὺ κάτω, ἀντίθετα μὲ τὴ μόδα τοῦ «τσάρλεστον», πού ἐπικρατοῦσε τὴν ἐποχὴ εκείνη. Μυτερὸ τὸ παπούτσι, και τὸ σακκάκι πάντοτε σταυρωτὸ. Και μιὰ λεπτομέρεια ἀκόμη: τὸ παντελόνι τὸ περιέβαλλε τὸ πατροπαράδοτο ζουνάρι, λείψανο κι’ αὐτὸ τῶν κουτσαβάκηδων τῆς πλησιόχωρης γειτονιάς τοῦ Ψυρρῆ. Οἱ δίπλες του πολλές, και κεῖ, ἀνάμεσά τοὺς ἔκρυβε τὴ στιλπνότητά της ἡ ἀθερένια κόψη τοῦ μαυρομάνικου, πού τοὺ τὸχαν φέρει τοῦ Πέτρου ἀπὸ τὴν Κρήτη... παραγγελιά. Κι’ ὅλα ταῦτα ἔδειχναν, πὼς ἔπρεπε νὰ τὸν προσέχης πολὺ τὸν Πέτρακα, μὴ και τυχὸν βρεθῆς ἄσχημα πλεγμένος!

‘Εδειχναν... μὰ ἐγὼ κρίνοντας ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ του ἀπέναντί μου, ἔβρισκα, πὼς οἱ διαστάσεις, πού τοῦ ἔδινε εκείνο τὸ μεγεθυτικὸ «Πέτρακας», ἦταν ὑπερβολικὲς και πὼς ἔπρεπε μερικὲς φορὲς νὰ κατεβαίνουμε χαμηλότερα· στὸ ὑποκοριστικὸ «Πετράκη!»

Νά! λοιπόν, τι μᾶς εἶπε εκείνη τὴ Δευτέρα ὁ Πέτρος, μόλις ἔφτασε στὸ γραφεῖο —

και ἦταν πράγματι πολὺ τالαιπωρημένος:

— Γιορτὴ εἶχαμε στὸ σπίτι τὴν περασμένη Κυριακὴ· τὰ γενέθλια τοῦ γιου μου. Καὶ γιὰ νὰ μὴν τὰ πολυλογῶ, μὲ τὸν καλὸ τὸ μεζέ, τὸ κρασάκι και τὴ μυριτίσα ἡ μικρὴ παρεούλα μας ἦρθε στὸ κέφι. Τὸ ρίξαμε και στὸ χορὸ· ἡ ζεμπεκιά και τὸ συρτάκι ἔδωσε και πήρε· και κεῖ πού λέτε, γιὰ νὰ μὴν πάη στὰ μουγγὰ τὸ γλέντι μας, ἐγὼ σηκώθηκα, ἀνοιζὰ τὸ παράθυρο καὶ δοκίμασα δύο τρεῖς φορὲς στὸν ἀέρα τὸ μπιστόλι μου... Νὰ καθίσω δὲν πρόφθασα στὸ τραπέζι. Σφυρίγματα και κακό. Σὲ λίγο χτυπάει ἡ πόρτα μας. Ζαλισμένος, καθὼς ἤμουνα, θᾶφερα, δὲν θυμάμαι, κάποια ἀντίσταση και θὰ εἶπα κανένα λογάκι. Σὲ λίγο ἔφθασε και τὸ «Έκατό» και διὰ τῆς βίας μὲ φόρτωσαν στὴν κλούβα! ‘Υστερα κατ’ εὐθείαν στὸ κρατητήριο τοῦ Τμήματος. Πέντε ἡμέρες ἔμεινα ἐκεῖ μέσα. Μὲ δυσκολία κατάφερα μὲ τὸ δικηγόρο μου νὰ βγῶ μὲ ἐγγύηση· ἀλλὰ μὲ τύλιξαν γιὰ καλὰ: παράνομη ὀπλοφορία, λέει ἡ μήνυση και ἀντίστασις κατὰ τῆς ἀρχῆς...

‘Ολοι οἱ συνάδελφοι πολὺ λυπηθήκαμε γιὰ τὴν περιπέτεια τοῦ Πέτρου και ἰδιαίτερα ἐγὼ... ‘Εγὼ, πού ἔβλεπα, πὼς ὁ Πέτρος, παρὰ τὶς ὀποιεσδήποτε παραξενιὲς του, ἦταν ἓνας καλοκάγαθος, ἓνας ρωμαντικὸς ἄνθρωπος. Γι’ αὐτὸ μερικὲς φορὲς, θέλοντας νὰ τὸν λυτρώσω ἀπὸ τὸν φανταστικὸ κόσμο, ὅπου τοῦ ἄρесе νὰ ζῇ, τοῦ παρουσίαζα τὴν πραγματικότητα και ἐκεῖ προσαθοῦσα νὰ τὸν καθηλώσω. Αὐτὸ τὸ καταλάβαινε ὁ Πέτρος και ποτὲ δὲν μοῦ κρατοῦσε κακία. Γι’ αὐτὸ και ἀπάντησε πρόθυμα στὶς ἀδιάκριτες ἐρωτήσεις μου.

— ‘Ολα καλὰ, ρέ Πέτρο, ἀλλὰ εκείνο τὸ σπιρτόξυλο, πού μᾶς εἶπες, πὼς ἀνεζήτησες και τί ὠραῖα τὸ ἀνεζήτησες... κάτω εις τὸ ἔδαφος, γιὰ νὰ κρεμάσης τὸ καβουράκι σου, ἀλλὰ και τὸ ἄλλο πού εἶπες γιὰ τὶς φυλακὲς τοῦ Ρίο, και κείνο τὸ ὠραῖο «παλιά δουλειά μας κόσκινο», τί σημασία εἶχαν;

— ‘Ε! ἔδῳ σὲ θέλω, εἶπε ὁ Πέτρος, αὐτὰ εἶναι τὰ ψιλὰ γράμματα, πού δὲ διαβάζονται τόσο εὐκολα... — Τί νὰ ἔλεγα, αὐτὸ ἡ τὸ ἄλλο: «τῆς φυλακῆς τὰ σίδερα εἶναι γιὰ τοὺς λεβέντες», τὸ ἴδιο εἶναι· μὰ τὸ πρῶτο εἶναι πιὸ κοντὰ στὴν δικὴ μου νοοτροπία και ἀντίληψη. Και γιὰ νὰ σοῦ ἐξηγήσω και τὸ ἄλλο: ‘Εγὼ, πὼς νὰ τὸ κάνουμε, εἶμαι

και λίγο μπάνικος. Μόλις, λοιπόν, έρριξα τὸ βλέμμα μου ἐκεῖ μέσα, εἶδα πὼς ἔχω νὰ κάνω μὲ τὴ σάρα καὶ μὲ τὴ μάρα. Καὶ μαζὶ μὲ τὸ ὄνομά μου «Πέτρακας», ποὺ φανέρωνε τὴν ἐπιφάνειά μου, ἔπρεπε νὰ καταθέσω καὶ τοὺς τίτλους μου: Εἶπα γιὰ τὸ Ρίο καὶ γιὰ τὶς φυλακὲς του, ἐπειδὴ ἐκεῖ οἱ τρόφιμοι εἶναι ἀπὸ σεσημασμένοι καὶ πάνω! Ἔσως τὸ σπιρτόξυλο, ποὺ ἀναζητοῦσα, δὲν τὸ προσέξατε, ἐνῶ εἶναι τὸ σπουδαιότερο: Τὸ ψάξιμο ἐκεῖνο ἔδειχνε, πὼς ἡ δουλειὰ αὐτὴ δὲν γινόταν γιὰ πρώτη φορὰ καὶ τὸ κρέμασμα τοῦ καπέλλου, πὼς ἐκεῖ μέσα ἐνοιωθα σὰ στὸ σπῆτι μου!

Μὰ καὶ ὅλα ταῦτα δὲν θὰ ἀξίζαν καὶ πολλὰ πράγματα, ἂν δὲν γινότουσαν μὲ τὴν τσαχπινιά καὶ τὴ σβελητάδα, ποὺ ἔδειχνε, πὼς ὁ Πέτρακας καὶ κανέναν δὲ λογάριζε καὶ ἱκανὸς ἦταν γιὰ ὅλα!

Μέλι-γάλα τὰ πῆγαινε ὁ Πέτρος μ' ὁλοὺς τοὺς συναδέλφους, ἔκανε μάλιστα καὶ χρυσὴ παρέα, σὰν ἦτανε στὴ συντροφιά μας. Πάνω στὸ καραβάκι, καὶ εἶναι σὰν νὰ τὸν βλέπω τὸν Πέτρο, ὀρθιος, νὰ μᾶς παίζει τὴν κιθάρα του, στὸ καραβάκι, ποὺ παίρναμε ἀπὸ τὴν ἐξέδρα τοῦ Νέου Φαλήρου, γιὰ νὰ βγοῦμε ὕστερα ἀπὸ δυὸ ὥρες στήν, ἀπρόσιτη τότε ἀπὸ τὴν ξηρὰ, παραλία τῆς Γλυφάδας!

«Ὅλα κι' ὅλα, ὅμως τὸν στίχο: «τοῦ Ἑλλήνος ὁ τράχηλος ζυγὸν δὲν ὑποφέρει», ποὺ συχνὰ τὸν ἐπαναλάμβανε, ἤθελε καὶ στὴν πράξη νὰ τὸν ἐφαρμόσει.

...«Κύριε Ἄβαρε, θὰ κάνετε αὐτό»... «κύριε Ἄβαρε, νὰ αντιγράψης καὶ κεῖνο...». Σ' αὐτὸν τὸν τόνο, τὸν ὑπεροπτικό, ἔκανε ἐκεῖνο τὸ πρῶινὸ ὁ Τμηματάρχης τὴν κατανομή τῆς ὑπηρεσίας, ὅταν μπῆκε στὸ γραφεῖο μας καὶ στάθηκε πάνω ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ Πέτρου... Σηκώθηκε, ὅμως, τότε ὁ ...Πέτρακας καὶ ὠργισμένος τὸν διέκοψε:

— Ὅχι, κύριε Τμηματάρχα: Κύριε Ἄβαρε, κάνετε τοῦτο καὶ κάνετε ἐκεῖνο, μὰ ἄλλοτε, σὰς παρακαλῶ, μπροστὰ ἀπὸ τὸ ὄνομά μου νὰ βάνετε καὶ τὶς λέξεις: σὰς παρακαλῶ τοῦτο νομίζω τὸ ὑπαγορεύουν καὶ οἱ νόμοι τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς!

— Κύριε Ἄβαρε, δὲν θὰ μοῦ πεῖτε σεῖς πὼς πρέπει νὰ μιλῶ σὰς διαφεύγει, νομίζω, ὅτι εἰσθε ὑφιστάμενος.

— Κύριε Τμηματάρχα, καμμιά φορὰ οἱ ὑφιστάμενοι μιλᾶνε πιὸ σωστὰ ἀπὸ τοὺς προϊστάμενους.

— Κύριε Ἄβαρε, τὸ καταλάβετε, πὼς εἰσθε ἀναιδής καὶ αὐθάδης!

— Νὰ μαζέψετε τὰ λόγια σας, κύριε Τμηματάρχα.

— Καλὰ καὶ θὰ λογαριαστοῦμε, εἶπε ὁ Τμηματάρχης καὶ ἔφυγε ἐκνευρισμένος.

Σὲ λίγο ἐγκατέλειψε καὶ ὁ Πέτρος τὸ γραφεῖο, χωρὶς νὰ πῇ σὲ κανέναν τίποτα.

Τὴν ἐπομένη ὁ Πέτρος πρῶτο-πρῶτο ἔγγραφο βρῆκε πάνω στὸ γραφεῖο του τὴν ἀπολογία του. Καὶ δὲν ἄργησε νᾶρθῃ καὶ σὲ λίγες μέρες ἡ πανταχοῦσα ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο. «Δι' αὐθάδη συμπεριφορὰν πρὸς τὸν Τμηματάρχην καὶ δι' ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἄνευ ἀδείας», ὁ Πέτρος ἐτιμωρήθη μὲ μεγάλο χρηματικὸ πρόστιμο.

Ὁρθιος τὸ πῆρε ὁ Πέτρος τὸ ἔγγραφο, τὸ διάβασε, ὕστερα πάλι, καὶ κεῖ ποὺ τὸν κυττοῦσαμε περιέργοι ὅλοι οἱ συνάδελφοι, μᾶς τὸ διάβασε ὑψώνοντας τὴ φωνὴ καθὼς προχωροῦσε... καὶ ὕστερα... ὕστερα ἔγινε ἀληθινὸς «Πέτρακας»: νὰ βρίζῃ ἄρχισε στὴ διαπασῶν θεοὺς καὶ δαίμονες, ἀνακατεύοντας καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Τμηματάρχῃ. Ἐγινε τόση φασαρία, ποὺ καὶ οἱ συνάδελφοι ἀπὸ τὰ γειτονικὰ γραφεῖα ξεσηκώθηκαν. Καὶ ὁ Τμηματάρχης, ποὺ ἄκουσε τὶς φωνές, βγήκε καὶ μόλις εἶδε τὸν Πέτρο ἐξαλλων, προσάθησε καὶ αὐτὸς νὰ τὸν κατευνάσῃ, λέγοντάς του:

— Δὲν φανταζόμουν, κύριε Ἄβαρε, πὼς θὰ σὰς τιμωροῦσαν τόσο αὐστηρὰ, διαφορετικὰ δὲν θὰ σὰς καλοῦσα σὲ ἀπολογία, σὰς παρακαλῶ, κύριε Ἄβαρε, μὴν κάνετε ἔτσι.

Μὲ τὰ λόγια τοῦτα τοῦ Τμηματάρχῃ ὁ Πέτρακας ἡρέμησε, τὴν ἄλλη μέρα μάλιστα μὲ ὑπερηφάνεια μᾶς ἔλεγε: «ἔφαγα ἐγὼ τὸ πρόστιμο, μὰ καὶ ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ βάνῃ μπροστὰ ἀπὸ τὸ ὄνομά μου τό: σὰς παρακαλῶ».

Ἀπὸ τότε ὁ Τμηματάρχης ἔδωσε τόπο τῆς ὀργῆς καὶ ἐφρόντισε, οἱ ἐπαφές του νὰ μὴν εἶναι τόσο συχνές μὲ τὸν Πέτρο, ἀλλὰ καὶ ὅταν πιά ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τὸ κάμῃ, καὶ τὸ προσέξαμε καὶ τοῦτο, ἔβανε πάντοτε μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἐπώνυμο τοῦ Πέτρου τὶς λέξεις: «σὰς παρακαλῶ». Τὶς δυὸ αὐτὲς λέξεις τὶς ἐπρόφερε μὲ κάποια ὑπόνοια εἰρωνείας, ποὺ ἦταν ὅμως τόσο ἀδιόρατη...

Αὐτὲς οἱ σκηνὲς καὶ ἄλλες πρὸ εὐθυμίας, ὅπως ἐκεῖνος ὁ συναγωνισμὸς μὲ τὰ σκαμπρόζικα ἀνέκδοτα, ποὺ σκάρωναν μερικοὶ συνάδελφοι, ἐποίκιλλαν κάπως τὴ μονοτο-

νία της υπαλληλικής μας ζωής εκεί στα γραφεία μας, πάνω από το καφενείο το «Νέον» της πλατείας Όμοιοις επί πέντε ολόκληρα χρόνια.

★ ★ ★

Ἡ κλεψύδρα ὅμως ἔδωσε τὸ σύνθημα: ἐγὼ νὰ φύγω γιὰ τὴ Μακεδονία καὶ ὁ Πέτρος νὰ ἀλλάξῃ ἐπάγγελμα.

Πολλὰ τὰ χρόνια, ποὺ πέρασαν καὶ ὅταν γύρισα ἐδῶ στὸ ...κοινὸν ραντεβού τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων, τὸν συνάντησα καὶ ἀπὸ τὸν Πέτρο. Μὲ τὸ φίλο μου τὸν Κώστα εἶχαμε σταθῇ ἐκεῖνο τὸ βράδυ, γιὰ νὰ πιούμε μιά μπίρα, σὲ μιά ἀπόδο τῆς πλατείας Σύνταγματος. Μπαίνοντας στὸ μπάρ, εἶπα στὸν Κώστα:

— Ὅπως πάντα, Κώστα, μόνο μία...

— Ναί, μοῦ λέει ἐκεῖνος, καὶ εἶναι ἡ σειρά μου.

Καὶ τὴν ὥρα ποὺ πλήρωνε ὁ Κώστας, βλέπουμε τὸ γκαρσόνι νὰ ἔρχεται μὲ δυὸ μπίρες στὸ δίσκο καὶ μὲ ὀρεκτικὸ μεζέ, μὲ μαῦρο χαβιάρ...

— Ἀπὸ τὸ ἀφεντικό, μᾶς λέει.

Καὶ γυρίζοντας πρὸς τὸ βάθος ἀντικρύζω τὸν «Πέτρακα» νὰ ἔρχεται, μεγαλοπρεπῆς, πρὸς τὸ μέρος μας. Ἀγκαλιὲς καὶ φιλιὰ, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια.

— Σὲ στόχεψα, μοῦ λέγει ὁ Πέτρος καὶ τώρα ποὺ πλησίασα βλέπω, πὼς δὲν ἔκαμα λάθος.

Εἶπαμε μέσες-ἄκρες κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ μας καὶ συμφωνήσαμε νὰ συναντηθοῦμε τὴν Κυριακὴ. Καὶ τί σύμπτωση, καὶ μὲ τὸν Κώστα, τὸ φίλο μου, ἐκεῖ εἶχαμε στέκι, στὴ γειτονιά τοῦ Πέτρου, σ' ἓνα καφενεῖο τῆς ὁδοῦ Κυδαθηναίων. Ἐκεῖ τὸν βρήκαμε νὰ μᾶς περιμένῃ. Γιὰ τὴ γειτονιά του εἶπαμε πολλὰ, μὲ τὸ δίκιο του ἦταν περήφανος γι' αὐτὴν καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὸ δρόμο του, τὴν ὁδὸν Τριπόδων, μὲ τὸ περίφημο μνημεῖο τῆς.

Ἔμαθε κι' ἐκεῖνος κάτι γιὰ τὴ δική μου ζωὴ: πὼς κι' ἐγὼ ὥργωσα τὴ Μακεδονία ἀλλάζοντας κάθε τόσο τόπο καὶ Σχολεῖο. Μὰ ἐγὼ τὸν ἄφησα νὰ μοῦ μιλήσῃ γιὰ τὴ δική του ζωὴ, ποὺ ἤμουν βέβαιος πὼς θὰ εἶχε καὶ κάποιο ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Καὶ ὁ Πέτρακας, λαλίστατος καθὼς ἦταν, ἄρχισε νὰ μοῦ μολογᾷ...

— Ἀπὸ τότε, ποὺ ἔφυγες γιὰ τὴ Μακεδονία, δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς, ποὺ τοὺς τὰ πέταξα κι' ἐγώ...

— Ὑστερα ἄνοιξες ἐκεῖ στὸ Σύνταγμα τὸ μπάρ, τὸν διέκοψα...

— Ὅχι, ὕστερα ἔγινα ἔμπορος ὑφαντοπωλῆς.

— Καὶ ἄνοιξες μαγαζί;

— Ναί, μὲ τὸν ἐξάδελφό μου, στὴν ὁδὸν Αἰόλου. Αὐτός, παλιὸς ἐμποροῦπάλληλος, μὲ ἐμύησε στὴ δουλειά, ἔβαλε κάτι λεφτά ποὺ εἶχε, πούλησα κι' ἐγὼ ἓνα οἰκόπεδο στὸ Θησεῖο καὶ ἔτσι κουρντίσαμε τὸ μαγαζί.

— Καὶ πὼς πήγαιναν οἱ δουλειές;

— Πολὺ καλὰ, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια ἐχώρισα. Πῆρα κάποια ἀποζημίωση ἀπὸ τὸν ἐξάδελφό μου καὶ ἀγόρασα τὸ μπάρ ἐκεῖ στὸ Σύνταγμα, ποὺ μὲ βρήκατε.

— Περίεργο μοῦ φαίνεται, ἀφοῦ, ὅπως μᾶς λές, οἱ δουλειές ἐπήγαιναν τόσο καλά...

— Καλὰ πήγαιναν οἱ δουλειές, μὰ ἐγὼ δὲν ἐνοιώθα καθόλου καλὰ.

— Περίεργο, μὰ πὼς συμβαίνει τοῦτο;

— Μὰ καλὰ, φαντάστηκες ποτέ, πὼς ἦταν δυνατόν ὁ Πέτρος νὰ ἀνεβοκατεβάζῃ τὰ τόπια καὶ ὕστερα ἀπὸ μισὴ ὥρα νὰ βλέπῃ τὸν ὑποψήφιο πελάτη νὰ ἐξαφανίζεται. Καὶ τὸν φαντάστηκες, νὰ κοπλιμεντάρῃ τὸν πελάτη λέγοντάς του, πὼς τὸ χρῶμα τοῦ ὑφάσματος θὰ συνδυάζεται τόσο μὲ τὸ νεανικὸ τοῦ πρόσωπο, ποὺ μπορούσε νὰ ἦταν καὶ λιγάκι σουφρωμένο!

— Τώρα σὲ καταλαβαίνω, Πέτρο, τοῦ εἶπα.

— Ἔ! καὶ μιά μέρα, ποὺ ἓνας πελάτης πάνω ἀπὸ μισὴ ὥρα μὲ πιλάτευε, καὶ τὸν εἶχα μάλιστα ἐξυπηρετήσει καὶ τὴν προηγούμενη μέρα, δὲ βάσταξα πιά...

— Καὶ τί ἔγινε;

— Ἔ! Κύριε, ὡς ἐδῶ φθάνει, τοῦ εἶπα καὶ ἄρχισα νὰ τοῦ δείχνω μὲ τὸν πῆχυν τὰ ὑφάσματα... «Μὰ θέλω νὰ τὸ ρίξετε ἐπάνω μου τὸ ὑφασμα, ἐγὼ θὰ τὸ φορέσω τὸ κοστοῦμι». «Ἔσεῖς θὰ τὸ φορέσετε, ἀλλὰ ἐγὼ θὰ σᾶς δείξω τὴν πόρτα, καὶ σᾶς παρακαλῶ, ἄλλη φορὰ νὰ μὴν ξαναπατήσετε...». Τέτοιοι πελάτες δὲν ἔλειπαν καί, καθὼς καταλαβαίνει, ὁ Πέτρος δὲν τοὺς χάριζε καρύδι, γιὰ τὸ μαγαζί ὅμως φαινόταν καθαρά πὼς ἐγὼ δὲν ἔκανα, πὼς ἤμουν παθητικό. Εἶδα κι' ἀπόειδα, κατάλαβα τέλος, πὼς ἡ δουλειὰ μου ἐκείνη ἔμοιαζε τόσο πολὺ μὲ τὴ δουλειὰ τοῦ γραφείου, ποὺ εἶδα κι' ἔπαθα νὰ τὴν ἀλλάξω: Ὑφιστάμενος ἐκεῖ, τὸ ἴδιο καὶ ἐδῶ στὸ μαγαζί. Κάνε τοῦτο, κάνε ἐκεῖνο ἐκεῖ. Κατέβασε τοῦτο, κατέβασε ἐκεῖνο ἐδῶ.

Γι' αυτό, λοιπόν, παράτησα εκείνη τη δουλειά και άνοιξα τὸ μπάρ, πού εἶδατε, στὸ Σύνταγμα.

— Καλὰ καὶ τώρα, Πέτρο, πῶς πᾶνε οἱ δουλειές, ρώτησα.

— Πολὺ καλὰ, μὰ καὶ τοῦτο τὸ ἐπάγγελμα ἔχει τὰ κουσούρια του.

— Μὰ πῶς γίνεται αὐτό, ρώτησα.

— Πολλὰ τὰ μαγαζιά γύρω ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ μεγάλος ὁ ἀνταγωνισμός.

— Καὶ ὅμως, ὅπως λές, οἱ δουλειές πᾶνε καλὰ.

— 'Ακριβῶς γι' αὐτό, οἱ συνάδελφοι, πού μὲ ζηλεύουν, μοῦ στήνουν καὶ παγίδες.

— Δηλαδή;

— Βάνουν ἀνθρώπους, πού προσποιῶνται τοὺς πελάτες, καὶ αὐτοὶ ἔρχονται στὸ μαγαζί καὶ προκαλοῦν τὰ γκαρσόνια, γιὰ νὰ γίνῃ φασαρία καὶ νὰ δυσφημίσουν ἔτσι τὸ μαγαζί. Μιά-δυὸ φορὲς τὸ μῆνα τὰ καθαρμάκια τοῦτα μοῦ κάνουνε μεγάλη ζημιά καὶ δὲν ξέρω πῶς νὰ τὰ ἀντιμετωπίσω.

Μὲ πικρία τὰ ἔλεγε τοῦτα ὁ Πέτρος, καὶ ἐγὼ πού ἤξερα κατὰ βάθος τὸ χαρακτήρα του, τὸν ρώτησα:

— Καλὰ, ρέ Πέτρο, καὶ σὺ πῶς τὰ ἀνέχεσαι;

— «'Ανάγκη καὶ θεοὶ πείθονται», ὅπως λέτε καὶ σεῖς οἱ φιλόλογοι, μοῦ ἀπάντησε. Τί νὰ κάμω, νὰ τὸ βγάλω ἀπὸ τὸ συρτάρι καὶ νὰ ρίχνω; Πάει, θὰ χαλάσω τὸ μαγαζί. Κάθομαι στ' αὐγά μου καὶ ἀφήνω τὰ παιδιὰ νὰ τὰ βγάλουν πέρα. Εὐτυχῶς καὶ οἱ τρεῖς πού ἔχω εἶναι ψωμωμένοι, εἶδατε καμμιὰ κοπέλλα στὸ μαγαζί; 'Όχι' τοῦτα τὰ ἄτιμα ὁ Πέτρακας δὲν τὰ σηκώνει...

— Σὲ καταλαβαίνω, Πέτρο, εἶπα, καὶ ἔκαμες, καλὰ πού ἔβαλες νερὸ στὸ κρασί σου. Τί νὰ κάμουμε, ἢ παλιοζωὴ θέλει συμβιβασμούς.

Χωρίσαμε ἐκεῖνο τὸ μεσημέρι, στὸ μαγαζί ἀλλὰ καὶ ἔξω ἰδωθήκαμε ἀκόμη κανὰ δυὸ-τρεῖς φορές.

Ὁ Χειμῶνας μεσολάβησε καὶ μπαίνοντας ἢ Ἄνοιξη, πάλι ἐγὼ ἔδωσα ραντεβού μὲ τὸ τραπεζάκι τῆς ὁδοῦ Κυδαθηναίων. Μόνος αὐτὴν τὴ φορά ἐρέμβαζα πίνοντας τὸν ...ἐρατεινόν μου!

Ὅποτε βλέπω ἀπὸ τὸ βάθος νὰ προβάλλῃ παραλλαγμένη κάπως ἡ μορφή τοῦ Πέτρο. Τὸ καβουράκι ναί, μὰ τὸ δεξὶ χέρι δεμένο μὲ κάτι ἐπιδέσμους. Μὲ εἶδε καὶ ἤρθε νὰ καθήσῃ.

— Περαιστικά, Πέτρο, τοῦ εἶπα, τί ἔπαθες;

— Τοὺς ἄτιμους, εἶπε, μοῦ τὴν ἔφεραν

μαμπέσικα! Ἦταν δύο αὐτὴν τὴν φορά· ὁ ἕνας ἔκανε τὴ φασαρία μὲ τὸ γκαρσόνι καὶ ὁ ἄλλος μοῦ τὴν ἔφερε μὲ τὴν καρέκλα, καθῶς καθόμουν ἀνύποπτος στὸν πάγκο.

— Περαιστικά, τοῦ εἶπα, μὰ πῶς ἐσὺ τὴν ἔπαθες καὶ δὲν εἶχες τὸ νοῦ σου;

— Δὲν τὸ φαντάστηκα, πῶς θὰ ἦταν δύο οἱ ἐρίφηδες, ἀπάντησε.

— Καὶ τώρα τί σκέφτεσαι νὰ κάνης;

— Τώρα πῆρα τὰ μέτρα μου, ξεχώρισα τὸν πάγκο τὸν δικό μου καὶ τὸν ἔβαλα σὲ ψηλότερο ἐπίπεδο, ἔτσι ὥστε νὰ κατοπετεύω τὰ πάντα, ἔπειτα πῆρα ἀκόμη ἕναν στὴ δουλειά. Αὐτὸς δὲν θὰ κάνῃ τίποτε ἄλλο, μόνον θὰ παρακολουθῇ τοὺς ὑπόπτους.

★ ★ ★

Καθῆσαμε ὥς τὸ μεσημέρακι, ἢ θαλαπρὴ τοῦ ἀνοιξιάτικου ἡλίου προσφερόταν γιὰ ἐκμυστηρεῖσεις. Μὰ καὶ τί δὲν εἶπαμε ἐκεῖνο τὸ πρωινό: γιὰ τὴν παλιοκοινωνία, πού τόσο χάλασε τὰ τελευταῖα χρόνια, γιὰ τὰ χρόνια πού σιγὰ-σιγὰ φεύγουν ἀδυσώπητα καὶ μᾶς ἀσπρίζουν τὰ μαλλιά... Ὁ Πέτρος, μάλιστα, μὲ νοσταλγία ἀναπολοῦσε τὴ δημοσιοῦπαλληλική μας ζωὴ, ἐκεῖ ἐπᾶνω στὸ καφενεῖον «Τὸ Νέον» καὶ ἐκεῖνον τὸν Τμηματάρχη, ἀκόμη καὶ τοὺς πελάτες του τῆς ὁδοῦ Αἰόλου, πού μὲ τότες ἀναιδία τὸν πιλάτευαν. Μὲ νοσταλγία, ὅμως, καὶ συγκατάβαση τὰ ἔβλεπε ὅλα τοῦτα τὰ παλιά.

— Ἦτανε καὶ ὥραϊα ἐκεῖνα τὰ χρόνια, κατέληξε, κι' ἄς ἦταν καὶ λίγο δύσκολα.

— Ἦταν ὥραϊα, Πέτρο, συμπλήρωσα ἐγώ, γιὰτὶ τότε ὑπῆρχαν καὶ τὰ νεῖατα, αὐτὰ πού τώρα πᾶνε νὰ μᾶς ἀφήσουν.

Μὰ ἡ ὥρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ πλησίαζε, καὶ τότε ἐγώ, μέσα στὸ καινούργιο κλίμα πού δημιουργήθηκε, εἶπα στὸν Πέτρακα, ἀφοῦ τοῦ εὐχήθηκα περαιστικά:

— Μὲ μεγάλη μου χαρὰ βλέπω, Πέτρο, πόσο προσαρμόστηκες μὲ τίς συνθήκες τῆς ζωῆς, καὶ τώρα εἶμαι βέβαιος, πῶς ποτὲ πᾶ δὲ θὰ βρεθῇς στὴν ἀνάγκη νὰ ἐρευνᾷς τὸ ἔδαφος, ἐκεῖ στὸ κρατητήριο, γιὰ νᾶβρης τὸ σπυρτόξυλο, πού μᾶς ἔλεγε, γιὰ νὰ κρεμάσης τὸ καβουράκι σου καὶ νὰ πῆς τὸ χαριτωμένο ἐκεῖνο «παλιὰ δουλειά μας κόσκινο».

Ὁ Πέτρος σὰν νὰ τῶνοιωθε, πῶς τοῦτα τὰ τελευταῖα εἶχαν καὶ κάποια δόση εἰρωνείας, μὰ ἤξερε, πῶς πάνω ἀπ' ὅλα μοῦ ἦταν τόσο συμπαθής, γι' αὐτὸ τὴ στιγμὴ πού δίναμε τὰ χέρια, εἶδα ἕνα αὐθόρμητο χαμόγελο νὰ ἀνθίξῃ στὰ χεῖλιν του.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Γ. ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ, *‘Ο έπεκτατισμός στην τουρκική ποίηση*

Υπό την αιγίδα του Κέντρου Έρευνας και Μελέτης Έλληνισμού (ΚΕΜΕ) κυκλοφόρησε το βιβλίο με τίτλο: «*‘Ο έπεκτατισμός στην τουρκική ποίηση*». Το βιβλίο έγραψε ο Γιάννης Μαγκριώτης, ο οποίος έπεμελήθη των μεταφράσεων και τις διεμόρφωσε σε έμμετρα κείμενα. Σ’ αυτό περιλαμβάνονται 41 ποιήματα Τούρκων ποιητών και 7 τετράστιχα δημώδη. Στόν ανάγνώστη προκαλεί όδυνηρή έκπληξη τó μίσος κατά των Έλλήνων και ή έπεκτατικότητα κατά της Ελλάδος, πού διατρανώνουν τά ποιήματα αυτά. Απροκάλυπτα έκδηλώνουν την έπιθυμία των Τούρκων νά κατακτήσουν Έλληνικά έδάφη στην Θράκη, τά Έλληνικά νησιά του Αιγαίου και την Κύπρο.

Τά ποιήματα αυτά, πού αποδεικνύουν ότι ό Παντουρκισμός έχει κατακτήσει όχι μόνο τούς στρατιωτικούς κύκλους και τούς πολιτικούς, αλλά και τó μεγαλύτερο μέρος του πνευματικού κόσμου της γείτονος, είναι άνατριχιαστικά και δηλητηριώδη. Και τó χειρότερο είναι, ότι έχουν δημοσιευθεί σε βιβλία και έντυπα, τά όποια όχι μόνον χρηματοδοτούνται από την τουρκική Κυβέρνηση, αλλά συνιστάται ή ανάγνωσή τους στά σχολεία και στό στρατό. Τά περισσότερα ποιήματα συνοδεύονται από έπεξηγήσεις και σχόλια του συγγραφέως, αλλά και άπαντήσεις στις θέσεις πού εκφράζουν οί Τούρκοι ποιητές. Στο βιβλίο περιέχονται δεκάδες δηλώσεις Τούρκων έπιστημόνων, πολιτικών, δημοσιογράφων, στρατιωτικών πού εκφράζουν τις τουρκικές διεκδικήσεις εις βάρος του Έλλάδος στη Θράκη, στά νησιά του Αιγαίου και στά Δωδεκάνησα. Στο τέλος του βιβλίου περιλαμβάνεται παράρτημα, όπου αναγράφονται οί 50 κυριότερες παραβιάσεις της Συνθήκης της Λωζάννης από την Τουρκία.

Καπιταλομαρξιστικές ίλαροτραγωδίες

‘Η περισυνή άστραπιαία αυτοκατάλυση, σάν χάρτινου πύργου, του μαρξισμού στην ‘Ανατολική Εύρώπη κατά τρόπον άπρόσμενο έχει πάρει την μορφή ίλαροτραγωδίας — και όλοι τώρα τό ξέρουμε. Κάτι όμως πού δέν ξέρουμε άκόμη όλοι, είναι μιá άλλη ίλαροτραγωδία, πού έκτυλίσσεται τελευταία σε μιá χώρα άκραιφνώς καπιταλιστική: την ‘Ιαπωνία.

Σήμερα έχουμε δύο άκραίες περιπτώσεις καπιταλομαρξισμού: την πανίσχυρη ‘Ιαπωνία, τó μεταπολεμικό θαύμα του καπιταλισμού και την πυρηνική υπέρ-δύναμη ΕΣΣΔ, τó μεταοκτωβριανό θαύμα του μαρξισμού. ‘Η πρώτη υπεσκέλισε άκόμη και τις ΗΠΑ σε κατά κεφαλήν εισόδημα και σε σκληρότητα νομίσματος, μιάς και τó γιέν «έφαγε» τó δολλάριο. ‘Η δεύτερη ύποσκελίσθηκε σε έπάρκεια τροφίμων, παπουτσιών, ένδύσεως και στέγης άκόμη και από ύποανάπτυκτες χώρες, ένώ τó ρούβλι άντικαταστάθηκε με τó δολλάριο στο έσωτερικό της χώρας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΝΑΡΑΚΗΣ, *ή λογοτεχνική παρουσία των 'Ελλήνων στην Αύστραλία*

"Ενας τόμος 688 σελίδων με καλαίσθητες απαιτήσεις είναι ή σύνθετη έρευνητική και συλλεκτική εργασία του Γ. Κανάρακη, που αντικατοπτρίζει με ζωηρούς τόνους την ένθερμη επιθυμία του να παρουσιάσει την πνευματική και πολιτιστική δραστηριότητα των 'Ελλήνων της Αύστραλιανής 'Ηπείρου. «Σκοπός της εργασίας αυτής — γράφει στον πρόλογο του έργου του — είναι να παρουσιάσει το φάσμα της λογοτεχνικής δημιουργίας των 'Ελλήνων της Αύστραλίας από τα πρώτα της φανερώματα, στις αρχές του αιώνα, ως τις μέρες μας. 'Η διάχυτη άποψη που επικράτησε τόσο στην 'Ελλάδα όσο και στην Αύστραλία, τουλάχιστον στο παρελθόν, πως οί "Έλληνες της Αύστραλίας δεν είχαν αναπτύξει αξιόλογη λογοτεχνική δραστηριότητα, αποτελεί μύθο. 'Αντίθετα, όπως ή παρούσα εργασία σκοπεύει να δείξει, ή αλήθεια είναι πως υπάρχει λογοτεχνία και πως μάλιστα έχει ήδη δώσει συγγραφείς, το έργο των οποίων είναι αναντίρρητα ύψηλου επιπέδου».

'Ο βασικός αυτός σκοπός πραγματοποιείται με το συνολικό άπάνθισμα της λογοτεχνικής παραγωγής που παρουσιάζεται στην εργασία του Γ.Κ. 'Εργασία πολύχρονη και έρευνητικά επίπονη, μιὰ που δεν ήταν εύκολο να προχωρήσει στο μεταναστευτικό παρελθόν και να επισημάνει τις πνευματικές και λογοτεχνικές παρουσίες στο πρώτο, δειλό, άνθισμα του μεταναστευτικού πολιτιστικού λόγου. 'Ο Γ.Κ. παρουσιάζει τη λογοτεχνική παραγωγή των 'Ελλήνων της Αύστραλίας μέσα στο ιστορικό και κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο της ανάπτυξής της. Με τις ποικίλες γενεσιουργές πηγές της έμπνευσης, όπου βασικός της κορμός είναι ή φυγή απ' τη γενέθλια γη και ο άκατανίκητος πόθος του νόστου.

Πρόκειται για μιὰ πολύτιμη εργασία και για μιὰ σημαντική έκδοση ολοκληρωμένης προσπάθειας, άναμφισβήτητης άποδεικτικής αξίας και ιστορικής τεκμηρίωσης της άκαταπόνητης δυνατότητας του "Έλληνα να ριζώνει και να εύδοκιμεί οικονομικά, πολιτιστικά, πνευματικά, όπου και άν βρεθεί με την αιώνια αγάπη και τη νοσταλγία της πατρίδας. Μετανάστες από κάθε περιοχή της 'Ελλάδας, που εμπλέκεται στις περιπέτειες της 'Ιστορίας και στις πολιτικές και κοινωνικές αναταραχές και ακόμα μετανάστες θύματα της ένθνης συμφορής της Μικρασίας, απ' τον Πόντο και τη Σμύρνη ως την Κύπρο, μόνοι, με

→ Δέν θα έπιμείνω περιγράφοντας την άπόγνωση στην όποία έχει περιέλθει ό άπανταχού μαρξισμός, γιατί τό θεωρώ περιττόν. Θα σταθώ όμως στην τρομακτική 'Ιαπωνία, ή όποία ναι μὲν έχει σχεδόν τό ύψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα του κόσμου, αλλά ταυτοχρόνως και την πιό κωμικοτραγική πενία. Διότι ένα τετραγωνικό μέτρο γῆς στο Τόκυο στοιχίζει σαράντα εκατομμύρια δραχμές και ένα μικρό οικόπεδο διακοσίων τ.μ. κοστίζει όκτώ δισεκατομμύρια δραχμές.

'Επιπλέον οί 'Ιάπωνες αναπνέουν δηλητηριασμένο άέρα και ζοῦν σέ μολυσμένη γῆ, που περιβάλλεται από σάπια θάλασσα. "Ετσι λοιπόν οί άπόγονοι των ήρωϊκῶν σαμουράι οὔτε στέγη διαθέτουν: όλοι κατοικοῦν σέ μικρά σπίτια-κουτάκια, όπως οί μωσχοβίτες. Φρούτα και λαχανικά δέν παράγουν, αλλά τὰ εισάγουν από τὰ νησιά του Είρηνικου, χιλιάδες μίλια μακριά, όπως οί Ρῶσοι, που ψωμίζονται με στάρι και καλαμπόκι από την μακρυνή 'Αμερική.

→

τή δίψα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημιουργίας, φθάνουν στὴ μακρυνὴ ἡπειρο καὶ ἐκεῖ δημιουργοῦν τὴ νέα Ἑλλάδα. Μιὰ γνήσια κόρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν παροικία τους, μὲ τὸν παραδοσιακὸ πολιτισμὸ τους, τὸν ἑλληνικὸ λόγο τους, τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ σκέψη τους. Συντελεῖται μιὰ ἐθνολογικὴ μεταφύτευση σὲ ἓνα ξένο χῶρο, ἀλλὰ ἡ γνησιότητα τῆς ψυχῆς μένει.

Ὁ τόμος στὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἀναφέρεται στὴν ἐλληνόγλωσση λογοτεχνία στὰ πρῶμα της χρόνια 1900-1921, στὶς νέες ἐξελίξεις 1922-1939, στὴν περίοδο 1940-1951 καὶ στὴν περίοδο 1952-1983, μὲ τὴν παρουσίαση 72 ποιητῶν, πεζογράφων, δημοσιογράφων κ.ἄ. Στὸ δεῦτερο μέρος τοῦ τόμου καλύπτεται ἡ ἀγγλόγλωσση λογοτεχνικὴ παραγωγή τῶν Ἑλλήνων τῆς Αὐστραλίας, κυρίως τῆς νέας μεταναστευτικῆς γενιᾶς, μὲ 17 ὀνόματα. Γιὰ κάθε συγγραφέα προτάσσεται λεπτομερὲς βιογραφικὸ σημεῖωμα μὲ πολλὰ ἐργογραφικὰ στοιχεῖα καὶ ἀκολουθεῖ δειγματολογικὴ παρουσίαση τῆς προσφορᾶς του. Πολλὰ ἀπὸ τὰ κείμενα αὐτὰ διασώθηκαν ἀπὸ τὸν προφορικὸ λόγο καὶ ἄλλα βρέθηκαν μὲ τὴν φιλότιμη ἐρευνητικὴ καὶ συλλεκτικὴ προσπάθεια τοῦ Γ.Κ. σὲ ἐφημερίδες, περιοδικὰ καὶ συρτάρια. Κάπου ὑπάρχει κάποιος πρωτογονισμός, ἀλλὰ καὶ ἓνας χαριτωμένος αὐθορημητισμός, ὅπως στὸ τραγούδι «Σμύρνη» τοῦ Ἡλίου Μπιζάνη, ποὺ ἓνα τετράστιχό του παραθέτουμε: «Τέτοια πατρίδα ποὺ ἔχουμε χάσει — δὲν μπορεῖ κανεὶς μας νὰ τὴν ξεχάσει — καὶ μ' ἓνα πόννο πάντοτε θὰ ζοῦμε — τὴ γλυκειὰ μας Σμύρνη γιὰ νὰ ξαναδοῦμε». Καὶ ἓνα τετράστιχο ἀπὸ τοὺς «Καφενόβιους» τοῦ ἰδίου: «Ὅταν θές νὰ μάθεις νέα — ἀπ' τὴν πατρίδα, ἄχ, ναι — ποὺ θὰ βρεῖς τοὺς πατριῶτες; — ποῦ ἄλλοῦ: στὸν καφενέ». Ὁ Ἀνάργυρος Φατσέας ἀπ' τὰ Κύθηρα στὸ ποίημά του «Τὸ νησί μου» λέει μὲ πολὺ καημό: «Χρόνια πολλὰ κι ἀνώφελα στὴ δόλια ξενητεῖα — πέρασαν καὶ ξεχάστηκαν ἀπὸ τὴ θύμησή μου — ζωὴ καὶ νειῶτα καὶ καημοί, λές κι ὅλα στὴ φωτιά — τ' ἀπληστου χρόνου λυώσανε — ἐκτὸς ἀπ' τὸ νησί μου». Στὸν Ἀλέκο Δούκα ἀπ' τὰ Μοσχονήσια ὀφείλεται τὸ ἀφήγημα «Τσερκέζ-Φεβζλῆ», ποὺ στέκει δίπλα στὰ καλύτερα κείμενα τῆς νεοελληνικῆς πεζογραφίας τῆς γενιᾶς τοῦ '30. Ὁ Στάθης Ραυτόπουλος ἀπὸ τὴν Ἰθάκη στὸ ποίημά του «Σούρουπο» δίνει ἓνα δείγμα τῆς ὁμορφιᾶς τῆς ποιητικῆς του ἐμπνευσης: «Νά, τὸ κοπάδι ροβολάει ἀπ' τὸ βουνό — καὶ πάει νὰ ἡσυχάσει μέσ' στὴ στάνη — καὶ ἓνα γέρικο σκυλί, σκυλί πιστό — βαδίζει πλάι-πλάι μὲ τὸν τσομπάνη... Ἐνα κοτσόφι στὸ φράχτη ἔχει κρυφτεῖ — κι ὁ σπουργίτης στὴ φωλιά του ἔχει γυρίσει — τὸ σούρουπο πάει, ἔχει ἀπλωθεῖ — κι οἱ λυγε-

→

Ἀναμφιβόλως ἡ Ἰαπωνία κατέκλυσε τὴν ὑφήλιο μὲ βίντεο, τηλεοράσεις καὶ αὐτοκίνητα, ὅπως ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση μὲ ὄνειρα· ἀλλὰ τελικὰ ὁ καπιταλισμὸς μὲ τίς παραφνάδες καὶ τὰ ποικίλα του πρόσωπα κατέληξε σὲ φιάσκο. Τὸ ἐπιμύθιο εἶναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ζῇ μὲ ἄχρηστο πλουτισμὸ καὶ μὲ ψέμματα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἑκφραση τῆς Φύσεως· καὶ ὅποιος παραβεῖ τοὺς φυσικοὺς νόμους τιμωρεῖται, καταδικασμένος «νὰ ἀνακατέβει θάλασσα».

Ἄν τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα δίδαξε κάτι τὸν κόσμον, μεταξὺ ἄλλων εἶναι ὁ σεβασμὸς τοῦ Φυσικοῦ Νόμου, ἡ οἰκονομικὴ αὐτάρκεια καὶ ἡ λιτότητα ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν: τὸ σημερινὸ χάλι στὸν τόπον ὅπου γεννήθηκε ἡ ἑλληνικότητα.

Σπύρος Νόνικας

ρὲς γυρίσαν ἀπ' τῇ βρύση».

Τὰ κείμενα πού περιλαμβάνονται στὸν ὀγκώδη καὶ πολύτιμο τόμο τοῦ Γιώργου Καναράκη, σατιρικά, λυρικά, νοσταλγικά, ἀφηγηματικά, θεατρικά, εἶναι χαρακτηριστικά τῆς ἀνέλιξης τῆς μεταναστευτικῆς πολιτιστικῆς σκέψης τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Αὐστραλίας καὶ προοιωνίζουν μιὰ θετικώτερη λογοτεχνικὴ καρποφορία.

Μίμης Χ. Ἑλευθεριάδης

ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ, *Φιλοσοφία τοῦ Πνεύματος*, τόμ. Α΄

Ἡ βαθειὰ πίστη τοῦ συγγραφέα στὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, παρὰ τὴν ἐντυπωσιακὴ πολυμορφία πού ἀνέπτυξε στὴν μακραίωνη διαδρομὴ του, τὸν ὁδήγησε στὸ τολμηρὸ ἐγχείρημα μιᾶς πανοραμτικῆς συνθετικῆς παρουσίας τῶν πιὸ ἐνδόξων καὶ ἀντιπροσωπευτικῶν ἐκφραστῶν τοῦ ἀπὸ τὸν Ὅμηρο ἕως τὸν Ἑλύτη. Καὶ πιὸ συγκεκριμένα ὁ Α΄ τόμος τῆς *«Φιλοσοφίας τοῦ Πνεύματος»* περιλαμβάνει τοὺς μεγάλους ἐκπροσώπους τῆς ἐπικῆς, λυρικῆς καὶ δραματικῆς ποίησης, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἱστορίας, τῆς ρητορικῆς, τῆς στρατηγικῆς, τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς τέχνης, καὶ τέλος ὀρισμένους ἀπὸ τοὺς ἐπιφανέστερους ἐκπροσώπους τῆς νεότερης ἑλληνικῆς ἱστορίας, πού διακρίθηκαν στοὺς ἐθνικοαπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες, στὴν πολιτεία, στὴν λογοτεχνία καὶ στὴν θεραπεία τοῦ πνεύματος γενικότερα. Καὶ κλείνει ὁ τόμος αὐτὸς μὲ ἕνα πολὺ ἐνδιαφέρον τετραμερὲς παράρτημα, ἀναφερόμενο στὴ φιλοσοφία τῆς πράξεως, τοῦ ὠραίου, τοῦ βιώματος καὶ τῆς ἀγωγῆς.

Ὁ σκοπὸς τοῦ σ. εἶναι, ὅπως σαφέστατα τίθεται στὴν εἰσαγωγή, νὰ σκιαγραφῇ τὴν ψυχὴ τῶν φορέων τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ νὰ διαγράψει τὰ ὅρια, μέσα στὰ ὁποῖα *«διακόνησαν τὴν ἐνοποιητικὴ ἀρχὴ τῆς Ἑλλάδας ὡς ἱστορικότητα, μέσα ἀπὸ ἐξάρσεις καὶ καταποντισμούς, διωγμοὺς καὶ ὑποταγὲς καὶ ὀλισθήματα, ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια»* (σ. 18). Τὴν ἀναφορά του στοὺς μεγάλους φορεῖς τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ὁ συγγραφέας τὴν βλέπει ὡς μία *«σημαντικὴ παιδαγωγικὴ πράξη»*. *«Ἀνέστησα»*, λέγει, *«μορφὲς μεγάλου πνευματικοῦ ἀναστήματος, γιὰ νὰ τίς προβάλλω στὶς νεώτερες γενεὲς τῶν Ἑλλήνων ὡς ὑψηλὰ πρότυπα ζωῆς»* (σ. 19).

Πρόκειται γιὰ ἕνα ἔργο πού ξεχωρίζει ἐντονα μὲ τὸν βαθὺ βιωματικὸ καὶ οὐσιαστικὰ ποιητικὸ χαρακτήρα του· μιὰ ποιητικότητα, ὅπου ἀντιτίθεται ἀρμονικὰ τὸ ἐπικὸ μὲ τὸ λυρικὸ στοιχεῖο· μιὰ ποιητικότητα, πού ἐμπνέει, παιδαγωγεῖ καὶ διδάσκει, χωρὶς νὰ κουράζει. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι τὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν εἶναι γραμμένο μὲ τὸν αὐστηρὰ διαλεκτικὸ καὶ συγχρόνως σχολαστικὸ τρόπο ἐπιστημονικῶν βιβλίων, ἀφοῦ ἄλλωστε ὁ σ. *«δὲν χρησιμοποίησε καμμιά βιβλιογραφία»* (σ. 21), δὲν μειώνει τὴν σημασία του οὔτε καὶ τὴν ἀξίωσή του γιὰ ἀντικειμενικὴ γνώση καὶ ἐγκυρότητα. Ἔτσι διαβάσουμε π.χ. γιὰ τὸν Ἡράκλειτο: *«Στὴν ἀέναη μορφοπλασία του τὸ εἶναι ἐπιβεβαιώνεται ὡς γίνεσθαι στὴν διάσπασή του στὸ πολλαπλό. Εἶναι ὁ νόμος τῆς ἀδιάλειπτης κίνησης ὡς λόγος τοῦ πυρός στὴ βάση τῶν πραγμάτων, πού ἀναγγέλλεται στὸ ἐφήμερο καὶ στὸ προσωρινό»* (σ. 57), ἐνῶ γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη διαβάσουμε: *«Καὶ ἡ μορφή σιωπηρὴ καὶ ἀγέλαστη, νὰ ἐπιδίδεται στὴν ἀμετάκλητὴ ἀναζήτησιν τῆς ὕλης, ὅπου θὰ ἀποτυπώσει τὸ ἐκμαγεῖο τῆς· μιὰ πρόθεσις ἀδυσώπητη, ὅπου ἡ ὕλη δὲν ἔχει τὴν διάθεσιν ἀντιστάσεως, χωρὶς νὰ ὑπάρχει οὔτε καὶ λύσις ἔσχατη. Εἶναι ἀραγε ἡ μορφή καὶ ἡ ὕλη ἔσχατα ὄντολογικὰ δεδομένα, ἀνεπίδεκτα περαιτέρω ἀναγωγῆς, καὶ ἡ κίνησις εἶναι ἀπλῶς ἡ ἐνέργεια, πού μ' αὐτὴν ἐκφράζεται ἡ σχέση τους μὲ τὸν χρόνον; Στὸν βαθμὸ πού ἡ ὕλη δὲν εἶναι προσιτὴ οὔτε στὴ νόησιν οὔτε στὴν αἴσθησιν χωρὶς τὴν μορφήν καὶ ἀντίστροφα, ἡ λογικὴ προτεραιότητα τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης παραμένει ἀναπόδεικτὴ»* (σ. 90).

Ἀρκοῦν, νομίζω, τὰ παραδείγματα αὐτά, γιὰ νὰ καταδείξουν τὴν ἐπιστημονικὴ ἐγκυρό-

τητα του ελεύθερου και βιωματικού λόγου του σ., ό όποιος έχοντας άφομοιώσει γόνιμα τό ύλικό του όμιλεί έκ περισσεύματος νοΰ και καρδίας, πείθοντας και ταυτόχρονα συναρπάζοντας τόν άναγνώστη του. Καί σ' αυτό άκριβώς έγκείται ή άξία και ή ιδιότυπη προσφορά του σ. με τόν χαρισματικό του κάλαμο. 'Αξίζει πράγματι νά έξαρθεί ιδιαίτερα ό πλούτος, ή πλαστικότητα και ή πληρότητα της γλώσσας του.

Δημήτρης Παπαδής

Καθηγητής Φιλοσοφίας

ΤΑΣΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ, 'Αγία Νεότητα

'Ο άκαδημαϊκός κ. Τάσος 'Αθανασιάδης είναι ένας άπό τούς εκπροσώπους της περίφημης γενιάς του '30 πού κυριαρχεί άκόμη και σήμερα στα Γράμματά μας. Μολοντούτο δέν «συνάδει» με τούς περισσότερους προηγούμενους, γιατί δέν έχει έπαρση, αλλά έρειση στην άξία του. Χωρίς νά είναι έτερόχρονος, είναι έτερόχρωμος και έτερότονος μ' αυτούς. Με τούτη τη συλλογή ξαναγυρίζει στις άπαρχές του (στό διήγημα) ύστερα άπό την έπιτυχή ένασχόλησή του με τό μυθιστόρημα-ποταμό, πού τόν έκανε γνωστό πρώτα στούς φιλολογικούς κύκλους και έπειτα στό εύρύ άναγνωστικό κοινό. Στο έργο αυτό του κ. Τ.Α. δέν ύπάρχει ένας έτασμός ύλοχαρών και γαιοχαρών χαρακτήρων, άλλ' αντίθέτως μονιμοποιεί με την πέννα του τό πνευματικό και σπαραχτικό διάλειμμα της μοναξιάς τών ευαίσθητων κι ήρωικών ψυχών: 'Ο Παντελής 'Αναγνώστου, πού άγαπούσε τό «άριστοκρατικό ντύσιμο» και τό πρώτο του μετακατοχικό κοστούμι παραμένει — λόγω της καλής του ποιότητας — άναλλοίωτο, ενώ αυτός γερνάει, προσπαθεί γιά τούτο νά τό καταστρέψει, δέν μπορεί, κι όταν ένας διαρρήκτης του «άδειάζει» όλα τά πράγματα άπ' τό σπίτι, εκείνος χαιρέκακα... χαμογέλαει νεκρός (σ' αυτό τό σημείο θυμίζει — αλλά μόνο μάς θυμίζει — τό «Πορτραίτο του Ντόριαν Γκρέν» του 'Όσκαρ Ουάιλντ). Σ' ένα άλλο του διήγημα αυτής της συλλογής «'Ο καθηγητής Εϋαγγελόπουλος είναι πάντα εν ενεργεία» ένας συνταξιούχος πανεπιστημιακός ξαναζή άπό μιá συγκυρία, δυό μέρες πριν πεθάνει, όλόκληρη σχεδόν τη σταδιοδρομία του με όλη τη λάμψη και τά καταθέμια της, τά όποια, αν και περίπου μετανιωμένος, επαναλαμβάνει. Στο «Γραμμένο πάνω στο νερό» διήγημά του βλέπουμε την άκατάστολη δύναμη της φύσης πού εκδικείται τις συμβάσεις, όταν ένας άνδρας και μιá γυναίκα άκόμα σχετικά νέοι, πού οί έτοιμοθάνατοι σύζυγοί τους νοσηλεύονται στο ίδιο νοσοκομείο, ζούν μαζί μιá ρομαντική ιστορία. 'Όπως βλέπουμε, στα περισσότερα άπό τά διηγήματα αυτά τόν κ. 'Αθανασιάδη άπασχολεί τό φωτογραφικό γέρμα του βίου και ή «άδικία» και ειρωνεία της τελευταίας. 'Η θεματολογία του γενικά δέν έχει κοσμοπολιτικές ρίζες, αλλά άμιγείς έλληνοκεντρικές. Μολοντούτο δέν είναι μονόπαντη, γιατί έχει εύρωπαϊκούς (ιδία γαλλικούς και άγγλικούς) άπόηχους. 'Ο λόγος του είναι ζαχαροκαωμένος σαν τών παλιών επιφυλλιδογράφων. Είναι επίσης διαυγέστατος, συντονιστικός και παροξυντικός. Είναι ό πεζογράφος όχι του έλάσσονος τόνου, αλλά του στεντόρειου άγώνα. Τά εύλυτα διηγήματά του, χωρίς νά έχουν άποξενωθεί άπό τούς χειμαζόμενους, συλλαμβάνουν όστόσο την αϊθήρια μουσική τών λουλουδιών και τών άστεριών. 'Η πολύμοχθη αυτή έργασία του, στις πλέον συγκινητικές της στιγμές, φέρνει δάκρυα στα μάτια μας σαν καπνός ή αλίσάχνη (για νά χρησιμοποιήσω τόν νεολογισμό αυτόν πού πρόσφατα «φοριέται» πολύ). Καί ό Τάσος 'Αθανασιάδης, μέσα και έξω άπό τά γήινα, κλαίει και σηκώνεται μαζί μας.

'Οθων Μ. Δέφνερ

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ ΣΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

'Ιπενθυμίζεται στούς άναγνώστες, ότι, όπως κάθε χρόνο, λόγω της θερινής περιόδου τό επόμενο 1160 τεϋχος του «Δαυλού» (μηνός Αύγούστου) θά κυκλοφορήση ένιαίο με τό 1170 τεϋχος στις 15 Σεπτεμβρίου.